

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πτυχιακή εργασία

Θέμα εργασίας: «Διερεύνηση στερεοτύπων και προκαταλήψεων απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες που φοιτούν στο δημόσιο σχολείο»

Σαββόγλου Ελευθερία
Α.Γ.Μ. 0210103

Επιβλέποντες καθηγητές: Μάγος Κώστας
Στρογγυλός Βασίλης

Βόλος
Ακαδημαϊκό Έτος: 2013-2014

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 12658/1
Ημερ. Εισ.: 22-07-2014
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
2014
ΣΑΒ

**Σε εκείνους που χωρίς τη δική τους
βοήθεια δεν θα υπήρχε αυτή η
εργασία,
στην οικογένειά μου και στον Πάνο**

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	4
Εισαγωγή.....	5
1. Σtereότυπα και προκαταλήψεις	6
1.1 Σtereότυπα.....	6
1.2 Προκαταλήψεις.....	11
1.3 Διαφορές στερεοτύπων και προκαταλήψεων.....	15
1.4 Ερευνητικά δεδομένα για τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις στην παιδική ηλικία	16
1.5 Αίτια δημιουργίας στερεοτύπων και προκαταλήψεων.....	17
1.6 Επιπτώσεις της χρήσης στερεοτύπων και προκαταλήψεων- ρατσισμός.....	22
2. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες	25
2.1 Η ειδική αγωγή.....	25
2.2 Ο ορισμός των παιδιών με ειδικές ανάγκες σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία	26
2.3 Η ένταξη.....	27
2.4 Η στάση της κοινωνίας	29
3. Έρευνα	31
3.1 Σκοπός της έρευνας.....	31
3.2 Ερευνητικό εργαλείο.....	31
3.3 Ο τύπος της συνέντευξης.....	32
3.4 Περιγραφή δείγματος.....	33
3.5 Αποτελέσματα έρευνας.....	33
4. Συμπεράσματα.....	65
Βιβλιογραφία	68
Ιστοσελίδες.....	69
Παράρτημα Συνεντεύξεων.....	71

Πρόλογος

Η παρούσα εργασία έχει ως περιεχόμενο τη διερεύνηση στερεοτύπων και προκαταλήψεων απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Στα πλαίσια της εργασίας πραγματοποιήθηκε έρευνα με σκοπό τη διερεύνηση του θέματος. Το θεωρητικό μέρος της εργασίας αποτελείται από δύο κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στους ορισμούς των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων, τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους, σε ορισμένα ερευνητικά δεδομένα για τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις στην παιδική ηλικία, στα αίτια δημιουργίας αλλά και στις επιπτώσεις της χρήσης στερεοτύπων και προκαταλήψεων και πιο συγκεκριμένα αναφέρεται το φαινόμενο του ρατσισμού. Στο δεύτερο κεφάλαιο το οποίο αναφέρεται στα παιδιά με ειδικές ανάγκες παρουσιάζονται ο ορισμός της ειδικής αγωγής, ο ορισμός των παιδιών με ειδικές ανάγκες σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, ο ορισμός της ένταξης αλλά και η στάση που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Το τρίτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζει την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της. Συγκεκριμένα το σκοπός της έρευνας, το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε, τον τύπο της συνέντευξης, την περιγραφή του δείγματος και τα αποτελέσματα έρευνας.

Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, ακολουθούν τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν μέσα από τη θεωρία που παρουσιάστηκε αλλά και τα αποτελέσματα της έρευνας.

Στο τέλος της εργασίας βρίσκεται η βιβλιογραφία και το παράρτημα από όλες τις συνεντεύξεις που λήφθηκαν.

Κλείνοντας, οφείλω να ευχαριστήσω τον κ. Μάγο για την πολύτιμη βοήθεια του, τη στήριξή του και το αμείωτο ενδιαφέρον του, για την εκπόνηση αυτής της εργασίας. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω και στον κ. Στρογγυλό για τη βοήθειά του. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστώ τον εκπαιδευτικό κ. Μπουλουσάκη, για τη συμβολή του στην πραγματοποίηση των συνεντεύξεων στα πλαίσια της εργασίας.

Εισαγωγή

Οι όροι στερεότυπα και προκαταλήψεις χρησιμοποιούνται συχνά στον καθημερινό μας λόγο. Η επίδρασή τους είναι σημαντική ως προς τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον πραγματικό κόσμο.

Σε προσωπική μου έρευνα τέθηκε η εξής ερώτηση,: Χρησιμοποιείτε στερεότυπα και προκαταλήψεις στον καθημερινό σας λόγο; Η πλειονότητα των ερωτηθέντων αποκρίθηκε όχι. Αν η παραπάνω απάντηση θεωρούνταν ως δεδομένη, τότε αυτόματα σημαίνει πως ζούμε σε έναν ιδανικό κόσμο, στηριζόμενοι σε ουτοπίες.

Η αλήθεια είναι πως καθημερινά κατακλυζόμαστε από στερεότυπα και προκαταλήψεις και είναι στην ευχέρεια του καθενός να τα καταπολεμήσει.

Από τη στιγμή που αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο γύρω μας, περίπου στην ηλικία των 3 ετών, ανάλογα με το φύλο μας γίνεται και η επιλογή των φίλων. Κάποια παιχνίδια θεωρούνται κατάλληλα μόνο για κορίτσια ενώ κάποια άλλα μόνο για αγόρια. Έτσι με αυτόν τον τρόπο, χωρίς να γίνεται άμεσα αντιληπτό, εισέρχονται στη ζωή μας τα πρώτα στερεότυπα και οι πρώτες προκαταλήψεις. Όμως τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις δεν περιορίζονται σε έμφυλα ζητήματα, αντιθέτως αφορούν πολλές κοινωνικές ομάδες. Από την αρχαιότητα, η κοινωνία μας δεν δεχόταν οτιδήποτε διέφερε από την πλειονότητα, με συνέπεια αυτή η κατάσταση να διαιώνιζεται μέχρι και σήμερα που διανύουμε τον 21^ο αιώνα. Η ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων μόνο αρνητικές συνέπειες επιφέρουν στην κοινωνία.

Ρομά, αλλοδαποί, αλλόθρησκοι, μετανάστες, πρόσφυγες, είναι κάποιες από τις ομάδες που βρίσκονται στο στόχαστρο της κοινωνίας, γιατί το σφάλμα που έχουν διαπράξει είναι να είναι διαφορετικοί και να μην συμβαδίζουν με τις νόρμες της κοινωνίας.

Τι συμβαίνει όμως όταν τέτοιες συμπεριφορές έχουν αντίκτυπο στα παιδιά; Τα παιδιά έχοντας ως πρότυπο τους γονείς τους και επηρεασμένα από την ευρύτερη κοινωνία, έχοντας την τάση του μιμητισμού, ενστερνίζονται τέτοιου είδους συμπεριφορές με αποτέλεσμα να περιθωριοποιούν τις προαναφερθείσες ομάδες.

Μια τέτοια κοινωνική ομάδα που οδηγείται στο περιθώριο είναι τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η σημερινή κοινωνία στιγματίζει τα άτομα με ειδικές ανάγκες θεωρώντας τα ως ανάπηρους ασθενείς χωρίς να τους δίνει ευκαιρίες για εκπαίδευση και για εργασία. Ασφαλώς και η στάση αυτή είναι λάθος.

Ήδη από την αρχαία Ελλάδα έχουμε χαρακτηριστικά παραδείγματα που αφορούν τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η θεά Ήρα πέταξε τον ίδιο της το γιο, το θεό

Ήφαιστο από τον Όλυμπο επειδή γεννήθηκε κουτσός και στην αρχαία Σπάρτη τα ανάπηρα παιδιά κατέληγαν στον Καιάδα (Στρογγυλός, 2011).

Για να γίνει λοιπόν, αλλαγή της λανθασμένης στάσης της κοινωνίας θα πρέπει να γίνει μια συστηματική προσπάθεια από την πλευρά της εκπαίδευσης, όσο αναφορά τα παιδιά με ειδικές ανάγκες που φοιτούν στο δημόσιο σχολείο.

Όλα τα παιδιά έχουν τα ίδια δικαιώματα στην εκπαίδευση και ο κάθε μαθητής μπορεί να ωφεληθεί από ένα κατάλληλα διαμορφωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν πρέπει να στιγματίζονται με διάφορες «ταμπέλες», χρησιμοποιώντας στερεότυπα και προκαταλήψεις εις βάρος τους. Εξάλλου δε διαφέρουν και δεν υστερούν σε τίποτα από τα παιδιά της ηλικίας τους. Ας μην ξεχνάμε πως κάθε παιδί είναι μοναδικό, ποτέ όμοιό του δεν υπήρξε ούτε θα υπάρξει.

Όλοι είμαστε διαφορετικοί από όλους, παραδείγματος χάρη τα εξωτερικά χαρακτηριστικά διαφέρουν από άνθρωπο σε άνθρωπο. Ο κόσμος θα ήταν ανιαρός αν όλοι ήμασταν ίδιοι, δεν θα είχε καθόλου ενδιαφέρον. Ας φανταστούμε έναν πίνακα ζωγραφικής με ένα μόνο χρώμα, δεν θα είχε ενδιαφέρον σε σχέση με έναν άλλο πίνακα που θα είχε πολλά χρώματα.

Εν κατακλείδι η καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων ειδικά όταν αναφέρονται σε παιδιά με ειδικές ανάγκες, επιβάλλεται να γίνει ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Η απάθεια και η αδιαφορία δεν πρέπει να δικαιολογούνται. Εξάλλου, μπορεί στο μέλλον ο καθένας μας να γίνει το «θύμα» στερεοτύπων και προκαταλήψεων, γι' αυτό χρήζεται η ανάγκη για κοινή δράση όλων των ανθρώπων με σκοπό τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις να σταματήσουν να εμποδίζουν την κοινωνική πρόοδο.

1. Στερεότυπα και προκαταλήψεις

1.1 Στερεότυπα

« Τα στερεότυπα αποτελούν γνωστικές αναπαραστάσεις που αφορούν γενικευμένες πεποιθήσεις των μελών μιας ομάδας ως προς το πώς είναι και πώς συμπεριφέρονται τα μέλη μιας άλλης κοινωνικής ομάδας. Πρόκειται για συλλογικές πεποιθήσεις και όχι για ατομικές πεποιθήσεις μεμονωμένων ατόμων» (Hogg & Vaughan. Στο Σακκάτου, 2011: 14).

Με λίγα λόγια πρόκειται για μια κοινωνική κατασκευή, « μια εικόνα στο κεφάλι μας, μια γενίκευση που την κατασκευάζουμε και την αποδίδουμε σε όλα τα μέλη μιας ανθρώπινης ομάδας» (Δραγώνα, 2007: 13).

Τον όρο στερεότυπο εισήγαγε για πρώτη φορά ο Αμερικανός Walter Lippmann, στο βιβλίο του Κοινή Γνώμη, ο οποίος το 1922 χαρακτήρισε τα στερεότυπα ως εικόνες στο κεφάλι των ανθρώπων. « Ο Lippmann ήταν δημοσιογράφος και εμπνεύστηκε τον όρο από το χώρο της τυπογραφίας. Στην τυπογραφία το στερεότυπο αναφέρεται σε μια μεταλλική μήτρα που χρησιμοποιείται για να τυπώνει επαναλαμβανόμενες και πανομοιότυπες εικόνες των τυπογραφικών στοιχείων. Ο Lippmann μετέφερε την αναλογία στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι εφαρμόζουν την ίδια επαναλαμβανόμενη εικόνα στην εντύπωση που σχηματίζουν για μια κοινωνική ομάδα και τα μέλη της» (Δραγώνα, ό.π.: 13). Ακόμη, ο Lippmann ισχυριζόταν πως η κοινωνική πραγματικότητα αλλά και τα συναισθήματα έχουν την ικανότητα να φορτίζουν τα στερεότυπα. Την εποχή του Lippmann, η επιστήμη δεν αναγνώριζε την γνωστική λειτουργία ως μία ενεργητική λειτουργία αλλά αντιθέτως τη θεωρούσε ως μία παθητική λειτουργία. Η παθητική αυτή λειτουργία έδινε τη δυνατότητα στον παρατηρητή να αποκτήσει εικόνα της πραγματικότητας. Άρα τα στερεότυπα μπορούσαν να χαρακτηριστούν σαν ουδέτερα και αντικειμενικά, που βοηθούν τους ανθρώπους να βάλουν σε τάξη τις πληροφορίες που αποκτούν από το περιβάλλον (Δραγώνα, ό.π.: 15).

Όμως η επιστήμη, τη δεκαετία του 1950, θα παρουσιάσει στους ανθρώπους, το ακριβώς αντίθετο σε σχέση με την επιστήμη της εποχής του Lippmann. Η γνωστική λειτουργία θεωρείτο πλέον, ως μια ενεργητική διαδικασία, στην οποία περιέχεται το στοιχείο της κρίσης (Δραγώνα, ό.π.: 15).

Παρ' όλες τις επιστημονικές εξελίξεις, κάποια ερωτήματα παρέμεναν αναπάντητα για πολλά χρόνια και απασχολούσαν τους ερευνητές. Ένα από αυτά τα ερωτήματα είναι και το εξής: « Τι άραγε συμβαίνει στη διεργασία της σκέψης όταν οι άνθρωποι, για να αξιολογήσουν μια κατάσταση, έρχονται αντιμέτωποι με διχοτομίες; Δηλαδή, όταν ο κόσμος χωρίζεται σε μαύρους, λευκούς και κίτρινους, σε Αλβανούς και Έλληνες, σε άνδρες και γυναίκες;» Προκειμένου να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα και άλλα παρεμφερή ερωτήματα, οι Tajfel και Wilkes ανέλυσαν τη γνωστική διεργασία της κατηγοριοποίησης, με ποιο τρόπο δηλαδή τονίζουμε στο έπακρο τις ομοιότητες και τις διαφορές μας, από τα άτομα που ανήκουν στην ίδια ομάδα με εμάς και από τα άτομα που ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες. Προέκυψε,

όμως, ένα πολύ σημαντικό ερώτημα μέσα από αυτή την ανάλυση, το οποίο αφορούσε τα στερεότυπα, αν τα στερεότυπα «είναι το αποτέλεσμα του τρόπου με τον οποίο ο ανθρώπινος νους απλώς επεξεργάζεται τις πληροφορίες, μήπως είναι δηλαδή ένα δυσάρεστο αλλά αναπόφευκτο παράγωγο της λειτουργίας της σκέψης» Το ερώτημα αυτό, δημιούργησε έναν καινούργιο κύκλο ερευνών (Δραγώνα, ό.π.: 16).

Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, η ιδέα που κυριάρχησε ήταν πως ο ανθρώπινος νους δεν έχει την ικανότητα να διαχειριστεί την ανομοιογένεια που επικρατεί στον πραγματικό κόσμο. Ως επακόλουθο αυτής της αδυναμίας, ήταν η οργάνωση της αντίληψης για τους άλλους, να πραγματοποιηθεί με βάση τα στερεότυπα (Δραγώνα, ό.π.: 17).

Κάτι ακόμα που δημιουργούσε μεγάλα ερωτηματικά στις επιστημονικές κοινότητες, το οποίο κυμαίνεται στο ίδιο πνεύμα με την παραπάνω ιδέα, ήταν αν τα στερεότυπα περικλείουν ένα μέρος της αλήθειας και δεν είναι εντελώς αυθαίρετα. Μήπως, δηλαδή οι άντρες πράγματι είναι πιο ηγετικά όντα από τις γυναίκες γι' αυτό κατέχουν πιο υψηλές θέσεις έναντι των γυναικών. Τα στερεότυπα, όμως μπορεί να δίνουν τη δυνατότητα της περιγραφής ορισμένων χαρακτηριστικών, ωστόσο δεν δύναται η ευκαιρία διάψευσης ή επικύρωσης με επιστημονικές αποδείξεις. Επομένως, « μπορεί τα στερεότυπα να έχουν ψυχολογική και κοινωνική εγκυρότητα, χωρίς να είναι δυνατό να τα αντιστοιχίσουμε με μια αντικειμενική πραγματικότητα» (Δραγώνα, ό.π.: 18).

Συμπερασματικά, σήμερα, είναι φανερό πως τα στερεότυπα, όπως και όλα τα γνωστικά σχήματα, επηρεάζουν τις πληροφορίες που δέχεται ο καθένας από τον κόσμο που τον περιβάλλει, οργανώνοντάς τες με έναν καθορισμένο τρόπο, επιδρώντας σε στάσεις, δηλαδή στον τρόπο θέασης της κοινωνίας και σε συμπεριφορές του ατόμου.

« Με την έννοια του στερεοτύπου, κατανοούμε το (συν)αίσθημα αποδοχής ή απόρριψης ενός ατόμου ή μιας ομάδας, το οποίο πηγάζει από πραγματική εμπειρία που παράγει συγκινησιακή αντίδραση. Στην έννοια του στερεοτύπου συμπεριλαμβάνονται και γνωστικές διεργασίες όπως π.χ. η αυθαίρετη κατηγοριοποίηση, δηλαδή γενικεύσεις που δημιουργούνται βάσει αμφιλεγόμενων παρατηρήσεων και εμπειριών» (Αζίζι-Καλαντζή, Σιδέρη- Ζώνιου & Βλάχου. Στο Σακκάτου, 2011: 15).

«Τα στερεότυπα συνήθως πηγάζουν από το φόβο για τα άτομα που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες. Πιθανώς βασίζονται σε μια σειρά μεμονωμένων

συμπεριφορών που είχε το μέλος μιας ομάδας, οι οποίες κατόπιν γενικεύτηκαν και κατέληξαν να θεωρούνται χαρακτηριστικά όλων των μελών της συγκεκριμένης ομάδας. Στην καλύτερη περίπτωση, εκφράζουν την περιστασιακά σωστή λαϊκή σοφία όσο αναφορά μια κοινωνική πραγματικότητα. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα σε δημοτικά τραγούδια σχετικά με το στερεότυπο του φύλου, καθώς και παροιμίες αναφορικά με τους ξένους, για το ότι πότε ο ξένος δεν γίνεται δικός μας (π.χ. Παπούτσι από τον τόπο σου και ας είναι μπαλωμένο) » (Τριλίβα, Αναγνωστοπούλου & Χατζηνικολάου, 2008: 124).

Ο προαναφερθείς φόβος που αφορά τα άτομα που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες οδηγεί στην εξαγωγή γενικευμένων συμπερασμάτων, τα οποία συμπεράσματα δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για τη δημιουργία στερεοτύπων όπως «όλοι οι Αλβανοί είναι κλέφτες» ή « οι ρομά είναι βρώμικοι». « Έχουμε ήδη επιλέξει κάποια συγκεκριμένα στοιχεία, δεδομένα και έχουμε χρησιμοποιήσει τα δικά μας ερμηνευτικά σχήματα. Αν κάποιο στοιχείο δε συμφωνεί με τα ερμηνευτικά μας σχήματα , το παραβλέπουμε ή προσπαθούμε να το ερμηνεύσουμε βασιζόμενοι σε υποθέσεις οι οποίες είναι σύμφωνες με το προγενέστερο ερμηνευτικό σχήμα» (Αζίζι-Καλαντζή κ.ά. Στο Σακκάτου, 2011: 17).

Όπως αναφέρουν οι Jost & Banaji (1994), τα στερεότυπα νομιμοποιούν την εκμετάλλευση κάποιων κοινωνικών ομάδων από άλλες, καθώς ερμηνεύουν την επιτυχία ορισμένων κοινωνικών ομάδων αλλά και τη φτώχεια και την αδυναμία ορισμένων άλλων σαν να είναι αυτές οι διαφορές όχι μόνο δικαιολογημένες αλλά και φυσικές (Μάγος, 2011).

«Τα στερεότυπα συνοδεύονται από αναλυτικές αιτιολογήσεις, αλλά αποτελούνται από επιθετικούς προσδιορισμούς και τυποποιημένες φράσεις κατά βάση αρνητικές, και οι οποίες αφορούν το σύνολο των μελών που ανήκουν στη συγκεκριμένη ομάδα. Τέτοιου είδους στερεοτυπικές εκφράσεις, μπορεί να αναφέρονται: α) σε ολόκληρους λαούς, όπως « οι Άγγλοι είναι τυπικοί», β) σε κατηγορίες ατόμων που κατηγοριοποιούνται με βάση το φύλο, όπως « οι άντρες δεν μπορούν να φροντίζουν τα παιδιά», γ) σε κατηγορίες ατόμων που κατηγοριοποιούνται με βάση τη φυλή, το χρώμα, την κοινωνική τάξη, το θρήσκευμα, όπως « οι Αλβανοί είναι κλέφτες» (Βλαχόπουλος, Γεωργούλας, Ιντζεσιλόγλου, Κάλφας & Μπρίκα. Στο Βλητσάκη, 2006: 5).

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα όπου παρουσιάζουν στερεοτυπικές απόψεις με βάση το φύλο, ειδικά στην εκπαίδευση. Έτσι παρατίθεται ένα από τα πιο κλασικά

παραδείγματα από το χώρο της εκπαίδευσης: «Τα κορίτσια είναι από τη φύση τους πιο συναισθηματικά, ευαίσθητα, λιγότερο ορθολογικά, γι' αυτό δεν αριστεύουν στα μαθηματικά. Τα αγόρια, από την άλλη πλευρά, δεν τα καταφέρνουν στα φιλολογικά. Αυτά είναι καμωμένα για τις θετικές επιστήμες» (Δραγώνα, 2007: 11).

Το παραπάνω παράδειγμα είναι μια γενικευμένη άποψη, ενός εκπαιδευτικού, η οποία όμως έχει αντίκτυπο σε άλλους εκπαιδευτικούς αλλά κυρίως στα παιδιά. Σαφέστατα και δεν ισχύει, είναι μια κοινωνική κατασκευή η οποία όμως, επηρεάζει και ωθεί τα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς αλλά και την κοινωνία προς αυτή.

Ωστόσο, η πιο συχνή χρήση των στερεοτύπων στην εκπαιδευτική διαδικασία γίνεται με τη μορφή της αυτοεκπληρούμενης προφητείας. Σύμφωνα με την αυτοεκπληρούμενη προφητεία, ο εκπαιδευτικός περιμένει από το μαθητή του να συμπεριφερθεί σύμφωνα με τον τρόπο που επικυρώνει το στερεότυπο, που έχει υιοθετήσει γι' αυτό. (πείραμα Pygmalion in the classroom). Γίνεται σαφές, πως και οι εκπαιδευτικοί υιοθετούν στερεότυπα, διότι είναι και αυτοί άνθρωποι, οι οποίοι έρχονται σε επαφή με άλλους ανθρώπους, μεταφέροντας και υιοθετώντας στερεότυπα (Μάγος, 2011).

Στην ηλικία των 3 ετών, γίνεται η πρώτη χρήση στερεοτύπων- στερεοτυπικών συμπεριφορών. Το πρώτο στερεότυπο που επηρεάζει και επιδρά σε αυτή την ηλικία είναι το στερεότυπο του φύλου (gender), αρσενικό και θηλυκό. «Πάνω σε αυτόν το βιολογικό διαχωρισμό έχει οικοδομηθεί ένας πύργος διακρίσεων και ανισοτήτων κοινωνικοπολιτισμικού χαρακτήρα, ο οποίος οδήγησε στη δημιουργία του «κοινωνικού φύλου», που τείνει να αντικατασταθεί από τον όρο «φύλο» (gender). Μέσω του κοινωνικού φύλου περιγράφονται οι διαφορές που δεν έχουν εμφανή βιολογική προέλευση και μπορεί να αποτελούν αποτελέσματα κοινωνικών διαδικασιών» (Αγγέλου & Ζορμπά, 2006: 2).

Παρατίθενται παρακάτω κάποια γενικά πορίσματα που προκύπτουν από ερευνητικά αποτελέσματα που αφορούσαν τα χαρακτηριστικά των στερεοτύπων.

- ❖ «Οι άνθρωποι επιδεικνύουν ιδιαίτερη ετοιμότητα να χαρακτηρίσουν τεράστιες ανθρώπινες ομάδες με όρους λιγοστών και κοινών χαρακτηριστικών.
- ❖ Τα στερεότυπα αλλάζουν πολύ αργά, ενώ αυτή η αλλαγή επέρχεται ως αποτέλεσμα ευρύτερων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών αλλαγών.
- ❖ Τα στερεότυπα αποκτώνται σε νεαρή ηλικία, συχνά προτού το παιδί έχει οποιαδήποτε γνώση για ομάδες που στερεοποιούνται.

- ❖ Τα στερεότυπα γίνονται πιο έντονα και επιθετικά όταν εγείρονται κοινωνικές εντάσεις και συγκρούσεις μεταξύ ομάδων.
- ❖ Τα στερεότυπα δεν είναι ανακριβή ή λανθασμένα, αλλά μάλλον εξυπηρετούν τη νοηματοδότηση συγκεκριμένων διομαδικών σχέσεων» (Hogg & Vaughan, 2010: 93).

1.2 Προκαταλήψεις

«Προκατάληψη ορίζεται ως μια αρνητική στάση απέναντι από τα μέλη μιας συγκεκριμένης ομάδας, στάση η οποία βασίζεται αποκλειστικά στην συμμετοχή τους στην ομάδα αυτή.» Οι στάσεις διαμορφώνονται εξ αρχής, βασιζόμενες όχι σε αποδείξεις αλλά σε φήμες ενώ παραμένουν σταθερές, έστω και αν κληθούν να αντιμετωπίσουν καινούργιες πληροφορίες (Κοκκινάκη. Στο Σακκάτου, 2011: 15).

Μέσα από την προκατάληψη, «καταλήγουμε σε ένα συμπέρασμα χωρίς επαρκείς ενδείξεις για το άτομο ή όταν δεν έχουμε άμεση εμπειρία για αυτό. Όσο αναφορά τις κοινωνικές ομάδες, η προκατάληψη στηρίζεται στα υπάρχοντα κοινωνικά στερεότυπα εναντίον των μελών αυτών των ομάδων και σε ακραίες καταστάσεις οδηγεί στη στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων και σε άنيση μεταχείρισή τους (κοινωνικός αποκλεισμός) ή αντίθετα, σε αδικαιολόγητη εύνοια άλλων» (Τριλίβα κ.ά., 2008: 131).

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που χρήζουν απαραίτητη την ενασχόληση των εκπαιδευτικών με την έννοια των προκαταλήψεων. Ένας από αυτούς τους λόγους είναι η σύνδεση των προκαταλήψεων με ρατσιστικές και μεροληπτικές συμπεριφορές (Στεργίου, 2006: 56). Για πολλούς ενηλίκους, ίσως μάλλον για την πλειοψηφία των ενηλίκων, τα παιδιά κατακλυσμένα από την αθωότητά τους και τον αγνό τους κόσμο, δεν κάνουν χρήση προκαταλήψεων. Ωστόσο, αυτή η άποψη έχει διαψευστεί μέσα από ερευνητικά δεδομένα. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τα παιδιά στην ηλικία των 3 ετών υιοθετούν το στερεότυπο του φύλου (gender). Ως απόρροια αυτού του γεγονότος είναι η εμφάνιση προ-προκατάληψης. Πρόκειται για συναισθήματα και πρώιμες ιδέες όπως ο φόβος. Η δημιουργία των προ-προκαταλήψεων μπορεί να στηρίζεται στις ελάχιστες εμπειρίες των παιδιών αυτής της ηλικίας, στο επίπεδο ανάπτυξής τους ή ακόμα στη μίμηση συμπεριφορών από τους ενηλίκους. Όμως η εξέλιξη των προ-προκαταλήψεων σε προκαταλήψεις εξαρτάται από το πόσο η προ-προκατάληψη θα στηριχθεί στις υπάρχουσες κοινωνικές προκαταλήψεις (Στεργίου, ό.π.: 58).

« Η προκατάληψη αντιστοιχεί σε ένα αρνητικό συναίσθημα και παράλληλα σε μια αρνητική συμπεριφορά, σε μια μεροληπτική ενέργεια απέναντι σε ένα άτομο, εξαιτίας του γεγονότος ότι ανήκει σε κάποια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα» (Στεργίου, ό.π.: 56). « Οι προκαταλήψεις βασίζονται σε αυθαίρετες γενικεύσεις, απορρέουν από στερεοτυπικές πεποιθήσεις και προκαλούν δυσμενή προδιάθεση απέναντι σε πρόσωπα, ομάδες, λαούς, σύμβολα και ιδεολογίες» (Καμαργιάρης & Σερπάνου, 2007: 253).

« Ο Meertens (1997) χρησιμοποιεί τον όρο προκατάληψη μόνο για να περιγράψει μια κατάσταση κατά την οποία το άτομο διαθέτει μια μαθημένη προδιάθεση να εξάγει αρνητικές κρίσεις για κάποια ομάδα ως όλον ή για κάποιο άλλο άτομο ακριβώς επειδή είναι μέλος αυτής της ομάδας» (Vandenbroeck, 2004: 81).

Ο Meertens διακρίνει τρία συστατικά των προκαταλήψεων: το γνωστικό, το συναισθηματικό και το συμπεριφορικό. Το γνωστικό απαρτίζεται από τα στερεότυπα, τα οποία οδηγούν σε γενικεύσεις των ομάδων, χωρίς να αναγνωρίζουν τις ατομικές διαφορές. Το συναισθηματικό συστατικό αφορά τα συναισθήματα. Συγκεκριμένα, τα συναισθήματα, τα οποία γεννιούνται όταν γίνεται αναφορά για κάποιο άτομο ή για κάποια ομάδα. Τέλος, «το συμπεριφορικό συστατικό αναφέρεται στην εικόνα που έχει κάποιος για μια ομάδα και στα αρνητικά αισθήματα που τη συνοδεύουν και τα οποία τον οδηγούν σε μεροληπτικές συμπεριφορές» (Vandenbroeck, ό.π.: 82).

« Οι μορφές που μπορούν να πάρουν οι προκαταλήψεις είναι οι εξής: επαγγελματικές, φυλετικές, εθνικές, πολιτικές, θρησκευτικές, αθλητικές και επιστημονικές» (Καμαργιάρης & Σερπάνου, ό.π.: 253).

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα προκαταλήψεων που απορρέουν από την καθημερινή ζωή του ανθρώπου. Παραδείγματα προκαταλήψεων τα οποία τείνουν να δημιουργούνται μέσα από δοξασίες, δεισιδαιμονίες, θρησκοληψίες, όπως : όταν ένα άτομο μπαίνει πρώτη φορά σε ένα σπίτι, πρέπει να μπει με το δεξί πόδι, για έχουν καλή τύχη τα άτομα που μένουν στο σπίτι, το να περάσεις κάτω από σκάλα θεωρείται κακοτυχία κλπ.

Γενικότερα, όμως, η εποχή η οποία διανύουμε έχει αποδεσμευτεί από προκαταλήψεις που υπήρχαν παλαιότερα, οι οποίες δεν διαιωνίστηκαν με το πέρασμα του χρόνου όπως για παράδειγμα η θέση της γυναίκας. Παλαιότερα η θέση της γυναίκας ήταν περιορισμένη στα θέματα του οίκου και της φροντίδας- ανατροφής των παιδιών της. Σήμερα, οι γυναίκες έχουν καταφέρει να αλλάξουν πολλά πράγματα, τα οποία παλαιότερα, θεωρούνταν ουτοπικά, όπως η συμμετοχή τους στα

κοινά και η ανάληψη καθηκόντων και ανώτατων αξιωμάτων. Παρ' όλη την αναβάθμιση της θέσης της γυναίκας, ακόμα γίνονται διακρίσεις εις βάρος των γυναικών.

Ωστόσο, ακόμα και σήμερα, την εποχή της τεχνολογίας και της ενημέρωσης, κάποιες ομάδες συνεχίζουν να υφίστανται προκαταλήψεις σε μεγάλο βαθμό όπως είναι οι μειονότητες (πρόσφυγες, μετανάστες), περιθωριακές ομάδες (κυρίως οι ναρκομανείς) και τα άτομα που πάσχουν από μολυσματικές ασθένειες. Γίνεται συνεπώς αντιληπτό, ότι τα άτομα που διαφέρουν από την κυρίαρχη ομάδα είναι αυτά που αποτελούν τις ομάδες που «προκαλούν» τις προκαταλήψεις.

Το άτομο δεν μπορεί να καταλάβει και να κατανοήσει τους άλλους, που είναι διαφορετικοί από εκείνο και αυτό γίνεται διότι το άτομο νιώθει να απειλείται ο εαυτός του. Δημιουργούνται διάφορα αρνητικά συναισθήματα όπως είναι ο φόβος και ο θυμός όταν το άτομο εκλαμβάνει τους άλλους ως απειλή. Το άτομο που διακατέχεται από προκατάληψη θεωρεί πως η ομάδα η οποία ανήκει, είναι η καλή ομάδα, είναι η ομάδα που έχει αξίες, πεποιθήσεις, στάσεις, ιδεολογίες, ίδιες με τις δικές του. Συνεπώς, η ομάδα στην οποία δεν ανήκει, η ομάδα των «άλλων», που έχει διαφορετικές από εκείνο, αξίες, πεποιθήσεις, στάσεις και ιδεολογίες, εκλαμβάνεται από το άτομο ως απειλή ακύρωσης ακόμα και αφανισμού του εαυτού του (Δραγώνα, 2007: 23).

Η λειτουργία των προκαταλήψεων στηρίζεται σε κάποιους ψυχικούς μηχανισμούς, οι οποίοι έχουν τις βάσεις τους στην πολύ πρώιμη παιδική ηλικία. «Αυτό σημαίνει την απόρριψη της άποψης ότι οι προκαταλήψεις είναι αποτέλεσμα συνειδητού, γνωστικού ελέγχου και την αποδοχή της ερμηνείας η οποία εμβαθύνει σε ασυνείδητες διεργασίες»(Δραγώνα,ό.π.: 24).

«Το βρέφος, από τη στιγμή της γέννησης, καλείται να διαχειριστεί και να ερμηνεύσει την πραγματικότητα, μια πραγματικότητα που επηρεάζει αλλά και επηρεάζεται από ασυνείδητες φαντασιώσεις οι οποίες συχνά παίρνουν διωκτική μορφή. Για να αμυνθεί, το βρέφος χωρίζει τον κόσμο σε καλό και κακό, καταφεύγοντας στον ασυνείδητο μηχανισμό που η ψυχολογία ονομάζει σχάση. Η σχάση είναι ένας τρόπος για να μπορέσει το βρέφος να διαχειριστεί το άγχος, να βάλει τάξη στο χάος και να δομήσει κάποια όρια γύρω από τον εαυτό. » Η σχάση είναι μια διαρκής διαδικασία, η οποία δεν τελειώνει ποτέ και πραγματώνεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου. Μέσα από τη διαδικασία της σχάσης, το άτομο κάνει το διαχωρισμό απέναντι στη δική του ομάδα, η οποία προσφέρει την

νημεμία που επιζητά ο καθένας και στην ομάδα των άλλων, η οποία είναι απειλητική (Klein. Στο Δραγώνα, ό.π.: 24-25).

Η προβολή αποτελεί έναν ακόμα ψυχικό μηχανισμό. Η άμυνα των βρεφών στηρίζει στην απομάκρυνση αρνητικών συναισθημάτων, με την προβολή των συναισθημάτων αυτών σε άλλα άτομα που βρίσκονται στον περίγυρό τους. Ο μηχανισμός αυτός όμως, διατηρείται και γίνεται χρήση του και από τους ενήλικες. Οι ενήλικες χρησιμοποιούν την προβολή όταν αντιμετωπίζουν καταστάσεις που τους δημιουργούν άγχη προηγούμενων εμπειριών. Έτσι, αποδίδουν τα ανεπιθύμητα συναισθήματα και τα χαρακτηριστικά σε άλλους και αντιμετωπίζουν τους άλλους σαν να έχουν τα συναισθήματα και τα χαρακτηριστικά που τους απέδωσαν. Με βάση τα παραπάνω, γίνεται σαφές πως η προκατάληψη είναι ένας μηχανισμός που δημιουργείται από την προβολή. Το άτομο βιώνει ευχάριστα συναισθήματα γιατί τα ανεπιθύμητα χαρακτηριστικά αποδίδονται με τον μηχανισμό της προβολής σε άλλους. Αυτομάτως, εξιδανικεύεται η ομάδα του ατόμου και κατ' επέκταση μειώνεται η ομάδα των άλλων (Δραγώνα, ό.π.: 25).

« Σύμφωνα με τον Allport, στο βιβλίο του η φύση της προκατάληψης, η προκατάληψη ορίζεται ως μια εχθρική συμπεριφορά εναντίον ενός ατόμου ή μιας ομάδας που δεν ανήκει στο σύνολο και συνεπώς είναι δεδομένο ότι έχει όλα εκείνα τα αρνητικά χαρακτηριστικά που του έχουν αποδοθεί. Οι κοινωνικοί ψυχολόγοι χρησιμοποιούν τον όρο προκατάληψη, όταν αναφέρονται στην αρνητική και εχθρική συμπεριφορά μιας ομάδας εναντίον μιας άλλης ομάδας» (Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια- Λεξικό. Στο Σακκάτου, 2011: 15-16).

Το πιο τρανταχτό ίσως παράδειγμα προκατάληψης είναι η εικόνα που δημιούργησε ο Χίτλερ για τους Εβραίους. «Κατά την περίοδο του μεσοπολέμου ο Χίτλερ εκμεταλλεύτηκε την αρνητική στερεοτυπική εικόνα για τους Εβραίους, για να μεταθέσει στους ώμους τους, τα δεινά της Γερμανίας. Θύματα της υστερικής και παθολογικής προκατάληψης του Χίτλερ υπήρξαν οι Εβραίοι κυρίως αλλά και άλλες φυλές που θεωρήθηκαν κατώτερες από την αρία φυλή» (Γεώργας, 1990: 209). Η προκατάληψη του Χίτλερ απέναντι στους Εβραίους, οδήγησε στη μεθοδευμένη και συστηματική δίωξη και εξόντωση τους κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με αποκορύφωμα το ολοκαύτωμα των Εβραίων δηλαδή στη γενοκτονία τους.

« Οι προκαταλήψεις αποτελούν ανασχετικό παράγοντα για την ατομική και κοινωνική πρόοδο, καθώς το άτομο που είναι δέσμιος των προκαταλήψεων εθελοτυφλεί και δεν μπορεί να σκεφτεί, να δράσει και να αποφασίσει σωστά. Κάθε

του ενέργειά είναι προκαθορισμένη αντί να ενεργεί ελεύθερα. Έτσι παύει να έχει ψυχική ηρεμία και αισθάνεται μια καταπίεση. Εμποδίζεται με αυτόν τον τρόπο όχι μόνο η ψυχική του καλλιέργεια και ανάπτυξη αλλά και η κοινωνική του πρόοδος» (Πανέτα, 2007: 9).

Συμπερασματικά λοιπόν, η προκατάληψη είναι αυτή η οποία απομακρύνει τον άνθρωπο να φτάσει στην αλήθεια, γιατί λειτουργεί σαν ένα πέπλο. Όπως αναφέρει ο Μόμσεν «Η προκατάληψη είναι σαν τρομερή επιδημία χολέρας, την οποία δεν μπορεί να κανένας μήτε να τη θεραπεύσει μήτε να την εξηγήσει» (Καμαργιάρης & Σερπάνου, 2007: 268).

1.3 Διαφορές στερεοτύπων και προκαταλήψεων

Η χρήση των όρων στερεότυπα και προκαταλήψεις στον καθημερινό λόγο έχει οδηγήσει στην δημιουργία παρανοήσεων μεταξύ τους, διότι οι όροι πολλές φορές χρησιμοποιούνται σα συνώνυμοι και τα όρια ανάμεσα τους είναι ρευστά. Όμως οι δύο αυτοί όροι διαφέρουν μεταξύ τους και παρακάτω παρατίθενται οι διαφορές τους.

« Το στερεότυπο δεν είναι ταυτόσημο με την προκατάληψη εφόσον παραπέμπει σε μια διάσταση κατηγοριοποίησης, ενώ η προκατάληψη παραπέμπει σε μία τάση συναισθηματικής φύσης. Ενώ δηλαδή το στερεότυπο εμφανίζεται ως μία πίστη, μία γνώμη, μία αναπαράσταση που αφορά μια ομάδα και τα μέλη της, η προκατάληψη παραπέμπει σε μία στάση που υιοθετείται απέναντι στην εν λόγω ομάδα» (Στεργίου, 2006: 56).

Η κατανόηση των διαφορών των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων γίνεται καλύτερα μέσα από τον εντοπισμό τριών διαφορετικών διαστάσεων. Η πρώτη είναι η γνωστική διάσταση στην οποία ανήκει το στερεότυπο(π.χ. το στερεότυπο του μαύρου ανθρώπου), η δεύτερη είναι η συναισθηματική διάσταση, στην οποία εντάσσεται η προκατάληψη (το μίσος ή η έχθρα απέναντι στο μαύρο άνθρωπο) και τέλος η συμπεριφορική διάσταση, με βάση την οποία το άτομο υιοθετεί στάσεις- συμπεριφορές διάκρισης, οι οποίες στηρίζονται στην ένταξη ενός ατόμου σε μια κοινωνική ομάδα, χωρίς να εξετάζονται οι προσωπικές ικανότητες του ατόμου(π.χ. υποβαθμίζεται ο μαύρος άνθρωπος επειδή ανήκει σε κοινωνική κατηγορία που διαφοροποιείται με βάση το χρώμα του δέρματος) (Στεργίου,ό.π.: 56).

Ακόμη, η διαφορά μεταξύ στερεοτύπων και προκαταλήψεων έγκειται στο γεγονός ότι τα στερεότυπα είναι ένα προϊόν ασυνείδητων διεργασιών, ενώ οι προκαταλήψεις βρίσκονται κάτω από συνειδητό και γνωστικό έλεγχο. Τέλος, οι

προκαταλήψεις είναι πάντα αρνητικές, ενώ τα στερεότυπα μπορεί να είναι και θετικά, παραδείγματος χάρη ένα θετικό στερεότυπο (οι Έλληνες είναι φιλόξενοι).

1.4 Ερευνητικά δεδομένα για τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις στην παιδική ηλικία

«Σύμφωνα με το μοντέλο των Trautner, Helbing, Sahn, Penning (1989), στην ηλικία του νηπιαγωγείου τα παιδιά γνωρίζουν και χρησιμοποιούν τα στερεότυπα τόσο για γενικεύσεις, όσο και για την αυτοπαρουσίαση. Το φύλο ενός ατόμου χρησιμεύει, για παράδειγμα, για γενικεύσεις του είδους όλοι οι άνδρες είναι δυνατοί και όλες οι γυναίκες είναι αδύναμες» (Γκόβαρης, Νιώτη & Σταμάτης, 2003: 10).

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους Kimberly et al. (1994) έγινε αντιληπτή η ύπαρξη προκαταλήψεων στα παιδιά προσχολικής και αλλά και σχολικής ηλικίας απέναντι σε ομάδες στις οποίες δεν ήταν μέλη ή δεν κατείχαν κοινά γνωρίσματα με τη δική τους. «Οι προκαταλήψεις αυτές είτε αναφέρονται στο φύλο, τη φυλή ή την εθνικότητα μετριάζονται ή και εξαφανίζονται ακόμα κατά τη σχολική ηλικία. Προκαταλήψεις και στερεότυπα αναπαράγονται συχνά και μέσα από τα παιχνίδια μίμησης των παιδιών.» Σύμφωνα με τον Cohen (1994) τα σύμβολα και οι συμβολισμούς των παιχνιδιών αναπαράγονται στάσεις οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να οδηγήσουν σε ανοιχτές μορφές ρατσισμού (Γκόβαρης κ.ά., ό.π.: 10).

Η Frances Aboud (1996) θέλησε να διαπιστώσει μέσω ερευνών αν τα μεγάλα ποσοστά του εθνοκεντρισμού σε παιδιά προσχολικής ηλικίας είναι απόρροια της επιλογής τους για τα άτομα της ομάδας στην οποία ήταν μέλη ή στην προκατάληψη τους προς τον διαφορετικό, τον άγνωστο. Η έρευνα απέδειξε ότι η επιλογή των παιδιών για τα μέλη της ομάδας τους εμφανίζεται από τα 5 έτη, προτίμηση η οποία έχει αυξητική τάση στα πρώτα σχολικά χρόνια. Σχετικά με την προκατάληψη προς τον διαφορετικό, τον άγνωστο, εμφανίζεται πιο ασθενής, αλλά τα μέλη που δεν ανήκουν στην ομάδα γίνονται αποδέκτες μιας πιο αυστηρής κριτικής. «Στα δύο του χρόνια το παιδί εντοπίζει διαφορές στους ανθρώπους και ξεχωρίζει, άτομα με διαφορετικό χρώμα δέρματος, στα τρία διακρίνει τα δυο φύλα και κατατάσσει τον εαυτό του σε αυτά. Στην πρώτη σχολική ηλικία αυτή η κατηγοριοποίηση επεκτείνεται και σε φυσικές ιδιότητες όπως το βάρος, αλλά και σε πνευματικές, όπως η ευφυΐα. Αργά αλλά σταθερά ο κόσμος χωρίζεται σε ομάδες, που τα μέλη τους έχουν σαφείς ομοιότητες. Στα επόμενα χρόνια οι διάφορες ομάδες συγκρίνονται μεταξύ τους και εκφράζονται αξιολογικές κρίσεις» (Γκόβαρης κ.ά., ό.π.: 11).

«Ο Allport (1979) ο ίδιος διαπίστωσε ότι αρκετά παιδιά στην ηλικία των πέντε ετών επιδεικνύουν προκατειλημμένη ή αυταρχική προσωπικότητα. Είναι τα παιδιά που πιστεύουν πως υπάρχει μόνο ένας σωστός τρόπος για να γίνει οτιδήποτε, που επαγρυπνούν γιατί πιστεύουν ότι κάποιος απειλεί τη ζωή και την ασφάλεια τους. Ο κόσμος τους είναι απόλυτα διχοτομημένος. Υπάρχει το σωστό και το λάθος και τίποτα στο ενδιάμεσο. Το άγχος και η δυσπιστία κυριαρχεί στη ζωή τους και δεν αφήνει περιθώρια για ανοχή και κατανόηση των ανθρώπινων αδυναμιών» (Γκόβαρης κ.ά., ό.π.: 11-12).

Τέλος, ο Tajfel (1978) μέσα από πορίσματα ερευνών για τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, διαπίστωσε «ότι μαθαίνονται σε μικρή ηλικία και χρησιμοποιούνται από παιδιά μέχρι την ηλικία που θα αρχίσουν να σκέπτονται μόνα τους» (Γεώργας, 1990: 210).

1.5 Αίτια δημιουργίας στερεοτύπων και προκαταλήψεων

Από πολύ μικρή ηλικία τα παιδιά υιοθετούν στερεότυπα και προκαταλήψεις απέναντι σε άλλα άτομα ή σε κάποιες ομάδες ανθρώπων. Έχει διαπιστωθεί μέσα από έρευνες ότι τα παιδιά είναι σε θέση να κάνουν χρήση στερεοτύπων και προκαταλήψεων από την ηλικία των τριών ετών, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω. Για να δημιουργηθεί όμως αυτή η υιοθέτηση, τα παιδιά σαφέστατα έχουν δεχθεί κάποιες επιρροές. Οι επιρροές αυτές σχετίζονται με το οικείο και καθημερινό περιβάλλον των παιδιών. Το περιβάλλον αυτό συνήθως αποτελούν οι γονείς, οι φίλοι, το σχολείο, τα αδέρφια αλλά και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όπως η τηλεόραση που κατακλύζουν το παιδί από πληροφορίες και από ασυνείδητα μηνύματα. Μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα παιδιά μαθαίνουν τι είναι αυτό που έχει αξία και σημαντική θέση και τι όχι (Τριλίβα κ.ά., 2008: 125).

«Για παράδειγμα, τα κινούμενα σχέδια μας έχουν διδάξει ότι ορισμένοι άνθρωποι είναι διαβολικοί ή κακοί. Οι διαφημίσεις παρουσιάζουν τις νεαρές κοπέλες σαν αντικείμενα ομορφιάς και τις μεγαλύτερες γυναίκες σα νοικοκυρές. Ακόμη και στα δελτία ειδήσεων οι ιστορίες που παρουσιάζονται σχετικά με τις μειονότητες επικεντρώνονται σε συναισθηματικά δράματα, εγκληματική δράση και βία» (Τριλίβα κ.ά.,ό.π.: 125).

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης προβάλλουν συνεχώς τις χώρες του κόσμου και τους πολίτες τους με μονοδιάστατους τρόπους. Έτσι δημιουργούνται δύο άκρα ενός πόλου. Συγκεκριμένα, στο ένα άκρο υπάρχουν διαδηλώσεις, βιβλικές καταστροφές

και πλήθη, που κατασπαράζει ο ένας τον άλλο και από το άλλο άκρο, μια εκ διαμέτρου αντίθετη εικόνα, πανέμορφα μέρη, λαμπερές δημόσιες εκδηλώσεις ή τουριστικοί πόλοι έλξης. Με βάση την παραπάνω διαπίστωση, καθίσταται σαφές ότι οι εικόνες αυτές δεν αντικατοπτρίζουν την αλήθεια, και συνεπώς δεν προβάλλεται μια ρεαλιστική αναπαράσταση της ζωής από ανθρώπους διαφορετικών πολιτισμών. Ωστόσο όμως, αυτές οι μονοδιάστατες εικόνες αποτελούν ένα μέρος της καθημερινότητας των ανθρώπων και αυτό συμβαίνει γιατί βρίσκονται κοντά μας, δίπλα μας, υπάρχει εύκολη πρόσβαση σε αυτές, καταλήγοντας να γίνουν κομμάτι τη ζωή μας. Αυτές οι συνεχόμενες μονόπλευρες εικόνες, στηρίζουν το οικοδόμημα των στερεοτύπων. Οι εικόνες αυτές βοηθούν στη δημιουργία υποθέσεων για όλη την ομάδα των ατόμων. «Καταλήγουμε δηλαδή σε γενικεύσεις χρησιμοποιώντας προκατασκευασμένους κανόνες για το πώς οι άνθρωποι είναι ή θα πρέπει να είναι, και αυτό μας εμποδίζει να αντιλαμβανόμαστε τους άλλους ως μοναδικούς ή ξεχωριστούς» (Τριλίβα κ.ά., ό.π.: 125).

«Το φαινόμενο των εχθρικών μέσων μαζικής ενημέρωσης (hostile media effect), όπως ονομάζεται στην επιστημονική κοινότητα, υπογραμμίζει τον μη αντικειμενικό τρόπο με τον οποίο βλέπουμε τον κόσμο γύρω μας. Τείνουμε να πιστεύουμε πως η αλήθεια βρίσκεται πιο κοντά στην δική μας οπτική γωνία και πως η ομάδα στην οποία ανήκουμε είναι πιο σπάνιο να κάνει λάθη, να βιαιοπραγήσει και γενικά να γίνει πηγή ανηθικότητας»

(<http://psychologein.dagorastos.net/2012/08/13/biased-media/>).

Εξάλλου η κυριότερη αιτία δημιουργίας των προκαταλήψεων θεωρείται η ανυπαρξία της πλήρους γνώσης- πληροφόρησης των ατόμων. Υπάρχουν τρεις θεωρίες οι οποίες προσπάθησαν να καταδείξουν τα αίτια δημιουργίας των προκαταλήψεων. Η πρώτη θεωρία υποστηρίζει πως υπαίτια για τη δημιουργία των προκαταλήψεων είναι η προσωπικότητα του ατόμου. Η δεύτερη θεωρία στηρίζεται στην κοινωνική- γνωστική θεωρία μάθησης και ισχυρίζεται πως το ευρύτερο περιβάλλον αλλά και ο τρόπος που το παιδί μεγαλώνει, οδηγούν στη δημιουργία προκαταλήψεων (Αζίζι-Καλατζή, Ζώνιου-Σιδέρη, Βλάχου, 2011: 36). «Η θεωρία κοινωνικής μάθησης ή θεωρία μάθησης μέσω προτύπου σύμφωνα με τον Albert Bandura και τους συνεργάτες του, είναι μια προσέγγιση που δίνει έμφαση στη μάθηση μέσω της παρατήρησης της συμπεριφοράς κάποιου άλλου, του μοντέλου/προτύπου. Ειδικά όταν το άτομο βλέπει να επιβραβεύεται η συμπεριφορά του μοντέλου, τότε υπάρχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να τη μιμηθεί» (Feldman, 2011: 62). Τέλος, η τρίτη θεωρία

υποστηρίζει πως η δημιουργία των προκαταλήψεων οφείλεται στις κοινωνικές και πολιτισμικές επιδράσεις που δέχεται το άτομο (Αζίζι-Καλατζή κ.ά., ό.π.: 36).

Όσο αναφορά την οικογένεια, η επιρροή που ασκεί στο άτομο για τη δημιουργία στερεοτύπων και προκαταλήψεων, είναι εξίσου σημαντική με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φέρει ιδιαίτερη ευθύνη γιατί είναι ο πρωταρχικός κοινωνικός φορέας. Οι γονείς αποτελούν πρότυπα και παραδείγματα συμπεριφοράς για τα παιδιά τους. Αν η συμπεριφορά που υιοθετούν είναι αρνητική, προβάλλοντας στερεότυπα και προκαταλήψεις, τα παιδιά αυθόρμητα θα εσωτερικεύσουν την ίδια συμπεριφορά. Για παράδειγμα αν ο πατέρας σε μία οικογένεια έχει υιοθετήσει το σεξιστικό στερεότυπο ότι οι γυναίκες είναι κατώτερες από τους άνδρες και ότι πρέπει να περιορίζονται σε οικιακές εργασίες, τότε και τα παιδιά θα θεωρήσουν ότι αυτό είναι φυσικό και η συμπεριφορά τους θα καθοριστεί από το στερεότυπο.

«Ακόμη, μέσα από την οικογένεια, η έλλειψη διαλόγου και η επιβολή απόψεων που ενισχύουν τη συντήρηση και την αναπαραγωγή γενικευμένων και εσφαλμένων πεποιθήσεων, οδηγούν στην υιοθέτηση στερεοτύπων» (Καμαργιάρης & Σερπάνου, 2007: 254). Μέσα από το διάλογο ο συνδιαλεγόμενος έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει μια ολιστική αντίληψη των γεγονότων, χωρίς να γίνεται πειθήνιο όργανο κανενός, λόγω άγνοιας.

Μια άλλη αιτία δημιουργίας στερεοτύπων και προκαταλήψεων είναι η αίσθηση του ανήκειν, που υπάρχει σε κάθε άτομο και ειδικότερα στα παιδιά, τα οποία έχουν την ανάγκη να είναι ενταγμένα σε ένα σύνολο. Ο Αριστοτέλης προσδιόρισε τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον και μέσα από τον παραπάνω ορισμό διαφαίνεται η εκ γενετής τάση που έχει ο άνθρωπος, να αποτελεί μέρος μιας κοινωνίας και να μην είναι μόνος του. Έτσι λοιπόν, μέσα σε όλους τους ανθρώπους υπάρχει η ανάγκη να ενταχθούν σε μια ομάδα. Εξάλλου, το ένστικτο της κοινωνικότητας υπήρχε από την πρωτόγονη εποχή.

Μέσα στο θεωρητικό μοντέλο των πέντε αναγκών του Maslow, όπου εντάσσονται οι ανάγκες που θεωρούσε ότι έχει ο κάθε άνθρωπος, εμπεριέχεται η αίσθηση του ανήκειν. « Οι ανάγκες ξεκινούν από τις βασικές σωματικές ανάγκες και την ανάγκη για ασφάλεια, προχωρούν στην ανάγκη της αγάπης και της αίσθησης του ανήκειν, μετά στην ανάγκη εκτίμησης και τελικά στην κορυφή της ιεραρχίας που βρίσκεται η ανάγκη για αυτό-πραγμάτωση» (Elliott, Kratochwill, Littlefield Cook & Travers, 2008: 437). « Οι ψυχολογικοί υγιείς άνθρωποι αποφεύγουν τα συναισθήματα μοναξιάς και απομόνωσης. Οι μαθητές που νιώθουν μόνοι, όχι μέρος της ομάδας, ή

που δεν έχουν καμία αίσθηση ότι ανήκουν κάπου συνήθως δεν έχουν καλές σχέσεις με τους άλλους, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει τη μάθηση μέσα στην τάξη» (Elliott et al.,ό.π.: 438).

Εφόσον, το άτομο γίνει μέλος μιας ομάδας, η οποία ομάδα έχει κάποιες απόψεις και αντιλήψεις, οι οποίες μπορεί να είναι δημιουργήματα και απόρροια στερεοτύπων και προκαταλήψεων, το άτομο είναι δύσκολο να αντιταχθεί στο γενικό σύνολο. Ο φόβος της απόρριψης και του αποκλεισμού κυριαρχούν μέσα του, με αποτέλεσμα να υιοθετεί τις στερεοτυπικές αντιλήψεις που πρεσβεύει η ομάδα που ανήκει. Με αυτό τον τρόπο ο καθείς γίνεται φερέφωνο στα «χέρια» των ομάδων που πρεσβεύουν στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Ο δογματισμός είναι ακόμα μια αιτία που οδηγεί στη δημιουργία στερεοτύπων και προκαταλήψεων. Ο δογματισμός συσχετίζεται με τις απόψεις, τις ιδεολογίες, τις αξίες που έχει ο κάθε άνθρωπος. Πιο συγκεκριμένα, ο δογματισμός είναι ο περιορισμένος τρόπος αντίληψης διάφορων θεμάτων. Μέσα από το δογματισμό το άτομο «φορά παρωπίδες» και δεν έχει την ικανότητα να δέχεται νέες αντιλήψεις όταν συγκρούονται με τις ήδη προϋπάρχουσες δικές του αντιλήψεις. Πρόκειται στην ουσία για έναν περιοριστικό τρόπο θέασης της ζωής (Rockeach. Στο Αζίζι-Καλατζή κ.ά., 2011: 38). Αδιαμφισβήτητα, ο δογματισμός σχετίζεται με την άγνοια ή την ημιμάθεια του ατόμου σε συγκεκριμένα θέματα. Ένα άτομο που διακατέχεται από δογματισμό έχει έλλειψη κριτικής σκέψης και αυτό αυτόματα το καθιστά ευάλωτο.

Με άλλα λόγια η ανάπτυξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων σχετίζεται και με την προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου. Ωστόσο ο όρος προσωπικότητα είναι ασαφής. Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για τον όρο προσωπικότητα, οι οποίοι διαφέρουν μεταξύ τους. Όμως υπάρχει ο κίνδυνος να θεωρηθεί η προσωπικότητα κάτι διαφορετικό από τη δυναμική του κοινωνικού συνόλου (Ξηρομερίτη. Στο Αζίζι-Καλατζή κ.ά., ό.π.: 38).

Εμπειρικές διαπιστώσεις δείχνουν πως όσο πιο μεγάλος είναι ο βαθμός φόβου και ανησυχίας για τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας είναι και πιο πολλές οι πιθανότητες να αναπτυχθούν αρνητικές αντιδράσεις απέναντι σε αυτά τα μέλη. Η ανησυχία και ο φόβος πηγάζουν όταν υπάρχει μεγάλη φυσική απόσταση και κυρίως στερεότυπα και προκαταλήψεις απέναντι στη συγκεκριμένη ομάδα (Αζίζι-Καλατζή κ.ά., ό.π.: 40).

Το παρακάτω παράδειγμα που παρατίθεται, φανερώνει τη δημιουργία του φαύλου κύκλου, όπου ο άνθρωπος στηρίζεται σε στερεότυπα και προκαταλήψεις και

παρεμποδίζεται η ανάπτυξη ισότιμων σχέσεων με τα μέλη μιας άλλης κοινωνικής ομάδας (Αζίζι-Καλατζή κ.ά., ό.π.: 40).

Η εμφανής αναπηρία κάποιων ατόμων λειτουργεί ως εμπόδιο για την αποδοχή των ατόμων αυτών από τους μη ανάπηρους. « Ο μη ανάπηρος θα κρίνει την ελκυστικότητα του ανάπηρου ανάλογα με το είδος των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων του (θετικά ή αρνητικά). Επειδή η διαπροσωπική έλξη, είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, ο μη ανάπηρος που έχει αρνητικές προκαταλήψεις και στερεότυπα σε σχέση με την αναπηρία δε θα προσπαθήσει σχεδόν ποτέ να συνάψει σχέσεις με έναν ανάπηρο» (Αζίζι-Καλατζή κ.ά., ό.π.: 41). Μέσα από αυτό το παράδειγμα έγινε εμφανής μια ακόμα αιτία δημιουργίας στερεοτύπων και προκαταλήψεων αλλά και η καθημερινή διαιώνισή τους και σαν απόρροια των παραπάνω είναι η απομόνωση του ατόμου με ειδικές ανάγκες.

Μια τελευταία αιτία που θα μπορούσε να προστεθεί για τη δημιουργία των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων είναι η εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα ο πιο διαδεδομένος φορέας αγωγής που είναι το σχολείο. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν ταυτολογίες, οι οποίες ορίζουν και τη συμπεριφορά του εκάστοτε εκπαιδευτικού μέσα στην τάξη, παραδείγματος χάρη (Αυτός ο μαθητής είναι έξυπνος, τεμπέλης, ζωηρός, ήσυχος, δεν μπορεί να μάθει κ.ο.κ) (Αζίζι-Καλατζή κ.ά., ό.π.: 45). Με άλλα λόγια πρόκειται για το φαινόμενο της αυτοεκπληρούμενης προφητείας, όπου ο εκπαιδευτικός έχει μια άποψη-προσδοκία για έναν μαθητή και περιμένει ότι ο μαθητής θα δράσει με τέτοιο τρόπο ώστε θα του επιβεβαιώσει την άποψή του. Βέβαια, είναι αυτονόητο πως τέτοιες απόψεις ενός εκπαιδευτικού δημιουργούν στερεότυπα και προκαταλήψεις απέναντι στον εκάστοτε μαθητή, οι οποίες τον ακολουθούν στη σχολική του ζωή. « Είναι γνωστές σε όλους του εκπαιδευτικούς οι έρευνες των Rosenthal και Jacobson οι οποίες απέδειξαν ότι ο τεχνητά, για τις ανάγκες του πειράματος, παραπλανημένος δάσκαλος ασυνείδητα συμπεριφέρθηκε διαφορετικά στα παιδιά που νόμιζε ότι έχουν «υψηλή» και διαφορετικά στα παιδιά που νόμιζε ότι έχουν «χαμηλή» νοημοσύνη» (Δραγώνα, 2007: 26). Έτσι κάποιοι μαθητές αισθάνονται ευνοημένοι και άλλοι όχι. « Ενώ δηλαδή κάποιοι χαίρονται το σχολείο, κάποιοι άλλοι αρχίζουν να καταλαβαίνουν ότι το σχολείο είναι ένα μέρος μέσα στο οποίο αυτοί αισθάνονται σχετικά ανίσχυροι (Αζίζι-Καλατζή κ.ά., ό.π.: 45).

Γενικά το σχολείο δημιουργεί τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις μέσα από α) τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης και της επαφής με τα παιδιά που διαφέρουν από την πλειονότητα των παιδιών, β) την ιδεολογία του εκπαιδευτικού και γ) το κρυφό ή φανερό αναλυτικό πρόγραμμα (Δραγώνα, ό.π.: 29).

Εν κατακλείδι, τα γενεσιουργά αίτια των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων διαφαίνονται και σε ατομικό αλλά και σε συλλογικό επίπεδο. Βέβαια, οι κοινωνικοί φορείς και το σύγχρονο πλαίσιο της ζωής φέρουν μεγάλη ευθύνη. Γενικότερα για τη δημιουργία στερεοτύπων και προκαταλήψεων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη πολλοί παράγοντες μεταξύ των οποίων:

- « στοιχεία της προσωπικότητας του ατόμου,
- Τις πρακτικές διαπαιδαγώγησης των παιδιών μέσα στην οικογένεια,
- ιστορικούς παράγοντες,
- κοινωνικούς παράγοντες,
- πολιτισμικούς παράγοντες,
- οικονομικούς παράγοντες,
- συγκεκριμένες δομές θεσμοθετημένες πρακτικές ιδεολογίες και νοοτροπίες,
- σχέσεις δύναμης και
- ευρύτερους περιβαλλοντολογικούς παράγοντες » (Αζίζι-Καλατζή κ.ά. Στο Βλάχου, 2011: 42).

1.6 Επιπτώσεις της χρήσης στερεοτύπων και προκαταλήψεων- ρατσισμός

Η χρήση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων είναι πασιφανές ότι το μόνο που μπορούν να επιφέρουν είναι αρνητικές επιπτώσεις που αφορούν πρωταρχικά το άτομο και κατ' επέκταση όλη την κοινωνία. Μια κοινωνία, η οποία αποτελείται από άτομα που στηρίζονται σε στερεότυπα και προκαταλήψεις, θεωρώντας τους εαυτούς τους καλύτερους και ανώτερους από τους «άλλους», δεν μπορεί να οδηγηθεί σε πρόοδο.

Συγκεκριμένα «το άτομο, γίνεται εύκολη λεία των δημαγωγών, γι' αυτό υφίσταται χειραγώγηση και μαζοποίηση στον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς(Καμαργιάρης & Σερπάνου, 2007: 255). Με άλλα λόγια το άτομο δε δρα σαν ελεύθερο ον με δική του βούληση και σκέψη, αλλά γίνεται το θύμα κάποιων επιτηδίων, που στόχο έχουν τη χειραγώγησή του. Βέβαια η λέξη θύμα χρησιμοποιείται από κάποιους με σκοπό να απενοχοποιήσουν τους εαυτούς τους

και να αποποιηθούν τις ευθύνες που έχουν στη μετάδοση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων.

Η σημαντικότερη επίπτωση όλων είναι η εδραίωση του ρατσισμού. «Ο ρατσισμός είναι η θεωρία που δέχεται και υποστηρίζει την ανισότητα με βάση τις φυλετικές διακρίσεις. Σύμφωνα με αυτή, υπάρχουν ανώτερες και «καθαρές» φυλές, ράτσες, τα μέλη των οποίων οφείλουν να περιφρουρήσουν την καθαρότητά τους και τον κυριαρχικό τους ρόλο έναντι των υπόλοιπων φυλών, που θεωρούνται κατώτερες. Στην ουσία λειτουργεί ως κοινωνικός δαρβινισμός, που κατηγοριοποιεί τους ανθρώπους ανάλογα με τα κακά ή καλά γονίδια που διαθέτουν» (Καμαργιάρης & Σερπάνου, 2007: 257). Ωστόσο, ο ρατσισμός δεν έχει μόνο φυλετική διάσταση, αλλά και τις ακόλουθες: πολιτισμικός, θρησκευτικός και κοινωνικός.

Τα επίπεδα που γίνεται εμφανής ο ρατσισμός είναι δύο, το ατομικό επίπεδο και το θεσμικό επίπεδο. Κατά το ατομικό επίπεδο, ο ρατσισμός στηρίζεται σε δύο αντιλήψεις, οι οποίες ωστόσο έχουν καταρριφθεί. Η πρώτη αντίληψη υποστηρίζει ότι η υπάρχει η δυνατότητα να κατηγοριοποιηθούν όλοι οι άνθρωποι σε φυλετικές ομάδες με βάση έναν βιολογικά δόκιμο τρόπο (Rosenberg, Feldman, Lewontin & King. Στο Hughes & Kroehler, 2007: 386). Σύμφωνα με τη δεύτερη αντίληψη οι φυλετικές ομάδες στις οποίες κατηγοριοποιήθηκαν όλοι οι άνθρωποι έχουν εκ φύσεως διαφορές όπως στο χαρακτήρα, ή στην κοινωνική συμπεριφορά (Block, Dworkin, Fischer & Nisbett. Στο Hughes και Kroehler, ό.π.: 386). Μέσα από αυτές τις δύο αντιλήψεις φανερώνεται ότι ο ρατσισμός σε ατομικό επίπεδο δημιουργεί τάσεις εχθρότητας στον διαφορετικό. Όσο αναφορά το θεσμικό επίπεδο, «ο ρατσισμός αναφέρεται στις πολιτικές και στις πρακτικές των φυλετικών διακρίσεων, που έχουν ως αποτέλεσμα την κοινωνική ανισότητα (Hughes & Kroehler, ό.π.: 386).

Η ετυμολογία της λέξης ρατσισμός προέρχεται από μία ισπανική λέξη, τη λέξη raza αλλά και την πορτογαλική λέξη raca, οι οποίες χρονολογούνται γύρω στον 13^ο αιώνα. Όμως και στις δύο λέξεις raza και raca η ρίζα τους προέρχεται από τα αραβικά, συγκεκριμένα από τη λέξη ras η οποία σημαίνει κεφάλι. Παλαιότερα οι Άραβες ήταν νομάδες και είχαν διαχωριστεί σε διαφορετικές φυλές. Μέσω της κάθε διαφορετικής φυλής ο κάθε Άραβας θα αποκτούσε προνόμια και υποχρεώσεις, γι' αυτό το λόγο η προσοχή του ήταν στραμμένη στη φυλή του. Μέσω της καταγωγής δηλαδή, διαμορφώνονταν και η ανάλογη

κοινωνική θέση. Η κάθε γενιά μεταβίβαζε μέσω του προφορικού λόγου στην επόμενη γενιά τη γνώση για την καταγωγή της κάθε φυλής. Έτσι λοιπόν η ράτσα με βάση τα παραπάνω, σήμαινε φυλετική και κοινωνική καταγωγή και με αυτή τη σημασία πέρασε και σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες (Τζανάκος και www.patranews.gr. Στο Πανέτα, 2007: 15).

Ωστόσο, η έννοια της φυλής δεν υπάρχει ουσιαστικά, πρόκειται για ένα κατασκευάσμα με βάση το οποίο οικοδομήθηκε ο ρατσισμός. Ο διαχωρισμός των ανθρώπων σε φυλές δεν είναι εφικτός. Το 1950 η Unesco απευθύνθηκε σε όλα τα κράτη παγκοσμίως με σκοπό να μη γίνεται χρήση του όρου φυλή (Πανταζής, 2014).

Στη σύγχρονη εποχή ο απροκάλυπτος ρατσισμός, παραδείγματος χάρη οι κατατρεγμοί, οι επιθέσεις κ.α., δεν εντάσσεται στα πλαίσια του νόμου και ως απόρροια αυτού είναι κοινωνικά μεμπτός. Συνεπώς είναι δύσκολο να γίνει ο εντοπισμός του. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν συμπεριφέρονται κατ' αυτό τον τρόπο. Όμως αυτό δεν συνεπάγεται ότι ο ρατσισμός δεν υπάρχει πια ή ότι έχει τοποθετεί στο περιθώριο αλλά εικάζεται ότι έχει αλλάξει μορφή. Με βάση αυτή την αντίληψη δομήθηκαν οι διάφορες θεωρίες νέου ή σύγχρονου ρατσισμού. Δηλαδή οι άνθρωποι πιθανόν να είναι μέσα τους ρατσιστές, αλλά με διαφορετικό τρόπο, να γίνεται η έκφραση του ρατσισμού πιο ανεπαίσθητα (Crosby, Bromley & Saxe. Στο Hogg & Vaughan, 2010: 456).

Ο ρατσισμός έχει τις ρίζες του στην ανασφάλεια και το φόβο. Ωστόσο, υπάρχουν πάντα οι δυνατότητες εξάλειψής του. Η παθητικότητα στο μόνο που συμβάλλει είναι στη διαίωνιση αυτού του κοινωνικού φαινομένου. Η εκπαίδευση θα αποτελέσει ένα σημαντικό όπλο για την καταπολέμηση του ρατσισμού και ειδικά όταν οι μορφές του γίνονται έκδηλες σε παιδιά μικρής ηλικίας. Μια κοινωνία αποτελούμενη από ρατσιστές οδηγείται σε σήψη και παρακμή. Γι' αυτό ο εφησυχασμός οφείλει να εκλείπει με σκοπό να ληφθούν μέτρα τα οποία θα οδηγήσουν στην οριστική εξάλειψη του ρατσισμού. Όσο ουτοπικό και αν θεωρείται, πάντα υπάρχουν οι δυνατότητες.

2. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες

2.1 Η ειδική αγωγή

« Η ειδική αγωγή σημαίνει ειδικά σχεδιασμένη διδασκαλία που υποστηρίζεται ή μπορεί να υποστηρίζεται από ειδικά προγράμματα συμπληρωματικών υπηρεσιών και μπορεί να παρέχεται σε κατάλληλα διαρρυθμισμένους και εξοπλισμένους χώρους για την ικανοποίηση των ειδικών αναγκών του παιδιού» (Νόμος 94 142/1985 U.S.A. Στο Πολυχρονοπούλου, 2008: 30).

«Η ειδική αγωγή είναι κάθε τι το επιπλέον ή το εξειδικευμένο που προσφέρεται στο παιδί. Κάθε επιπλέον βοήθεια ή κατά οποιονδήποτε τρόπο διαφορετική από εκείνη που παρέχεται γενικά στα συνηθισμένα παιδιά της ηλικίας του μέσα στο κοινό σχολείο.» Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του σχολείου δεν αντικαθίσταται ούτε αλλάζει, με την παροχή της ειδικής αγωγής. Αλλά αντιθέτως η ειδική αγωγή το υποστηρίζει και το ενισχύει. Η παροχή της ειδικής αγωγής είτε καλύπτει όλη την σχολική περίοδο είτε όχι (Warnock Report. Στο Πολυχρονοπούλου, ό.π.: 30).

Η βασική επιδίωξη της ειδικής αγωγής είναι η προετοιμασία των παιδιών με σκοπό τη συμμετοχή τους σε όλα τα επίπεδα δράσης της κοινωνίας. Στην ουσία επικεντρώνεται στην προετοιμασία ενός ενεργού πολίτη. Πέρα όμως από αυτό σκοπός της είναι να η πνευματική καλλιέργεια και η ηθική και ψυχική διαπαιδαγώγηση των παιδιών (Πολυχρονοπούλου, ό.π.: 30-31).

Οι βασικές φιλοσοφικές αρχές της ειδικής αγωγής συνοψίζονται στα παρακάτω:

- « Τα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες των μαθητών διαφέρουν.
- Όλα τα παιδιά μπορούν να ωφεληθούν από το κατάλληλο γι' αυτά εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Δεν υπάρχει παιδί μη εκπαιδεύσιμο.
- Οι εκπαιδευτικές εμπειρίες που σχεδιάζονται σύμφωνα με τις ανάγκες του κάθε παιδιού βελτιώνουν σημαντικά την ικανότητα μάθησης και την εξέλιξή του.
- Η συνεκπαίδευση παιδιών διαφορετικών φυσικών, πνευματικών και συμπεριφοριστικών χαρακτηριστικών αυξάνει την ποιότητα της εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά με ή χωρίς ειδικές ανάγκες και δυνατότητες» (Πολυχρονοπούλου, ό.π.: 31).

2.2 Ο ορισμός των παιδιών με ειδικές ανάγκες σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία

« Σύμφωνα με το Νόμο 3699/2008 μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται οι μαθητές οι οποίοι για ολόκληρη ή ορισμένη περίοδο της σχολικής τους ζωής εμφανίζουν σημαντικές δυσκολίες σχολικής μάθησης εξαιτίας σωματικών, νοητικών, γνωστικών ανεπαρκειών ή/και ψυχικών διαταραχών οι οποίες, σύμφωνα με τη διεπιστημονική αξιολόγηση επηρεάζουν τη διαδικασία μάθησης. Στους μαθητές αυτούς συγκαταλέγονται όσοι παρουσιάζουν:

- Νοητική καθυστέρηση
- Αισθητηριακή ανεπάρκεια όρασης (τυφλοί, αμβλύωπες με χαμηλή όραση)
- Αισθητηριακή ανεπάρκεια ακοής (κωφοί, βαρήκοοι)
- Κινητικές αναπηρίες
- Χρόνια μη ιάσιμα νοσήματα
- Διαταραχές ομιλίας- λόγου
- Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες (π.χ. δυσλεξία)
- Διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (φάσμα αυτισμού)
- Ψυχικές διαταραχές
- Πολλαπλές ειδικές ανάγκες
- Ιδιαίτερες ικανότητες και ταλέντα» (Στρογγυλός, 2011).

Ωστόσο πάντα το νομικό πλαίσιο της ειδικής αγωγής δεν έκανε χρήση της γλώσσας κατ' αυτό τον τρόπο. Αντιθέτως υπήρχαν χαρακτηρισμοί οι οποίοι ήταν υποτιμητικοί και ανυπόστατοι όταν απευθύνονταν για τα άτομα με ειδικές ανάγκες όπως για παράδειγμα ο Νόμος 1143/1981 που χρησιμοποίησε την έκφραση «Αποκλινόντων εκ του Φυσιολογικού Ατόμων». Παρ' όλα αυτά καθώς χρονική εξέλιξη η γλώσσα για το νομικό πλαίσιο της ειδικής αγωγής εξελίσσεται και βελτιώνεται.

Στην εκπαιδευτική σκέψη υπάρχουν δύο τύποι παιδιών, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τα παιδιά χωρίς . Παραδοσιακά, η πρώτη κατηγορία παιδιών θεωρείται ότι απαιτεί ειδική εκπαίδευση ενώ η δεύτερη όχι. Με αυτό τον τρόπο συνεπάγεται διχοτόμηση . (Warnock, 1978: 37).

2.3 Η ένταξη

Ο όρος ένταξη χρησιμοποιείται συχνά από εκπαιδευτικούς και μη, οι οποίοι όμως πολλές φορές αποδίδουν λανθασμένη σημασία στον όρο, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται παρανοήσεις.

Σήμερα συχνά «ένταξη», «ενσωμάτωση» και «συνεκπαίδευση» θεωρούνται έννοιες ταυτόσημες. Πολλοί χρησιμοποιούν τους όρους ένταξη, ενσωμάτωση, ομαλοποίηση με την ίδια, παραπλήσια ή και διαφορετική έννοια, άλλοι προτιμούν τον όρο «ένταξη» αντί του όρου «ενσωμάτωση» ή και τους δυο με την ίδια έννοια, ή θεωρούν την ένταξη ως προϋπόθεση της ενσωμάτωσης (Λιοδάκης, Κόμητος, Τσιναρέλης & Πολυχρονοπούλου,. Στο http://www.eyliko.gr/htmls/amea/Dokimia/sxol_diadikasia.pdf).

« Η ένταξη αποτελεί μια διαδικασία με στόχο τη δημιουργία ενός καλύτερου σχολείου για ανάπηρους και μη μαθητές στο πλαίσιο του οποίου θα γινόταν αποδεκτή η διαφορετικότητα στις αντιλήψεις και τον τρόπο ζωής του κάθε παιδιού» (Ζώνιου-Σιδέρη. Στο Στρογγυλό, 2012).

Ο όρος ένταξη (integration) αναδύθηκε ιδιαίτερος τις δεκαετίες του '50 και του '60 και αντανάκλασε την επιθυμία για αποστασιοποίηση από παραδοσιακές πρακτικές και απομάκρυνση από οποιαδήποτε έννοια αποκλεισμού και περιθωριοποίησης. (http://www.e-yliko.gr/htmls/amea/Dokimia/sxol_diadikasia.pdf)

Καθίσταται σαφές από τον παραπάνω ορισμό πως η ένταξη δεν αφορά μόνο παιδιά με ειδικές ανάγκες. Η ένταξη είναι μια διαδικασία η οποία αφορά τους μαθητές που συναντούν δυσκολίες στη μάθηση και στη συμμετοχή. « Ανάμεσα σε αυτούς τους μαθητές είναι:

- Διαφορετικές εθνότητες και μειονότητες(τσιγγάνοι, μουσουλμάνοι, μετανάστες)
- Φύλο
- Προβλήματα συμπεριφοράς
- Παραβατική συμπεριφορά
- Ανήλικοι γονείς
- Προβλήματα υγείας
- Οικογενειακά προβλήματα
- Σκασιάρχες

- Μαθητές από οικογένειες που μετακινούνται συχνά (π.χ. οικογένειες στρατιωτικών)
- Χρήστες παράνομων ουσιών» (Στρογγυλός, ό.π.).

Συνεπώς η ένταξη ασχολείται με τη διδασκαλία αλλά και τη συμμετοχή των μαθητών οι οποίοι έχουν κατηγοριοποιηθεί ως ευάλωτοι ή αποκλεισμένοι μαθητές και όχι μόνο με τους μαθητές οι οποίοι εντάσσονται στην κατηγορία ως μαθητές με ειδικές ανάγκες (Booth et al. Στο Ζώνιου-Σιδέρη, 2012: 56).

Παρ' όλα τα παραπάνω χρήζεται ωφέλιμο να γίνει μια διευκρίνιση ανάμεσα στον όρο ένταξη και αφομοίωση, γιατί δημιουργούνται πολλές συγχύσεις ανάμεσά τους, με αποτέλεσμα οι όροι να χρησιμοποιούνται σα ταυτόσημοι.

Ο όρος αφομοίωση είναι ευδόκιμος όταν ζητείται από την μειονότητα (μικρή ομάδα) να αλλάξει- προσαρμόσει τα βασικά της χαρακτηριστικά με σκοπό να γίνει αποδεκτή από την πλειονότητα (μεγάλη ομάδα). Αντίθετα ο όρος ένταξη βάζει σε διαδικασία αλλαγής την πλειονότητα (μεγάλη ομάδα) προκειμένου να δεχτεί τη μειονότητα (μικρή ομάδα). Η διαδικασία αλλαγής συνίσταται κυρίως στην αλλαγή του τρόπου σκέψης, στάσεων και νοοτροπίας. Αυτές οι αλλαγές θα προέλθουν μέσα από την κατανόηση, το σεβασμό και την αποδοχή της διαφορετικότητας. Έτσι με αυτό τον τρόπο θα καταπολεμηθεί ο μύθος της ετερότητας.

Η ένταξη ως διαδικασία για να θεωρηθεί επιτυχημένη, θα πρέπει να πληρούνται κάποια κριτήρια τα οποία θα τη βοηθούν και θα την προωθούν. Τα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται τουλάχιστον σε έναν βαθμό, είναι σε αριθμό 13. Ωστόσο η ένταξη μπορεί να οργανωθεί με διάφορους τρόπους, οι οποίοι δεν συμπεριλαμβάνουν όλα τα παρακάτω κριτήρια.

Τα προαναφερθέντα κριτήρια είναι τα ακόλουθα: οι εγκαταστάσεις του σχολείου ή οποιοδήποτε κτιρίου στο οποίο θα μεταβεί το παιδί βρίσκονται στην περιοχή κατοικίας του παιδιού, οι εγκαταστάσεις πρέπει να ρυθμίζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να υποδέχονται όλα τα παιδιά, οι υπηρεσίες να είναι ανάλογες με τις ανάγκες του παιδιού, σωστή οργάνωση του φυσικού περιβάλλοντος όπως κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή, η επάρκεια του προσωπικού, αναγκαία ειδική παιδαγωγική, ο εθελοντισμός, η συνεργασία με όσους συμμετέχουν στη διαδικασία της ένταξης, ο σεβασμός απέναντι στη μοναδικότητα του κάθε παιδιού, επέκταση με την επαφή της κοινωνίας, η μετάβαση, με σκοπό η ένταξη να συνεχίζεται μετά τη φοίτηση από το

σχολείο, όλα τα παιδιά αντιμετωπίζονται όπως είναι δηλαδή ισότιμα και τέλος υπάρχει η ανάδραση/ανταπόκριση (Ζώνιου-Σιδέρη, ό.π.: 67-68).

2.4 Η στάση της κοινωνίας

Η στάση της κοινωνίας απέναντι στα άτομα- παιδιά με ειδικές έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου. Παλαιότερα η αρνητική στάση της κοινωνίας ή τουλάχιστον του μεγαλύτερου μέρους της κοινωνίας ήταν φανερή. « Σε πολλές περιπτώσεις οδηγεί σε απόσυρση, σε αγχολυτικές καταστάσεις, σε επιθετικότητα και άλλα προβλήματα συμπεριφοράς» (Πολυχρονοπούλου, 2008: 21). Ωστόσο, λόγω της κοινωνικής προόδου, η κοινωνία άλλαξε άρδην τη στάση της. Βέβαια, υπάρχουν πάντα εξαιρέσεις οι οποίες, αρνούνται να καταλάβουν και με τη συμπεριφορά τους τονίζουν τη διαφορετικότητα, η οποία στην πραγματικότητα δεν υφίσταται.

Είναι γεγονός ότι τα περισσότερα άτομα δε γνωρίζουν πώς να φερθούν στους ανάπηρους. « Η αβεβαιότητα , η αστάθεια, η αδιακρισία και η αμηχανία που χαρακτηρίζει συχνά τη συμπεριφορά τους μπορεί να αποδοθεί στην έλλειψη εμπειρίας όσο αναφορά στην επικοινωνία και στην επαφή με τους ανάπηρους, επειδή ακριβώς, η συμμετοχή των τελευταίων στη ζωή της κοινότητας εξακολουθεί να είναι περιορισμένη (Πολυχρονοπούλου,ό.π.: 22).

Η ύπαρξη κάποιων παραγόντων οι οποίοι συμβάλλουν στις εκδηλώσεις της αποστροφής και της μη σωστής συμπεριφοράς απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες μπορεί να είναι οι εξής:

- Οι μηχανισμοί άμυνας που έχουν τις ρίζες τους σε αισθητική σεξουαλική αντίδραση.
- Βάσει του κανόνα του ασήμαντου όπου μια ολοκληρωμένη αίσθηση του συνομιλητή είναι απαραίτητη για την αλληλεπίδραση .
- Η αμφιθυμία (ταυτόχρονη ύπαρξη αντίθετων συναισθημάτων) είναι το βασικό χαρακτηριστικό της αλληλεπίδρασης μεταξύ ατόμων με ειδικές ανάγκες και μη. Το άτομο χωρίς ειδικές ανάγκες, στην επαφή του με ένα άτομο με ειδικές ανάγκες. θέλει να το βοηθήσει αλλά παράλληλα υπάρχει και ένας φόβος.
- Η αβεβαιότητα της συμπεριφοράς των άλλων ατόμων προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Ουσιαστικά έχουν άγνοια ως προς τη συμπεριφορά, την οποία πρέπει να επιδείξουν.

- Η περιορισμένη, όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, κοινωνικοποίηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- Οι κοινωνικοπολιτιστικές συνθήκες οι οποίες επικρατούν (Λεμάνη, 2008: 17-18).

Οι παραπάνω αντιδράσεις στηρίζονται στο ιατρικό μοντέλο για την αναπηρία. « Το ιατρικό μοντέλο αντιμετωπίζει τα άτομα με αναπηρία σαν ένα πρόβλημα που χρειάζεται λύση. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, τα συγκεκριμένα άτομα θα πρέπει να προσαρμοστούν στον τρόπο ζωής της κοινωνίας μας. Αν αυτό δεν είναι δυνατόν, θα πρέπει να εισαχθούν σε ειδικά ιδρύματα ή να ζουν στο σπίτι τους. Αυτό το μοντέλο σε συνδυασμό με τα στερεότυπα για την αναπηρία, οδηγεί στις προαναφερθείσες αντιδράσεις, δηλαδή φόβος, οίκτος απέναντι σε αυτά τα άτομα» (Τριλίβα κ.ά., 2008: 198-199).

Το Κίνημα για την Αναπηρία αναγνωρίζει πως οι δυσκολίες τις καλούνται να αντιμετωπίσουν τα άτομα με αναπηρία οφείλονται στο γεγονός ότι η κοινωνία τους αντιμετωπίζει με περιοριστικό τρόπο(Rapp & Ginsburg. Στο Τριλίβα κ.ά., ό.π.: 199).

« Τα τελευταία χρόνια, το Κίνημα για την Αναπηρία έχει διατυπώσει ένα διαφορετικό μοντέλο αντιμετώπισης της αναπηρίας, το μοντέλο των κοινωνικών σχέσεων, το οποίο δίνει έμφαση στο δικαίωμα όλων των ατόμων με αναπηρία να ανήκουν στην κοινότητά τους και να γίνονται αποδεκτά ως ισότιμα μέλη της» (Marks. Στο Τριλίβα κ.ά., 2008: 199).

Παρ' όλη την άνθηση του μοντέλου των κοινωνικών σχέσεων, το ιατρικό μοντέλο υιοθετείται από ένα μέρος της κοινωνίας. Η αδράνεια λειτουργεί ως αρωγός σε αυτήν την υιοθέτηση. Η σωστή ενημέρωση και εκπαίδευση θα βοηθήσουν στην εξάλειψη του ιατρικού μοντέλου, καθώς η κοινωνία δε θα παραμείνει αμετάβλητη.

3. Έρευνα

3.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να ανιχνευτεί μέσω ατομικών συνεντεύξεων κατά πόσο τα στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις επηρεάζουν μαθητές και εκπαιδευτικούς απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες.

3.2 Ερευνητικό εργαλείο

Για την πραγματοποίηση της έρευνας δημιουργήθηκε ένας οδηγός συνέντευξης με βάση τον οποίο θα θέτονταν οι ερωτήσεις στους συνεντευξιαζόμενους. Ο οδηγός συνέντευξης ήταν ο εξής:

1. Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;
2. Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;
3. Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδί με ειδικές ανάγκες;
4. (αν η απάντηση είναι περισσότερες από μια) Ποια ήταν αυτή η οποία θυμάστε πιο έντονα και γιατί;
5. Τι είδους ειδική ανάγκη είχε το παιδί;
6. Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε το παιδί να ενταχθεί στην τάξη;
7. Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;
8. Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;
9. Αν ναι πως το αντιμετωπίσατε;
10. Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε το παιδί με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;
11. Ενημερώσατε τους γονείς των παιδιών που είχαν τη στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης;
12. Σας δόθηκε η ευκαιρία συνεργασίας με τους γονείς των εκάστοτε παιδιών που εκδήλωναν στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης με σκοπό την εξάλειψή της;
13. Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της

συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

14. Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;
15. Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάσει στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;
16. Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;
17. Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;
18. Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;
19. Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;
20. Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

3.3 Ο τύπος της συνέντευξης

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, στα πλαίσια της παρούσας έρευνας λήφθηκαν 10 συνεντεύξεις. Ο τύπος των συνεντεύξεων ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη. « Η ημιδομημένη συνέντευξη έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις, αλλά η διάταξή τους μπορεί να τροποποιηθεί ανάλογα με την αντίληψη του συνεντευκτή σχετικά με το τι φαίνεται καταλληλότερο. Η διατύπωση της ερώτησης μπορεί να αλλάξει και να δοθούν εξηγήσεις, συγκεκριμένες ερωτήσεις που φαίνονται ακατάλληλες για κάποιο συγκεκριμένο ερωτώμενο μπορούν να παραλειφθούν, ή να περιληφθούν πρόσθετες ερωτήσεις» (Robson, 2010: 21).

Γίνεται χρήση αυτού του τύπου της συνέντευξης κυρίως στα ευέλικτα σχέδια, ως η μοναδική μέθοδος είτε σε συνδυασμό με άλλες μεθόδους. «Σύμφωνα με την ορολογία των Powney & Watts (1987), είναι και αυτή μια συνέντευξη αποκρινόμενων. Οι συνεντευκτές είναι εφοδιασμένοι με έναν κατάλογο θεμάτων, στα οποία επιθυμούν να πάρουν αποκρίσεις. Έχουν ωστόσο μεγαλύτερη ελευθερία στη σειρά που θέτουν ερωτήσεις, στην ακριβή διατύπωσή τους» (Robson, ό.π.: 330).

Συνεπώς στον τύπο αυτό της συνέντευξης, ο συνεντευκτής είναι αυτός που διατηρεί τον έλεγχο σε όλη τη διάρκεια της συνέντευξης ή τουλάχιστον υπάρχει εξ'

αρχής αυτή η πρόθεση από μέρους του συνεντευκτή (Powney & Watts. Στο Robson, ό.π.: 321).

Τέλος, το σχέδιο συνέντευξης (interview schedule) είναι συνήθως απλούστερο από αυτό της δομημένης συνέντευξης (Robson,ό.π.: 330).

Η χρήση της ημιδομημένης συνέντευξης έγινε με στόχο την εστίαση στο υποκειμενικό βίωμα του κάθε εκπαιδευτικού.

3.4 Περιγραφή δείγματος

Για το ερευνητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας, λήφθηκαν 10 ημιδομημένες συνεντεύξεις. Οι συνεντευξιαζόμενοι αποτελούνταν από 5 δασκάλους και 5 νηπιαγωγούς, όπου δίδασκαν στην ίδια πόλη του Ν. Πέλλας. Οι συνεντευξιαζόμενοι επιλέχθηκαν από την ίδια πόλη με σκοπό να μην υπάρχει ο γεωγραφικός παράγοντας στις απαντήσεις τους.

Οι ηλικίες των υποκειμένων ήταν από 30 και άνω με τη μεγαλύτερη να είναι τα 52 χρόνια. Ο μέσος όρος χρόνων εργασίας των εκπαιδευτικών ήταν τα 12 χρόνια με ελάχιστα τα 8 χρόνια και ανώτερα τα 27 χρόνια. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί είχαν στην τάξη τους μόνο μία με δύο φορές παιδιά με ειδικές ανάγκες, ενώ δύο μόλις αποκρίθηκαν αρκετές φορές.

3.5 Αποτελέσματα έρευνας

Στις παρακάτω σελίδες παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας. Οι ερωτήσεις του οδηγού συνέντευξης έχουν κατηγοριοποιηθεί ανάλογα με το θέμα της κάθε ερώτησης. Σε κάθε κατηγορία υπάρχει ο ανάλογος τίτλος και κάποιες χαρακτηριστικές απαντήσεις των αποκρινόμενων, συμπεριλαμβανομένων και των αντίστοιχων σχολίων.(ολόκληρες οι συνεντεύξεις βρίσκονται στο τέλος της εργασίας σε αντίστοιχο παράρτημα και δίπλα από κάθε απόσπασμα απαντήσεων υπάρχει ο αριθμός της αντίστοιχης συνέντευξης)

Κατηγορία: Οι βιωματικές εμπειρίες των εκπαιδευτικών με παιδιά με ειδικές ανάγκες στην τάξη τους

Οι ερωτήσεις που τέθηκαν για αυτή την κατηγορία ήταν:

1. Ποια φορά την οποία είχατε παιδιά με ειδικές ανάγκες στην τάξη σας θυμάστε πιο έντονα και γιατί;

2. Τι είδους ειδική ανάγκη είχε το παιδί;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την πρώτη ερώτηση:

«Δύο δίδυμα παιδιά. Αλλά τα θυμάμαι όχι με άσχημο τρόπο, με έναν πολύ καλό τρόπο. Βέβαια είχα πολλά παιδιά, αλλά αυτά τα δύο τα θυμάμαι πιο πολύ. Εξάλλου, τι θα πει παιδί με ειδικές ανάγκες; Δεν καταλαβαίνω την ταμπέλα. Και εμείς οι ίδιοι δεν είμαστε άνθρωποι με κάποιες ειδικές ανάγκες και έτσι δεν το καταλαβαίνω αυτό.» (Σ. 1)

«Και τις δύο, γιατί θέλουν ιδιαίτερη αντιμετώπιση, μπαίνεις στον κόσμο τους και προσπαθείς να τον καταλάβεις. Τα είχα όταν ήταν σε μικρές τάξεις και είναι πιο δύσκολο. Πρέπει να καταλάβεις τι θέλουνε» (Σ. 2)

«Η φορά που θυμάμαι πιο έντονα ήταν όταν πρωτοδιορίστηκα γιατί το παιδί γινόταν αντικείμενο χλευασμού, κάτι που τις υπόλοιπες φορές δεν το συνάντησα, σε άλλα σχολεία τα παιδιά αγκάλιαζαν το παιδί με ειδικές ανάγκες, ενώ σε αυτή την περίπτωση γελούσαν μαζί του.» (Σ. 4)

«Φέτος, γιατί είναι πιο δύσκολη περίπτωση και πιο πρόσφατη.» (Σ. 6)

«Φέτος, γιατί είναι αυτό που ζω αυτή τη στιγμή.» (Σ. 8)

Ο πρώτος εκπαιδευτικός αναφέρεται σε δύο δίδυμα παιδιά. Μέσα στην απάντηση του κάνει τη διευκρίνιση ότι η ανάμνησή τους είναι πιο έντονη από άλλα παιδιά, όχι γιατί έχει άσχημα περιστατικά να θυμάται. Είναι καλό που έγινε αυτή η διευκρίνιση γιατί θα μπορούσε κάποιος να βγάλει ένα βεβιασμένο συμπέρασμα, λέγοντας πως για να θυμάται ο εκπαιδευτικός τα συγκεκριμένα παιδιά, του προκάλεσαν άσχημες αναμνήσεις. Στη συνέχεια της απάντησης του δεν μπαίνει στη διαδικασία να αναλύσει περιστατικά που να δικαιολογούν αυτή του την επιλογή, αλλά αναφέρεται στο στιγματισμό που δέχονται τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Μέσα από αυτά τα λόγια, διαφαίνεται η ευαισθητοποίηση του εκπαιδευτικού απέναντι στην εκπαίδευση των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Άλλα και η αναγνώριση των φιλοσοφικών αρχών της ειδικής αγωγής, όπου ο στιγματισμός των παιδιών έχει επιβλαβείς συνέπειες για αυτά αλλά και πως το κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση και δεν μπορεί κανείς να του το στερήσει.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο εκπαιδευτικός, «όλοι οι άνθρωποι είμαστε άτομα με ειδικές ανάγκες.» Πράγματι αν αναλογιστεί κάποιος παραδείγματος χάρη πόσα κοινά έχει με ένα παιδί με αυτισμό μπορεί να εκπλαγεί. Δηλαδή ένα παιδί με αυτισμό αγαπάει τις συνήθειες και τις ακολουθεί πιστά και όταν αλλάξει κάτι είναι σίγουρο πως θα το παρατηρήσει πρώτο. Έτσι όμως είναι και όλοι οι άνθρωποι, αγαπούν τις συνήθειες παραδείγματος χάρη έχουν συγκεκριμένη θέση στο οικογενειακό τραπέζι και δυσανασχετούν αν τις αλλάξει κάποιος. Τα λόγια του εκπαιδευτικού ήθελαν να

φέρουν στην επιφάνεια τις ομοιότητες που έχουμε όλοι με τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, γιατί οι ομοιότητες είναι περισσότερες από τις διαφορές. Εξάλλου, οι διαφορές είναι κοινωνικά κατασκευασμένες, δεν υπάρχουν ουσιαστικά.

Η δεύτερη εκπαιδευτικός δεν μπορεί να διαχωρίσει ποια από τις δύο φορές που είχε παιδί με ειδικές ανάγκες στην τάξη της ήταν πιο έντονη. Όμως η χρήση της φράσης «μπαίνεις στον κόσμο τους», είναι αντίθετη με την απάντηση του πρώτου εκπαιδευτικού. Ερμηνεύοντας τη φράση του εκπαιδευτικού, γίνεται ένας διαχωρισμός. Ο διαχωρισμός έγκειται στον κόσμο των παιδιών με ειδικές ανάγκες και στον κόσμο των υπολοίπων. Είναι σαφές, πως ο συγκεκριμένος εκπαιδευτικός δε γνωρίζει ή δεν έχει αποδεχτεί τις βασικές φιλοσοφικές αρχές της ειδικής αγωγής, σε αντίθεση με τον πρώτο εκπαιδευτικό. Η φράση που χρησιμοποίησε είναι απαρχαιωμένη και σαφώς δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα.

Η απόκριση του τρίτου εκπαιδευτικού έρχεται και εκείνη αντίθετη με την απόκριση του πρώτου. Δηλαδή, η ανάμνηση που είχε από ένα συγκεκριμένο παιδί με ειδικές ανάγκες ήταν έντονη γιατί είχε γίνει αντικείμενο χλευασμού. Ωστόσο, ήταν η μοναδική φορά που διαπίστωσε κάτι τέτοιο. Η χλευαστική συμπεριφορά είναι ένα σύνηθες φαινόμενο για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, που παρά την εξέλιξη της κοινωνίας σε ορισμένους τομείς, σε κάποιους άλλους παραμένει στάσιμη. Όμως, ο εκπαιδευτικός, μπορεί να ανέφερε την κατάσταση που επικρατούσε, αλλά δεν έκανε καμία αναφορά για τους τρόπους που χρησιμοποίησε για να την ανατρέψει, είτε γιατί δεν έκανε κάποιες ενέργειες, είτε γιατί δεν το θεώρησε απαραίτητο να το αναφέρει. Έτσι, η αποσιώπηση των ενδεχόμενων ενεργειών από μέρους του, δημιούργησε τις παραπάνω υποθέσεις.

Οι δύο τελευταίοι εκπαιδευτικοί έκαναν την επιλογή του παιδιού με άξονα το χρόνο. Δηλαδή ανέφεραν ως πιο έντονη την περίπτωση που βίωναν τη στιγμή που λήφθηκε η συνέντευξη, χωρίς να αναφέρουν περισσότερες λεπτομέρειες.

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν τη δεύτερη ερώτηση:

«Δεν είναι όλα τα παιδιά ίδια. Το κάθε παιδί έχει τα δικά του χαρακτηριστικά. Κάποιο παιδί είχε δυσλεξία, κάποιο άλλο είχε κινητικά προβλήματα. Τα δύο αυτά παιδιά είχαν ελαφριά νοητική υστέρηση»
(Σ. 1)

«Και τα δύο είχαν νοητική υστέρηση, ελαφριά. Ειδικά με το αγόρι είχα δεθεί πάρα πολύ. Τραγουδούσα κάθε πρωί για να ξεκινήσει η μέρα του ευχάριστα. Βέβαια, είχε και προβλήματα οικογενειακά, γιατί ερχόταν το πρωί και μου έλεγε: η μανούλα πάλι έκλαιγε. Έτσι επηρεαζόταν και από εκεί» (Σ. 2)

Σε αυτή την ερώτηση επιλέχθηκαν μόνο δύο απαντήσεις εκπαιδευτικών γιατί οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί ανέφεραν, όσοι γνώριζαν, ονομαστικά την ειδική ανάγκη του παιδιού, παραδείγματος χάρη νοητική καθυστέρηση. Έγινε δηλαδή μια απλή αναφορά, χωρίς μια περαιτέρω επεξήγηση.

Μέσα από την απάντηση του πρώτου εκπαιδευτικού παρουσιάζεται κάτι που θα έπρεπε να είναι αυτονόητο για όλους. Κάθε παιδί είναι διαφορετικό και επομένως έχει τις δικές του ανάγκες, ικανότητες και χαρακτηριστικά. Είναι ένα λάθος που συμβαίνει συχνά, η ομαδοποίηση των παιδιών. Πολλοί εκπαιδευτικοί ομαδοποιούν τα παιδιά, λέγοντας πως είναι παιδιά με ειδικές ανάγκες και ενεργούν προς αυτά με τον ίδιο τρόπο. Το κάθε παιδί με ή χωρίς ειδικές ανάγκες έχει τη δική του προσωπικότητα και υπάρχει η δυνατότητα να ωφεληθεί εκπαιδευτικά, ανάλογα με το εκπαιδευτικό περιβάλλον. Η αντιμετώπιση προς το κάθε παιδί από μέρους του εκπαιδευτικού είναι σκόπιμο να είναι διαφορετική. Διαφορετική αλλά πάντα ισότιμη. Αυτή εξάλλου πρέπει να είναι βασική φιλοσοφική αρχή κάθε εκπαιδευτικού, η αρχή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ότι όλα τα παιδιά είναι διαφορετικά αλλά είναι ισότιμα. Η άνιση αντιμετώπιση γίνεται αντιληπτή από τα παιδιά και μπορεί να έχει επιβλαβείς για αυτά συνέπειες.

Ο δεύτερος εκπαιδευτικός από την άλλη, αναφέρει τα οικογενειακά προβλήματα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει το παιδί. Οτιδήποτε συμβαίνει στο οικογενειακό του περιβάλλον, είτε θετικό είτε αρνητικό, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το παιδί. Η επιρροή αυτή γίνεται αντιληπτή από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος καλείται να βοηθήσει το παιδί στην κατάσταση που αντιμετωπίζει. Η ενημέρωση των γονιών είναι ένα πρώτο βήμα, ωστόσο όπως διαπιστώνεται δεν υπάρχει η ανάλογη αντιμετώπιση από όλες τις οικογένειες. Ο συγκεκριμένος εκπαιδευτικός φαίνεται πως αντιμετώπισε μια δύσκολη κατάσταση, καθώς αναφέρει πως το παιδί δεν μπορούσε να ξεχάσει την εικόνα της μητέρας του να κλαίει. Η μητέρα για κάθε παιδί είναι το πιο σημαντικό πρόσωπο της ζωής του καθώς συμβάλλει τα μέγιστα για την αγωγή και την κοινωνικοποίησή του. Καθίσταται λοιπόν σαφές, ότι η μητέρα επηρεάζει τη συναισθηματική και ψυχολογική ανάπτυξη του παιδιού. Παρά τα προβλήματα που μπορεί να βιώνει η κάθε οικογένεια, οφείλει να λειτουργεί σαν ασπίδα προστασίας απέναντι στο παιδί της και να μην το αναγκάζει να βιώνει και εκείνο αρνητικές

καταστάσεις, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, φάνηκε να ήταν δύσκολος, εφόσον δεν είχε την κατάλληλη υποστήριξη από το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού.

Κατηγορία: Η ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες στην τάξη μέσω των εκπαιδευτικών

Η ερώτηση που τέθηκε για αυτή την κατηγορία ήταν:

1. Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε το παιδί να ενταχθεί στην τάξη;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την παραπάνω ερώτηση:

«Δυστυχώς στην κοινωνία μας υπάρχει ένας έντονος ρατσισμός. Δηλαδή, υπάρχουν σχολεία που έχουν τμήματα ένταξης και τότε τα εργαλεία του διευθυντή ή του δασκάλου είναι περισσότερα, γιατί μπορεί να μπει το παιδί μέσα στο τμήμα ένταξης και μέσα από εκεί ενδεχομένως, να γίνεται καλύτερη η ένταξή του μέσα στην τάξη. Δυστυχώς όμως, δεν έχουν όλα τα σχολεία τμήματα ένταξης και εκεί φαίνεται ο ρατσισμός. Στα σχολεία που δεν υπάρχουν τμήματα ένταξης, πρέπει να κάνουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί κάποια βήματα για να ενταχθεί το παιδί μέσα στην τάξη, για την κοινωνικοποίησή του, για το ίδιο το παιδί. Εκείνο που προσπαθούσα να κάνω είναι η εξατομικευμένη διδασκαλία πάντοτε και το ομαδικό παιχνίδι.» (Σ. 1)

« Χωριστήκαμε σε ομάδες. Είχα μια θαυμάσια τάξη, τον αποδέχτηκαν. Κάθε εβδομάδα πήγαινε σε μια ομάδα, όπου τον πρόσεχε και τον φρόντιζε, γι' αυτό έμαθε και να διαβάξει. Έμαθε και συμπεριφέρεται στο χώρο, γιατί στην αρχή δεν ήξερε να χρησιμοποιεί την τουαλέτα, να ικανοποιεί τις προσωπικές του ανάγκες, να ζωγραφίζει. Να είναι γενικά εναρμονισμένος με το χώρο, στο σχολείο, στο σπίτι δεν ξέρω. Γενικά τα παιδιά της τάξης ήταν πάρα πολύ καλά, τον αποδέχτηκαν και τον βοήθησαν πάρα πολύ.» (Σ. 2)

« Με ομαδικά παιχνίδια και έκανα ένα πρόγραμμα διαχείρισης συναισθημάτων και ομαδοσυνεργατικότητας. Αυτό που έκανα είναι να εντάσσω το παιδί μέσα στις ομάδες, ποτέ δεν έμενε μόνο του, ούτε τον κορόιδεψαν ποτέ. Τα υπόλοιπα παιδιά ήξεραν τα πάντα για εκείνον, δεν τους ενοχλούσε που ήταν στην τάξη, τον βοηθούσαν πάρα πολύ.» (Σ. 6)

« Κυρίως με παιχνίδια, αν και τα υπόλοιπα παιδιά δεν είχαν κάποιο πρόβλημα, το αντιμετώπιζαν σα μικρότερο. Όταν μου δινόταν η ευκαιρία δούλευα και εξατομικευμένα. Επίσης το έβαζα να συνεργάζεται με τα άλλα παιδιά γιατί αυτό το βοηθούσε πολύ.» (Σ. 10)

«Είχα συνεργαστεί με το ΕΛΕΠΑΠ και μου είχαν συστήσει κάποιες ασκήσεις και είχα πάει στο 1^ο ειδικό σχολείο Θεσσαλονίκης, όπου εκεί μου έδειξαν κάποια πράγματα, τόμπολες, παιχνίδια μνήμης. Μία ώρα την ημέρα κάναμε αυτά και τα υπόλοιπα παιδιά απασχολούνταν με κάτι άλλο. Μετά από αυτό που κάναμε με τα παιδιά ήταν πιο εύκολο να ενταχθούν στην τάξη.» (Σ. 9)

Τα παραπάνω αποσπάσματα απαντήσεων αποτελούν κάποιες από τις πιο χαρακτηριστικές απαντήσεις που ειπώθηκαν όταν οι εκπαιδευτικοί διερωτήθηκαν με την προαναφερθείσα ερώτηση. Σύμφωνα με την απάντηση του πρώτου εκπαιδευτικού κρίνεται απαραίτητη η παρουσία του τμήματος ένταξης σε ένα σχολείο γενικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα χρησιμοποιεί τον όρο «ρατσισμό» για να τονίσει αυτή την απουσία. Ο συγκεκριμένος εκπαιδευτικός λόγω της μεγάλης εργασιακής πείρας που διαθέτει, η οποία αποδείχθηκε μέσα από τη συνέντευξή του (27 χρόνια εργασίας), πιθανόν να έχει διδάξει σε σχολεία όπου υπήρχαν τμήματα ένταξης και λειτουργούσε προς μεγάλο όφελος των παιδιών. Βέβαια, τα οφέλη μπορούν να προκύψουν από την καλή συνεργασία του ειδικού παιδαγωγού και του εκπαιδευτικού της τάξης, η οποία λειτουργεί ως αρωγός στην ένταξη των παιδιών στην τάξη. Είναι λανθασμένη η άποψη πως ο μοναδικός υπεύθυνος για την εκπαίδευση των παιδιών είναι ο εκπαιδευτικός της γενικής εκπαίδευσης, γιατί παραμερίζεται ο ρόλος του εκπαιδευτικού της ειδικής αγωγής, που είναι εξίσου σημαντικός. Γι' αυτό κρίνεται σκόπιμο να υπάρχει μια στενή συνεργασία, την οποία πιθανόν να είχε ο προαναφερθείς εκπαιδευτικός. Ωστόσο, υπάρχει όμως η πιθανότητα το τμήμα ένταξης να δημιουργήσει κάποια αρνητικά συναισθήματα στα παιδιά τα οποία φοιτούν σε αυτό, στα οποία δε έγινε αναφορά από τον εκπαιδευτικό, όπως το αίσθημα της περιθωριοποίησης. Οι λειτουργίες του τμήματος ένταξης μπορεί να θεωρηθούν από κάποιους ότι είναι απομονωμένες σε σχέση με το υπόλοιπο σχολείο και αυτό ίσως δημιουργήσει στα παιδιά μια αποστροφή προς αυτό.

Η απάντηση του δεύτερου εκπαιδευτικού, δείχνει πως το παιδί δε συνάντησε κάποιο πρόβλημα που αφορούσε την ένταξή του. Γίνεται κατανοητό πως η ένταξη ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες δεν είναι κάτι ουτοπικό και δύσκολο, αλλά αντιθέτως με συστηματική δουλειά από μέρους του εκπαιδευτικού και θέληση είναι κάτι εφικτό, το οποίο μπορεί να βοηθήσει και την οικογένειά του. Βέβαια, ο εκπαιδευτικός, δήλωσε άγνοια για παραμέτρους που αφορούσαν το οικογενειακό του περιβάλλον αλλά παρ' όλα αυτά γίνεται φανερό πως υπήρχε μεγάλη ενασχόληση από μέρους του.

Μέσα από την τρίτη και την τέταρτη απάντηση των εκπαιδευτικών γίνεται φανερό πως το παιχνίδι ήταν το μέσο το οποίο λειτούργησε βοηθητικά για την ένταξη των παιδιών. Εξάλλου το παιχνίδι είναι ένα αναπόσπαστο δικαίωμα όλων των παιδιών. Το παιχνίδι είναι κάτι οικείο, αγαπητό και προσφιλέ για τα παιδιά, τα οποία και μόνο με το άκουσμα της λέξης παιχνίδι, χαίρονται πολύ. Μέσα λοιπόν από τα λόγια του εκπαιδευτικού επιβεβαιώνεται πως « το παιχνίδι θεωρείται ένας

παράγοντας της συνολικής ανάπτυξης του παιδιού, σωματικής, κοινωνικής, συναισθηματικής και συναισθηματικής, μέσο με το οποίο μαθαίνει να ζει» (Τσιαντζή. Στο Μπότσογλου, 2010: 23). Γίνεται αντιληπτό μέσα από τα παραπάνω πως οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί έλαβαν υπόψη τους τη μεγάλη σημασία που έχει το παιχνίδι για τα παιδιά, αφού το χρησιμοποίησαν για την ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Όταν τα παιδιά καλούνται να παίξουν, παραμερίζουν τις διαφορές που πιθανόν να θεωρούν ότι υπάρχουν μεταξύ τους και γίνονται όλα μαζί μια ομάδα. Μέσα από τα λόγια των εκπαιδευτικών, φανερώνεται το παιχνίδι σαν εργαλείο μέσα από το οποίο τα παιδιά αποκτούν θετικές στάσεις, οι οποίες λειτουργούν στη διάπλαση και διαμόρφωση των χαρακτήρων τους.

Τέλος, η πέμπτη απάντηση αναφέρεται σε φορείς που απευθύνθηκε ο εκπαιδευτικός για λάβει πρόσθετες γνώσεις και πληροφορίες, οι οποίες θα βοηθούσαν τα παιδιά. Όμως κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό για άλλους τους εκπαιδευτικούς, λόγω γεωγραφικών περιορισμών. Δηλαδή ένας εκπαιδευτικός που διδάσκει σε ένα νησί ή σε μια ακριτική περιοχή της χώρας είναι δύσκολο να έχει πρόσβαση σε φορείς της ειδικής αγωγής. Οι περισσότεροι φορείς της ειδικής αγωγής, βρίσκονται σε μεγάλα αστικά κέντρα, κάνοντας δύσκολη την πρόσβασή τους σε αυτά. Τα λόγια του εκπαιδευτικού πιθανώς να φανερώνουν την αναγκαιότητα της ύπαρξης των φορέων της ειδικής αγωγής σε όσο το δυνατότερο περισσότερες πόλεις γίνεται. Είναι πολύ σημαντικό για τους εκπαιδευτικούς αλλά κυρίως για τις οικογένειες παιδιών με ειδικές ανάγκες να γνωρίζουν ότι έχουν τη δυνατότητα να απευθυνθούν σε κάποιο φορέα της ειδικής αγωγής.

Κατηγορία: Προβλήματα διακρίσεων απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες

Οι ερωτήσεις που τέθηκαν για αυτή την κατηγορία ήταν:

1. Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;
2. Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;
3. Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε το παιδί με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Κάποια χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την πρώτη ερώτηση:

«Ας μην το στοχοποιούμε. Δε δέχομαι τη λέξη πρόβλημα. Όχι, όχι, δε μου αρέσει η λέξη πρόβλημα. Αν δημιουργήθηκε κάτι εξαιτίας των συγκεκριμένων παιδιών; Και εξαιτίας άλλου παιδιού έχει δημιουργηθεί και εξαιτίας μου έχει δημιουργηθεί. Ας μη βάζουμε ταμπέλες. Σίγουρα όμως, ναι.» (Σ. 1)

«Όχι ποτέ, δεν είχαμε κανένα κρούσμα. Ήταν πολύ ήρεμος, ήταν καλόβουλος στη συμπεριφορά του.» (Σ. 2)

«Όχι, γιατί είναι αγαπητό και επειδή δεν μπορεί να μιλήσει το θεωρούν μικρότερό τους.» (Σ. 8)

«Ναι πολλές φορές, γιατί γινόταν αντικείμενο χλευασμού και αυτό μπορούσε να δημιουργήσει σύγκρουση είτε λεκτική είτε σωματική.» (Σ. 4)

«Πρόβλημα δημιουργήθηκε στην αρχή, που είχε δαγκώσει ένα παιδάκι. Βέβαια οι γονείς ήταν καλοπροαίρετοι, κατάλαβαν το πρόβλημα και δεν είχαμε κάποιο θέμα. Όμως γενικά δεν ήταν επιθετικός, άπλα όταν προσπαθούσε να εκφραστεί επειδή δεν τον καταλάβαιναν οι άλλοι ήταν πιο έντονος στις κινήσεις του.» (Σ. 6)

Τα παραπάνω αποσπάσματα αποτελούν χαρακτηριστικές απαντήσεις της ερώτησης που τέθηκε (Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στη τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;). Σύμφωνα με τις παραπάνω απαντήσεις τα εκάστοτε παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν δημιούργησαν κάποιο πρόβλημα. Μάλιστα σύμφωνα με τον πρώτο εκπαιδευτικό ένα πρόβλημα μέσα στην τάξη μπορεί να δημιουργηθεί από όλους τους εμπλεκόμενους της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Είναι φανερό πως μέσα από την απάντησή του προβάλλεται η ισότητα, συγκεκριμένα η εκπαιδευτική ισότητα, που πρέπει να απολαμβάνουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Δηλαδή δεν θα έπρεπε να γίνεται διαχωρισμός των παιδιών της υπόλοιπης τάξης από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και όταν δημιουργείται κάποιο πρόβλημα να στιγματίζονται τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αποδίδοντας το πρόβλημα αυτό στις ιδιαίτερες ικανότητες αυτών των παιδιών. Εξάλλου κάτι τέτοιο μπορεί να έχει πολύ σοβαρές επιπτώσεις στη μετέπειτα εξέλιξη του παιδιού. Με την απάντησή του αυτή ο εκπαιδευτικός, φανερώνει πως έχει καταργήσει έναν τέτοιο διαχωρισμό και έχει υιοθετήσει μια σύγχρονη νοοτροπία για την ειδική αγωγή. Μεταξύ άλλων η απάντηση του εκπαιδευτικού κρύβει την κατάργηση διακρίσεων απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Ίσως οι αρχές του αυτές απορρέουν από τη μεγάλη εργασιακή του πείρα αλλά κυρίως με τη μεγάλη του ενασχόληση με τα παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Συνεχίζοντας με τη δεύτερη και τρίτη απάντηση των εκπαιδευτικών, καταρρίπτεται ο μύθος της δημιουργίας των προβλημάτων μέσα στην τάξη από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Γενικότερα οι απαντήσεις που αφορούσαν αυτή την

ερώτηση ήταν τέτοιου είδους, ότι δηλαδή δεν έχει δημιουργηθεί ποτέ κανένα πρόβλημα που να έχει ως αφετηρία τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Η ευρύτερη κοινωνία αλλά και πολλοί εκπαιδευτικοί θεωρούν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ότι αν βρεθούν σε μία τάξη γενικής εκπαίδευσης θα δημιουργήσουν προβλήματα πάσης φύσεως, χωρίς να μπορέσουν να αποκομίσουν γνώσεις, γι' αυτό θα πρέπει να φοιτούν μόνο σε σχολεία ειδικής εκπαίδευσης. Γίνεται λοιπόν φανερό μέσα από τις παραπάνω απαντήσεις ότι οι ιδιαιτερότητες αυτών των παιδιών δε στέκονται εμπόδιο για μία τάξη γενικής εκπαίδευσης. Το γεγονός ότι οι απαντήσεις αυτές ήταν οι πλειοψηφικές τονίζουν ακόμη περισσότερο την κατάρριψη αυτού του μύθου. Ωστόσο όμως πολλοί εκπαιδευτικοί θεωρούν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αποδιοπομπαίους τράγους, αποδίδοντάς τους προβλήματα που ανακύπτουν μέσα στην τάξη. Η απόδοση των προβλημάτων σχετίζονται με τα πιστεύω του κάθε εκπαιδευτικού αλλά και με την ευρύτερη φιλοσοφία του. Αν εξαρχής είναι πεπεισμένος ότι αυτά τα παιδιά ευθύνονται για κάποια πράγματα, τότε αυτή του η στάση θα επηρεάσει την εξέλιξή τους αλλά κυρίως και τα υπόλοιπα παιδιά. Φυσικά αυτές οι απαντήσεις δείχνουν το ακριβώς αντίθετο.

Τέλος, οι δύο τελευταίες απαντήσεις αναφέρονται σε προβλήματα που προέκυψαν. Η εκπαιδευτικός ανέφερε για το παιδί με ειδικές ανάγκες: «γινόταν αντικείμενο χλευασμού και αυτό μπορούσε να δημιουργήσει σύγκρουση είτε λεκτική είτε σωματική». Όπως όλα τα παιδιά στο σχολείο έτσι και το παιδί με ειδικές ανάγκες μπορεί να γίνει αντικείμενο κοροϊδίας. Εξάλλου το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ή αλλιώς διεθνώς το bullying είναι ένα φαινόμενο που βρίσκεται σε έξαρση τα τελευταία χρόνια. Γενικά τα παιδιά που είναι διαφορετικά από την πλειοψηφία των παιδιών παραδείγματος χάρη λόγω της εξωτερικής εμφάνισης ή της καλής/κακής σχολικής επίδοσης, είναι συνήθως αποδέκτες περιστατικών βίας. Έτσι και τα παιδιά με ειδικές ανάγκες λόγω της διαφορετικότητάς τους υφίστανται είτε λεκτική είτε σωματική βία. Βέβαια αυτά τα φαινόμενα εκδηλώνονται σε μεγαλύτερη συχνότητα όσο μεγαλύτερη είναι η ηλικία των παιδιών. Έρευνες δείχνουν ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν είναι σε μεγάλο βαθμό θύματα του σχολικού εκφοβισμού. Προφανώς γιατί γίνεται μια ενημέρωση προς τους υπόλοιπους μαθητές. Ίσως στη συγκεκριμένη περίπτωση να μην έγινε η κατάλληλη ενημέρωση ή κατάσταση του παιδιού να ήταν πολύ σοβαρή, με αποτέλεσμα η επικοινωνία του με τους υπόλοιπους μαθητές να ήταν δύσκολη και αυτό να οδήγησε σε τέτοια περιστατικά. Τα παιδιά παρά την αθωότητα και την αγνότητά τους μπορεί να προβούν σε πράξεις που δε

συνάδουν με την παιδικότητά τους. Γι' αυτό κρίνεται απαραίτητη η συζήτηση μαζί τους με σκοπό την εξάλειψη τέτοιων φαινομένων και την αποδοχή της διαφορετικότητας.

Μέσα από την απάντηση της τελευταίας εκπαιδευτικού φανερώνεται το ακριβώς αντίθετο σε σχέση με τα παραπάνω. Δηλαδή το παιδί με ειδικές ανάγκες ήταν ο θύτης ενός περιστατικού βίας. Ωστόσο δε δημιουργήθηκε κάποιο πρόβλημα, γιατί έγινε φανερό ότι έψαχνε διόδους επικοινωνίας. Η επικοινωνία των παιδιών με ειδικές ανάγκες πολλές φορές καθίσταται δύσκολη με τα άλλα παιδιά αν ο εκπαιδευτικός δε συμβάλλει στη προσπάθεια επικοινωνίας. Ίσως η πράξη του αυτή να φανερώνει μια τάση για προσοχή από τους υπόλοιπους, γι' αυτό και η ίδια η εκπαιδευτικός δε διόγκωσε το γεγονός.

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν τη δεύτερη ερώτηση:

«Λοιπόν, εδώ υπάρχει ένας διαχωρισμός. Οι μικρές κοινωνίες δέχονται πιο εύκολα όλα τα παιδιά με ειδικές ανάγκες απ' ότι οι μεγαλύτερες κοινωνίες. Δηλαδή στο σχολείο που είχα αυτά τα παιδιά ήταν διαφορετική η αντιμετώπιση των παιδιών, τα αποδεχόντουσαν. Δεν είχαμε τέτοιου είδους προβλήματα. Αλλά στις μεγαλύτερες κοινωνίες, σε μεγαλύτερα χωριά και σε μεγαλύτερες πόλεις εκεί έχουμε πρόβλημα. Εκεί δεν τα αποδέχονται εύκολα, πρέπει να γίνει διαφορετική προσέγγιση εκεί. Η μικρή κοινωνία βοηθάει αυτά τα παιδιά ή αλλιώς, τα μικρά σχολεία βοηθούν αυτά τα παιδιά.» (Σ. 1)

«Όχι, στις μικρές τάξεις δεν είναι και πολύ αντιληπτό αυτό το πράγμα. Εξαρτάται και από το τμήμα, εγώ είχα πολύ καλό τμήμα.» (Σ. 2)

«Οι υπόλοιποι μαθητές, όπως και όλο το σχολείο, προσπαθούσαν να παίξουν μαζί του, να το πάρει την παρέα του αλλά όταν πλέον η ίδια η μικρή δεν μπορούσε να επικοινωνήσει, μου έλεγαν τα παιδιά, “τι να την κάνουμε;” » (Σ. 3)

«Ναι δυστυχώς. Το παιδί αυτό είχε και μια αδερφή στην σι' δημοτικού και εκείνη έπαιρνε όλο το χλευασμό πάνω της, γιατί πολλές φορές τα παιδιά απευθύνονταν σε εκείνη είτε για να κοροϊδέσουν είτε για να παραπονεθούν για τον αδερφό της που προκάλεσε κάποιο θέμα.» (Σ. 4)

«Όχι δεν είχαμε τέτοιο θέμα. Τους ενοχλούσε στο παιχνίδι, γιατί άρπαζε παιχνίδια, δεν μπορούσε να μιλήσει καθόλου στην αρχή. Υπήρχε διαμαρτυρία από τα άλλα τα παιδιά, αλλά μέχρι εκεί. Ήταν πολύ καλή τάξη και έτσι το παιδί δεν αντιμετωπιζόταν διαφορετικά.» (Σ. 7)

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποσπάσματα τα παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν αντιμετωπίστηκαν με κάποιο ιδιαίτερο στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης. Ωστόσο ο πρώτος εκπαιδευτικός αποδίδει αυτή τη συμπεριφορά στο γεγονός ότι τα παιδιά βρίσκονταν σε ένα σχολείο μικρού χωριού. Είναι αλήθεια πως και άλλοι εκπαιδευτικοί μετά το τέλος της συνέντευξης έκαναν διαχωρισμό στα μικρά χωριά

και στις πόλεις. Θεωρώ ότι αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι σε ένα μικρό χωριό γνωρίζεις όλους τους κατοίκους, συνεπώς και τις οικογένειες τους με αποτέλεσμα να μη γίνεται διαχωρισμός του παιδιού με ειδικές ανάγκες και του παιδιού χωρίς. Ίσως να γίνονται κάποιες συζητήσεις στις εκάστοτε οικογένειες που αφορούν αυτό το παιδί προς τα δικά τους παιδιά και αυτό να γίνεται πολύτιμο εργαλείο για τον εκπαιδευτικό που στόχο έχει την αποδοχή του παιδιού με ειδικές ανάγκες από τα υπόλοιπα. Πιθανόν η απάντηση του εκπαιδευτικού να κρύβει την παρεχόμενη βοήθεια που είχε από τους γονείς και την κοινωνία ενός μικρού χωριού και άρνηση βοήθειας από τους γονείς κατοίκους μιας πόλης. Εξάλλου εκφράσεις τύπου « Μια οικογένεια είμαστε όλοι» φανερώνουν τον παραπάνω συλλογισμό.

Η μοναδική αξιοσημείωτη περίπτωση αντιμετώπισης του παιδιού με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης προκύπτει μέσα από αυτά τα λόγια: *«Το παιδί αυτό είχε και μια αδερφή στην στ' δημοτικού και εκείνη έπαιρνε όλο το χλευασμό πάνω της, γιατί πολλές φορές τα παιδιά απευθύνονταν σε εκείνη είτε για να κοροϊδέψουν είτε για να παραπονεθούν για τον αδερφό της που προκάλεσε κάποιο θέμα.»* Η διάκριση που υφίστανται το παιδί δεν απευθυνόταν μόνο προς το πρόσωπό του αλλά και σε μέλος της οικογένειάς του. Υπάρχει μια λάθος θεώρηση κατά την οποία τα άτομα με ειδικές ανάγκες προέρχονται από γονείς με ειδικές ανάγκες ή η οικογένεια ευθύνεται επειδή το παιδί έχει ειδικές ανάγκες. Πρέπει να γίνει σαφές στα παιδιά μέσα από συζητήσεις, που απ' ότι φαίνεται στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν έγιναν, ώστε να μην αποδίδονται ευθύνες πουθενά, εξάλλου δεν υπάρχει κάποιος λόγος. Τα παιδιά αυτά είναι απολύτως ικανά όσο και τα υπόλοιπα αρκεί να τους δοθεί το κατάλληλο περιβάλλον για να αναπτύξουν τις ικανότητες τους.

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την τρίτη ερώτηση:

«Όχι σε καμία απολύτως περίπτωση.» (Σ. 2)

«Όχι ποτέ, σε καμία περίπτωση δεν την περιθωριοποίησαν.» (Σ. 3)

«Από τη στιγμή που δεν μπορούσε να μιλήσει ήταν λίγο περιθωριοποιημένος, πάλι όμως στην αρχή. Με τον καιρό, παίζανε μαζί του, τον αγκάλιαζαν, τον καλούσαν σε ομάδες, προσπαθούσαν να τον μάθουν να μιλάω, δηλαδή του επαναλάμβαναν λέξεις.» (Σ. 6)

«Ναι και σε περιθωριοποίηση και πολλές φορές το έκαναν να αντιδρά ακόμα χειρότερα, γιατί όταν έβλεπε ότι οι άλλοι ασχολούνταν μαζί του, ακόμα και με αυτό τον αρνητικό τρόπο, εκείνος επαναλάμβανε τη συμπεριφορά του, για να έχει πάλι επάνω του τα βλέμματα.» (Σ. 4)

Όπως αναφέρουν τα παραπάνω αποσπάσματα τα παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν περιθωριοποιήθηκαν, εκτός από μία περίπτωση. Η περιθωριοποίηση είναι κάτι πολύ δύσκολο και σκληρό για την τρυφερή καρδιά ενός παιδιού. Το παιδί όπως και ο κάθε άνθρωπος θέλει την αποδοχή από το περιβάλλον του. Στην περίπτωση αυτή το παιδί περιθωριοποιήθηκε και προσπαθούσε να κεντρίσει το ενδιαφέρον των συμμαθητών του με αρνητικές στάσεις. Η συγκεκριμένη απάντηση πιθανόν να κρύβει ένα φαινόμενο που κέρδισε την αδιαφορία των εκπαιδευτικών. Με μια έγκαιρη παρέμβαση οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να σταματήσουν τη διαίωνηση αυτής της κατάστασης, βλέποντας πως αποδέκτης είναι ένα παιδί με ειδικές ανάγκες. Ακόμα και να ήταν κάποιο άλλο παιδί οι εκπαιδευτικοί όφειλαν να το προστατέψουν. Η συνεχής επαγρύπνηση πάνω σε αυτό το πολύ σοβαρό θέμα αλλά και οι συζητήσεις βοηθούν στην εξάλειψη αυτού του φαινομένου. Η περιθωριοποίηση είναι ένα φαινόμενο που μπορεί να έχει αρνητικές προεκτάσεις στη μετέπειτα ζωή ενός παιδιού. Πόσο μάλλον για ένα παιδί με ειδικές ανάγκες, μπορεί να το οδηγήσει στο να κλειστεί περισσότερο στον εαυτό του.

Κατηγορία: Οι στάσεις των εκπαιδευτικών για την εξάλειψη των στερεοτυπικών συμπεριφορών- συμπεριφορών διάκρισης

Η ερώτηση που τέθηκε για αυτήν την κατηγορία ήταν:

1. Πώς αντιμετωπίσατε μια στερεοτυπική συμπεριφορά- συμπεριφορά διάκρισης απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την παραπάνω ερώτηση:

«Προσπαθούσα να μιλήσω στα παιδιά ιδιαιτέρως, όταν καταλάβαινα κάτι. Τα περισσότερα όμως προβλήματα γίνονταν κατά τη διάρκεια του διαλείμματος. Λίγα παιδιά τολμούσαν να κάνουν κάτι κατά τη διάρκεια του μαθήματος, ωστόσο προσπαθούσα να έχω ενεργό ρόλο.» (Σ. 4)

«Φυσικά με συζήτηση. Προσπαθήσαμε να δείξουμε στα άλλα παιδιά πως δεν πρέπει να συμπεριφέρονται με αυτό τον τρόπο» (Σ. 5)

«Με πολύ συζήτηση και με την πλήρη περιγραφή του προβλήματός του στα παιδιά, έτσι προσπαθούσαν να τον βοηθήσουν.» (Σ. 6)

[οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν απάντησαν σε αυτήν την ερώτηση γιατί σε ερώτηση που προηγήθηκε: (Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα

άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;), αποκρίθηκαν αρνητικά]

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποσπάσματα οι εκπαιδευτικοί για να αντιμετωπίσουν τις εκδηλώσεις στερεοτυπικών συμπεριφορών- συμπεριφορών διάκρισης χρησιμοποίησαν τη μέθοδο της συζήτησης. Η συζήτηση είναι πιο διαδεδομένη μέθοδος παρουσίασης γεγονότων και προσέγγισης των παιδιών ειδικά στην προσχολική ηλικία. Η συζήτηση στις συγκεκριμένες περιπτώσεις χρησιμοποιούνταν για τους εκάστοτε λόγους σε σχέση με την αναγκαιότητα της κατάστασης.

Ο πρώτος εκπαιδευτικός έκανε χρήση της συζήτησης μόνο όταν κρίθηκε σκόπιμο από μέρος του και όταν είχε υποπέσει κάτι στην αντίληψη του. (*«Προσπαθούσα να μιλήσω στα παιδιά ιδιαιτέρως, όταν καταλάβαινα κάτι...»*) Με αυτόν τον τρόπο καταδεικνύεται η στάση κάποιων εκπαιδευτικών, οι οποίοι δε αυτενεργούν με σκοπό την πρόληψη. Αναλυτικότερα, με τη συζήτηση ο συγκεκριμένος εκπαιδευτικός πιθανότατα να είχε προλάβει την εκδήλωση μιας στερεοτυπικής συμπεριφοράς από μέρος των παιδιών. Πιθανώς όμως τα λόγια του εκπαιδευτικού να προβάλλουν μία τάση απόκρυψης. Δηλαδή η απόφαση του εκπαιδευτικού να μη συζητήσει μαζί με τα υπόλοιπα παιδιά για το παιδί με ειδικές ανάγκες, ώστε με την περιγραφή της κατάστασης, να αποφεύγονταν οι στερεοτυπικές συμπεριφορές- συμπεριφορές διάκρισης, μπορεί να μην ήταν συνειδητή. Κάποιοι γονείς έχουν εσφαλμένες εντυπώσεις και απόψεις για τη διαχείριση της κατάστασης των παιδιών τους, βλέποντας τα ίδια τα παιδιά. Ίσως να υπήρχε η περίπτωση όπου οι γονείς να γνωστοποίησαν στο σχολείο την επιθυμία τους να μην παρουσιαστεί η κατάσταση του παιδιού τους στα άλλα παιδιά. Αυτό μπορεί να προκύψει όταν οι γονείς θεωρούν λανθασμένα ότι βιώνουν μια προσωπική τραγωδία και ότι πρέπει να δίνεται έμφαση στη θεραπεία των παιδιών. Γι' αυτό πρέπει να γίνεται μια εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ γονέων και σχολείου ώστε τα περιβάλλοντα (σχολικό- οικογενειακό) να αλληλεπιδρούν και να προσαρμόζονται στις ανάγκες των παιδιών. Έτσι ο εκπαιδευτικός στην προκειμένη περίπτωση προσπαθεί να βοηθήσει με κάποιο τρόπο, αλλά όχι με τον κατάλληλο.

Οι άλλοι δύο εκπαιδευτικοί χρησιμοποίησαν τη συζήτηση με διαφορετικό τρόπο από τον προηγούμενο. Ο ένας εκπαιδευτικός επισήμανε την εσφαλμένη συμπεριφορά των παιδιών, πιθανώς μέσα από παραδείγματα. Το πιο απλό παράδειγμα που γίνεται όμως κατανοητό προς όλα τα παιδιά και επιφέρει θετικά αποτελέσματα

είναι το παράδειγμα της ενσυναίσθησης. Ο εκπαιδευτικός για να καταδείξει μια εσφαλμένη συμπεριφορά προσφεύγει σε αυτό το παράδειγμα, όπως πιθανόν να έγινε και στη συγκεκριμένη περίπτωση. Με την ενσυναίσθηση το παιδί “ γίνεται” ο άλλος, ο ξένος, μέσα από απλές ερωτήσεις (π.χ. Θα σου άρεσε να σου μιλούσαν τα άλλα παιδιά με αυτόν τον τρόπο; Τότε γιατί εσύ μιλάς έτσι;)

Ο άλλος εκπαιδευτικός παρουσίασε στα παιδιά την κατάσταση του παιδιού με ειδικές ανάγκες. Βέβαια, αυτή η παρουσίαση απαιτεί έναν λεπτό χειρισμό ώστε τα παιδιά να μην παρερμηνεύσουν τα λόγια του. Ωστόσο χρησιμοποιεί τη λέξη “πρόβλημα” όταν αναφέρεται στην κατάσταση του παιδιού. Εφόσον έκανε χρήση της λέξης “πρόβλημα”, αυτόματα οδηγεί το παιδί σε ετικετοποίηση και σε στιγματισμό. Δηλαδή τα υπόλοιπα παιδιά θα σκέφτονται πως ένας συμμαθητής τους έχει πρόβλημα και απαιτεί ειδικό χειρισμό ή όπως θα έλεγε ένα παιδί είναι προβληματικός. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να δημιουργηθούν σοβαρές επιπτώσεις στην εξέλιξη του παιδιού. Ακόμα, με αυτή του τη λέξη, καθίσταται σαφές πως δεν έχει ενστερνιστεί, πως « η αναπηρία αποτελεί φυσικό μέρος της ανθρώπινης ύπαρξης» (Στρογγυλός, 2011). Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες δε νοσούν, δεν είναι ασθενείς, ούτε έχουν πρόβλημα, είναι όπως όλα τα παιδιά της ηλικίας τους, έχοντας διαφορετικές ανάγκες και ικανότητες. Ο κάθε εκπαιδευτικός οφείλει να δώσει στα παιδιά με ειδικές ανάγκες ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευσή τους και πλήρη συμμετοχή στα πεπραγμένα του σχολείου. Η απομόνωση και η εξαίρεση του παιδιού σε σύγκριση με τα υπόλοιπα παιδιά θα συμβάλλει στον κοινωνικό αποκλεισμό του παιδιού. Γι’ αυτό είναι σκόπιμο η συμβολή όλων των ανθρώπων για την αποφυγή μιας τέτοιας κατάστασης.

Κατηγορία: Οι σχέσεις συνεργασίας γονέων και εκπαιδευτικών

Οι ερωτήσεις που τέθηκαν για αυτή την κατηγορία ήταν:

- 1.Ενημερώσατε τους γονείς των παιδιών που είχαν τη στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης;
- 2.Σας δόθηκε η ευκαιρία συνεργασίας με τους γονείς των εκάστοτε παιδιών που εκδήλωναν στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης με σκοπό την εξάλειψή της;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την πρώτη ερώτηση:

« Αναμφισβήτητα, γιατί ήταν ευθύνη και υποχρέωσή μου, να ενημερώσω τους γονείς αυτών των παιδιών, για να αλλάξουμε τη συμπεριφορά, να τη διαφοροποιήσουμε. Διαφοροποίηση συμπεριφοράς σημαίνει μάθηση.» (Σ. 1)

«Όταν κρίθηκε απαραίτητο έγινε ενημέρωση, μια, δυο, φορές.» (Σ. 5)

«Δεν υπήρχε κάτι συγκεκριμένο, ωστόσο όπου κρίθηκε απαραίτητο έγινε ενημέρωση των γονιών» (Σ. 3)

«Νομίζω πως η δουλειά μας είναι τέτοια που καλούμαστε να λύσουμε τα προβλήματα που προκύπτουν μέσα στο σχολείο.» (Σ. 4)

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των τριών εκπαιδευτικών έγινε ενημέρωση των γονιών που τα παιδιά τους εκδήλωσαν στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης. Μέσα από τα λόγια του πρώτου εκπαιδευτικού, ο οποίος χρησιμοποίησε τις λέξεις “ ευθύνη ” και “ υποχρέωση”, φανερώνεται πως έχει κατανοήσει τη σπουδαιότητα του ρόλου του ως εκπαιδευτικός, στη διαμόρφωση και στη διάπλαση των χαρακτήρων των παιδιών. Όμως, ο χαρακτήρας του εκάστοτε παιδιού διαπλάθεται στο οικογενειακό του περιβάλλον. Τα λόγια του εκπαιδευτικού κρύβουν τη σπουδαιότητα της συνεργασίας των δύο ποιο σημαντικών φορέων για το παιδί, της οικογένειας και του σχολείου. Μέσα από την ενημέρωση των γονιών, ο εκπαιδευτικός είναι σε θέση να συνειδητοποιήσει, αν οι απόψεις και οι στάσεις των παιδιών προέρχονται από τους ίδιους τους γονείς. Με αυτόν τον τρόπο θα αντιληφθεί τον τρόπο με τον οποίο θα εξαλείψει τέτοιου είδους συμπεριφορές. Ακόμη, ο εκπαιδευτικός ανέφερε τον όρο διαφοροποίηση «*Διαφοροποίηση συμπεριφοράς σημαίνει μάθηση*». Φανερώνεται λοιπόν, πως έχει κατανοήσει τη σημασία της διαφοροποίησης. Πράγματι, διαφοροποιώντας τη συμπεριφορά είτε ως εκπαιδευτικός είτε ως μαθητής, σημαίνει μάθηση. Τα παιδιά έχουν πολλές διαφορές μεταξύ τους, παραδείγματος χάρη, διαφορετικά ενδιαφέροντα, διαφορετικές εμπειρίες, διαφορετικές δεξιότητες, αλλά και πιο ορατές διαφορές όπως διαφορετικό φύλο, διαφορετική θρησκεία κ.ο.κ. Με τη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς ως εκπαιδευτικός ή ως μαθητής, εισέρχεται στη διαδικασία μάθησης, εφόσον αντιμετωπίζει τα παιδιά ως ίσα αλλά όχι ως ίδια. Εξάλλου αυτή είναι και η βασική αρχή της διαφοροποίησης.

Παρ' όλο που, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο δεύτερος και ο τρίτος εκπαιδευτικός ενημέρωσαν τους γονείς των παιδιών που εκδήλωσαν στερεοτυπικές συμπεριφορές/ συμπεριφορές διάκρισης, η ενημέρωση αυτή πραγματοποιήθηκε μόνο, όπως ανέφεραν, όταν κρίθηκε σκόπιμο. Ωστόσο, δεν υπάρχει διευκρίνιση από ποιον και σε ποια χρονική στιγμή θεωρήθηκε σκόπιμη η ενημέρωση. Δηλαδή, πιθανόν για

το διευθυντή του σχολείου να κρίθηκε σκόπιμη η ενημέρωση μετά από την πολλοστή εκδήλωση τέτοιου είδους συμπεριφοράς ή για τον εκπαιδευτικό μετά από τη μαζική εκδήλωση τέτοιου είδους συμπεριφοράς. Γι' αυτό θα ήταν ωφέλιμο να υπήρχε αυτή η μικρή διευκρίνιση, γιατί μπορούν να δημιουργηθούν αρκετές εικασίες. Όμως, αυτό που έπρεπε να ειπωθεί από τους εκπαιδευτικούς και δεν ειπώθηκε, ήταν πως ως εκπαιδευτικοί οφείλουν να ενημερώνουν τους γονείς των παιδιών που εκδηλώνουν στερεοτυπικές συμπεριφορές/ συμπεριφορές διάκρισης, όταν υποπέσει στην αντίληψή τους, χωρίς να χρονοτριβούν. Όσο ταχύτερα γίνει η ενημέρωση για τη συμπεριφορά των παιδιών, θα υπάρξει περισσότερος διαθέσιμος χρόνος για την αλλαγή ή και για την εξάλειψή της.

Ο τελευταίος εκπαιδευτικός, εκφράζει μια εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη σε σχέση με τους υπόλοιπους ερωτηθέντες εκπαιδευτικούς. Συγκεκριμένα, δε θεωρεί αναγκαίο το γεγονός της ενημέρωσης των γονιών για οτιδήποτε αφορά το παιδί τους μέσα στα πλαίσια του σχολείου. Αυτά τα λόγια του εκπαιδευτικού κρύβουν απαρχαιωμένες αντιλήψεις, μέσα από τις οποίες φανερώνεται η παντελής επικοινωνία σχολείου και οικογένειας. Ακόμη, πιο αξιοπερίεργη κάνει αυτή την απάντηση του εκπαιδευτικού το γεγονός της ηλικίας του (μεταξύ 30-35). Δηλαδή, θα ήταν περισσότερο αναμενόμενη μια τέτοιου είδους απάντηση από έναν εκπαιδευτικό μεγαλύτερης ηλικίας. Ωστόσο, μπορεί η απάντηση του να είναι αποτέλεσμα μιας άτυπης συμφωνίας μεταξύ των εκπαιδευτικών και του διευθυντή του σχολείου, για την απόκρυψη πληροφοριών που αφορούν τις εκδηλώσεις συμπεριφοράς των παιδιών στα πλαίσια του σχολείου. Ένα είδος νόμου της σιωπής, που εφαρμόζεται από εκπαιδευτικούς σε μερικά σχολεία, οι οποίοι θεωρούν πως θα βρεθούν υπεύθυνοι και υπόλογοι στους γονείς των παιδιών, αν τους πληροφορήσουν για ορισμένα γεγονότα.

Όμως, όποιος και είναι ο λόγος που απάντησε κατ' αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευτικός, δεν παύει να είναι εσφαλμένος. Το σχολείο είναι σκόπιμο να έχει μια διαρκή συνεργασία με το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού, για όφελος του ίδιου του παιδιού. Μέσα από αυτήν τη συνεργασία, το σχολείο και η οικογένεια, γνωρίζουν γύρω από ποιους άξονες μπορούν να κινηθούν ταυτόχρονα είτε για να ενισχύσουν είτε για να αποτρέψουν λανθάνουσες συμπεριφορές από μέρους του παιδιού. Αν για παράδειγμα δεν υπάρχει αυτή η επικοινωνία, πιθανόν κάτι που επιβραβεύει η οικογένεια να το αποδοκιμάζει το σχολείο και με αυτόν τον τρόπο το παιδί να βρίσκεται σε πλήρη σύγχυση. Γι' αυτό είναι ωφέλιμο να υπάρχει μια συνεργασία μεταξύ των σημαντικότερων φορέων στη ζωή του παιδιού, η οποία θα επιφέρει τους

καρπούς της προόδου για το παιδί. Έτσι, είναι σημαντική η ενημέρωση των γονιών όταν εκδηλώνονται τέτοιου είδους συμπεριφορές με σκοπό τη διερεύνηση των αντιλήψεων των ίδιων και εν συνεχεία την εξάλειψη τους από μέρους των παιδιών.

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν τη δεύτερη ερώτηση:

«Βεβαιότατα. Τα παιχνίδια που κάναμε μέσα και έξω από την τάξη, το θεατράκι, το ποδόσφαιρο. Υπήρχε έτσι συνεργασία, βέβαια άλλοτε πετύχαινε εύκολα, άλλοτε δύσκολα.» (Σ. 1)

«Όχι.» (Σ.4, Σ.5 Σ.6, Σ. 7)

Όπως γίνεται αντιληπτό σε αυτή την ερώτηση, υπάρχουν τα λιγότερα αποσπάσματα απαντήσεων και αυτό γιατί οι εκπαιδευτικοί που αντιλήφθηκαν κάποια στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης, μπορεί να ενημέρωσαν τους εκάστοτε γονείς αλλά δεν υπήρχε καμία απολύτως συνεργασία μεταξύ των γονιών και των εκπαιδευτικών. Με αυτόν τον τρόπο η πλειοψηφική απάντηση των εκπαιδευτικών για την ερώτηση που τους τέθηκε για τη συνεργασία τους με τους γονείς ήταν το όχι. Ασφαλώς και μια τέτοια απάντηση δεν είναι ελπιδοφόρα για το μέλλον της εκπαίδευσης, ωστόσο πάντα υπάρχει η δυνατότητα για μεταστροφή.

Μπορεί οι εκπαιδευτικοί να αποκρίθηκαν με μεγάλη ευκολία “όχι”, ωστόσο δεν υπήρχε από κανέναν μια περαιτέρω διευκρίνιση ή αιτιολόγηση αυτής της απάντησης. Κάλυπτα πιθανότατα μπορεί κάποιος να σπεύσει και να πει πως η συνεργασία δεν ευδοχώθηκε γιατί αρνήθηκαν οι γονείς του παιδιού. Ωστόσο, μπορεί οι εκπαιδευτικοί να μην επιθυμούσαν μια περαιτέρω συνεργασία και να αρκέστηκαν σε μια τυπική ενημέρωση προς τους γονείς. Όμως και πάλι οι παραπάνω συλλογισμοί είναι αβάσιμοι, αφού οι εκπαιδευτικοί περιορίστηκαν σε ένα τυπικό “όχι” στην απάντηση τους, χωρίς να θελήσουν να μπουν στη διαδικασία μιας επεξήγησης, γεγονός που δημιουργεί πολλά ερωτηματικά.

Η μοναδική εξαίρεση στην απάντηση αυτής της ερώτησης αποτέλεσε ένας εκπαιδευτικός. Ο εν λόγω εκπαιδευτικός συνεργάστηκε με τους γονείς των παιδιών, αλλά όπως ανέφερε και ο ίδιος η συνεργασία αυτή άλλοτε καρποφόρησε και άλλοτε όχι. Βέβαια και εδώ δεν επεξηγούνται οι λόγοι της επιτυχίας ή μη, της συνεργασίας, ωστόσο δεν παύει να είναι μια ελπιδοφόρα απάντηση. Ίσως ο εκπαιδευτικός να έδωσε διαφορετική απάντηση λόγω της πολύχρονης εργασιακής του εμπειρίας (27 χρόνια). Παρ’ όλα αυτά η απόδοση της διαφορετικής αυτής απάντησης μπορεί να συνίσταται

στον πιο απλό λόγο: όλοι οι άνθρωποι είμαστε διαφορετικοί, έχοντας διαφορετικό χαρακτήρα και απόψεις, και αυτό καθιστά αυτόματα όλους τους ανθρώπους εξαιρέσεις στους κανόνες.

Αυτό που χρήζει την ιδιαίτερη προσοχή στην απάντηση του εκπαιδευτικού είναι η χρήση της λέξης “βεβαιότητα”. Η λέξη αυτή, για τον εκπαιδευτικό σημαίνει πως η συνεργασία με τους γονείς είναι κάτι βέβαιο, που όμως όπως διαπιστώθηκε από τις υπόλοιπες απαντήσεις δεν είναι το ίδιο. Γι’ αυτόν ακριβώς το λόγο πρέπει ο κάθε εκπαιδευτικός να μην εφησυχάζεται αλλά να επαγρυπνά. Με άλλα λόγια ο εκπαιδευτικός δεν πρέπει να λαμβάνει ως δεδομένη τη συνεργασία με το οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών, αλλά να επιζητά διαρκώς τρόπους για να την πετύχει. Για να ευοδωθεί όμως κάτι τέτοιο κρίνεται απαραίτητο ο εκπαιδευτικός ο έχει τον κατάλληλο ζήλο και να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις διάφορες δυσκολίες.

Κατηγορία: Οι βασικές πηγές δημιουργίας στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων

Οι ερωτήσεις που τέθηκαν για αυτή την κατηγορία ήταν:

1. Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;
2. Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την πρώτη ερώτηση:

«Σίγουρα από τους γονείς. Οι γονείς είναι σημαντικά πρότυπα για τα παιδιά, βέβαια και αυτοί επηρεάζονται από αλλού.» (Σ. 1)

«Πιστεύω πως ναι. Βλέποντας τη συμπεριφορά των γονέων, τα παιδιά νομίζουν ότι αυτό που κάνουν οι γονείς τους είναι το σωστό και φέρονται ανάλογα , μέχρι να δουν και να καταλάβουν κάτι άλλο.» (Σ. 3)

«Γενικά πιστεύω ότι όταν εκδηλώνονται στερεοτυπικές συμπεριφορές προέρχονται από την οικογένεια.» (Σ. 6)

«Ναι αν εκδηλώνεται, πιστεύω ότι οφείλεται καθαρά στους γονείς, οι οποίοι λειτουργούν σαν πρότυπα μίμησης.» (Σ. 9)

«Σίγουρα. Οι γονείς είναι σημαντικοί για τα παιδιά, τους θεωρούν αλάνθαστους και συνεπώς κάνουν ότι κάνουν.» (Σ. 10)

Τα παραπάνω αποσπάσματα απαντήσεων συγκλίνουν στον ίδιο παρονομαστή. Συγκεκριμένα, όλοι οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν στο γεγονός ότι οι γονείς είναι πάρα πολλοί σημαντικοί στη δημιουργία στερεοτύπων/διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι γονείς, σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, λειτουργούν σαν πρότυπα μίμησης για τα παιδιά τους. Υπάρχει έμφυτη η ανάγκη των παιδιών να αγκιστρωθούν σε κάποια πρόσωπα στην προσπάθειά τους να διαπλάσουν το χαρακτήρα τους. Όπως είναι λογικό τα πρόσωπα στα οποία στρέφονται αρχικά είναι πρόσωπα από το οικογενειακό τους περιβάλλον και δεν είναι άλλα από τους γονείς τους. Οι γονείς των παιδιών αποτελούν ισχυρά πρότυπα προς μίμηση, καθώς ταυτίζονται μαζί τους και προσδοκούν να τους μοιάσουν. Εξάλλου η οικογένεια αποτελεί έναν πανάρχαιο θεσμό μέσα στον οποίο τα παιδιά διαπλάθουν το χαρακτήρα τους και αποκτούν συνείδηση της οντότητάς τους.

Όπως ανέφερε και ένας εκπαιδευτικός «*Οι γονείς είναι σημαντικοί για τα παιδιά, τους θεωρούν αλάνθαστους και συνεπώς κάνουν ότι κάνουν*». Μέσα από τις παραπάνω απαντήσεις, αλλά κυρίως μέσα από αυτά τα λόγια, φανερώνεται η δυσκολία του έργου του εκπαιδευτικού. Όταν το παιδί έρχεται στο σχολείο έχει ήδη διαφορετικές αφετηρίες και προσλαμβάνουσες από τα άλλα παιδιά, οι οποίες είναι καθορισμένες από τους γονείς του. Οι γονείς ασκούν μεγάλη επιρροή στα παιδιά τους και αυτό φαίνεται από τις επιλογές, τη συμπεριφορά, τη νοοτροπία των παιδιών, όπου ταυτίζονται με τις αντίστοιχες των γονιών τους. Ωστόσο, η επιρροή αυτή μπορεί να είναι ηθελημένη μπορεί και όχι. Παρ' όλα αυτά δεν παύει να υπάρχει. Πολλά παιδιά κατά τη διάρκεια συζητήσεων ξεκινούν με τη φράση «*Εμένα η μαμά μου/ ο μπαμπάς μου...*», καταλήγοντας στο τι είναι καλό και τι όχι σύμφωνα με τους γονείς τους. Σε αυτό το σημείο έγκειται και η δυσκολία του εκπαιδευτικού έργου. Ο εκπαιδευτικός καλείται να ανατρέψει το ισχυρό πρότυπο των γονιών, όταν επηρεάζουν το παιδί με αρνητικό τρόπο και του δυσχεραίνουν την προσπάθεια να αναπτύξει μια υγιή προσωπικότητα. Βέβαια, για να γίνει κάτι τέτοιο είναι δύσκολο, όμως όχι ανέφικτο, χρειάζεται αρκετή δουλειά από μέρους τους εκπαιδευτικού.

Τα στερεότυπα/διακρίσεις και οι προκαταλήψεις που έχει ο κάθε γονιός επηρεάζουν άμεσα το παιδί. Το παιδί υιοθετεί αυτά τα στερεότυπα/ διακρίσεις και τις προκαταλήψεις, θεωρώντας ως δεδομένα. Δεδομένα με την έννοια ότι τα παιδιά πιστεύουν ότι όλοι άνθρωποι δρουν, πράττουν και σκέφτονται με αυτόν τον

παγιωμένο τρόπο. Όταν ο γονιός απευθύνεται στο παιδί του, το οποίο λόγου χάρη είναι κορίτσι και του λέει παραδείγματος χάρη «Είσαι κορίτσι γι' αυτό δεν είσαι αρκετά καλή στα μαθηματικά. Τα κορίτσια δεν τα καταφέρνουν όσο τα αγόρια.», αυτόματα το παιδί θεωρεί πως αυτό είναι αλήθεια και εγκαταλείπει κάθε είδους προσπάθεια. Το παραπάνω ήταν ένα απλό παράδειγμα στερεοτύπου, που πιθανόν να υιοθετήσουν τα παιδιά, ωστόσο υπάρχουν και άλλα που ενδέχεται να έχουν δυσμενείς συνέπειες στο χαρακτήρα του παιδιού. Ίσως η πιο δυσμενής συνέπεια να είναι η συρρίκνωση του πνευματικού ορίζοντα των παιδιών.

Η ομόφωνη απάντηση όλων των εκπαιδευτικών, για το ισχυρό πρότυπο που αποτελούν οι γονείς, μπορεί να φανερώνει μια προσωπική εμπειρία που είχε ο καθένας τους. Ο κάθε εκπαιδευτικός οφείλει να έρχεται σε επαφή με τους γονείς των παιδιών, τα οποία θεωρεί ότι επηρεάζονται αρνητικά από τους γονείς τους. Έτσι και οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί πιθανόν να ήρθαν αντιμέτωποι με γονείς «φορείς» στερεοτύπων/διακρίσεων και προκαταλήψεων. Είναι λοιπόν φανερό πως ο ρόλος των εκπαιδευτικών δεν περιορίζεται μόνο στα στεγανά πλαίσια των διδακτικών ωρών, αλλά διευρύνεται στη συνεργασία με το οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών. Όταν όμως το οικογενειακό περιβάλλον είναι σε θέση να επιδρά αρνητικά στην προσωπικότητα του παιδιού, ο εκπαιδευτικός οφείλει να παρέμβει και μέσα από έναν επικοινωνιακό διάλογο να δείξει στους γονείς, τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά θα αποκτήσουν αξίες και ιδανικά, απαλλαγμένα από στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις.

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν τη δεύτερη ερώτηση:

«Η κοινωνία γενικότερα, τι είδους κοινωνία υπάρχει, τι αρχές έχει αυτή η κοινωνία. Μεγάλο θέμα είναι η τηλεόραση που επηρεάζει πολύ τα παιδιά. Αλλά όσο περνάν τα χρόνια, ειδικά τα τελευταία χρόνια που είμαστε σε αυτήν την οικονομική κρίση, τέτοιου είδους θέματα οξύνονται» (Σ. 1)

«Πρώτο ρόλο παίζει το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνουν τα παιδιά, γιατί όπως μεγαλώνουν έτσι θα φερθούν. Η τηλεόραση πολλές φορές δίνει το στίγμα της για τέτοιες συμπεριφορές, εξαρτάται όμως και από τη φύση του παιδιού, δηλαδή πώς το δέχεται, πώς το κρίνει.» (Σ. 2)

«Σίγουρα τα Μ.Μ.Ε. Πιστεύω όμως πως έχει να κάνει και με την κοινωνία, τι έχει επικρατήσει. Στο συγκεκριμένο χωριό που είχα τη μικρή, όλοι οι μαθητές ήταν ανεκτικοί και ήθελαν να βοηθήσουν, σε άλλα χωριά έχω δει το ακριβώς αντίθετο, να έχει η πλειοψηφία ρατσιστικές συμπεριφορές παραδείγματος χάρη σε αλλοδαπούς μαθητές και μετά γνωρίζοντας τους γονείς, να καταλάβω ότι προέρχονται από αυτούς, αλλά γενικότερα από την τοπική κοινωνία» (Σ. 3)

«Τα ΜΜΕ και διάφοροι ενήλικες που βρίσκονται στο κοντινό περιβάλλον των παιδιών. Αν κάποιος ενήλικας χρησιμοποιήσει το χαρακτηρισμό «ο τρελός του χωριού» τότε αμέσως και το παιδί θα τον χρησιμοποιήσει.» (Σ. 9)

«Νομίζω ότι τα παιδιά θέλουν να ανήκουν κάπου. Όταν η ομάδα που ανήκουν κάνει κάτι, πρέπει και αυτό να ακολουθήσει.» (Σ. 5)

«Ίσως το ότι ενοχλούνται π.χ. από ένα παιδί με ειδικές ανάγκες, τους δημιουργεί κάποιες στερήσεις στο παιχνίδι, στην εργασία τους. Αυτός θεωρώ ότι είναι ένας πολύ σημαντικός λόγος. Βέβαια η επιρροή των γονιών είναι μεγαλύτερη, τους πιστεύουν για οτιδήποτε και αυτό φαίνεται μέσα στην τάξη. Γενικότερα φέρνουν τις αντιλήψεις των γονιών τους μέσα στην τάξη.» (Σ. 7)

Σύμφωνα με τις παραπάνω απαντήσεις των εκπαιδευτικών οι κυρίαρχες αιτίες δημιουργίας στερεοτύπων/διακρίσεων και προκαταλήψεων είναι τα Μ.Μ.Ε. και η ευρύτερη κοινωνία. Όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 1.5, τα Μ.Μ.Ε. ασκούν μονόπλευρη ενημέρωση μέσω της μετάδοσης συγκεκριμένων μηνυμάτων και μονοδιάστατων εικόνων. Με αυτό τον τρόπο τροφοδοτούνται τα στερεότυπα/διακρίσεις και οι προκαταλήψεις εναντίον άλλων ατόμων ή λαών, οι οποίοι διαφέρουν από την ομάδα που ανήκει το εκάστοτε άτομο. Οι εκπαιδευτικοί, όντας και οι ίδιοι άνθρωποι, μπορεί να αποτέλεσαν και εκείνοι «θύματα» της προπαγάνδας των Μ.Μ.Ε. Ιδιαίτερα, η τηλεόραση είναι ένα ισχυρό μέσο, το οποίο βρίσκεται σε κάθε νοικοκυριό, στο οποίο έχουν πρόσβαση όλα τα μέλη της οικογένειας. Έτσι, πέρα από τους μαθητές των εκπαιδευτικών, μπορεί και τα παιδιά των εκπαιδευτικών, αλλά και οι ίδιοι να παρασύρθηκαν από την αντιιδεολογική λειτουργία των Μ.Μ.Ε. και ειδικά της τηλεόρασης. Ωστόσο, τα παιδιά είναι πιο επιρρεπή προς αυτά γιατί δε διαθέτουν ακόμη κριτική σκέψη. Για τα παιδιά τα Μ.Μ.Ε. είναι μέσα ψυχαγωγίας, μέσω των οποίων δέχονται άδηλα μηνύματα, τα οποία επιφέρουν αρνητικές συνέπειες.

Το ερώτημα όμως που δημιουργείται είναι γιατί ενώ οι ενήλικες (γονείς και εκπαιδευτικοί) μπορούν να συνειδητοποιήσουν την επιρροή που ασκούν τα Μ.Μ.Ε. στα παιδιά, δεν κάνουν συντονισμένες προσπάθειες να ανατρέψουν την παρούσα κατάσταση. Όπως διαπιστώθηκε από αυτά που ειπώθηκαν από τους εκπαιδευτικούς, η αρνητική επίδραση των Μ.Μ.Ε. είναι έκδηλη στο σχολείο, μέσα από τις συμπεριφορές των παιδιών, συνεπώς θα είναι έκδηλη και στο οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών. Επομένως, για να ανατραπεί αυτή η παγιωμένη κατάσταση χρειάζεται την άμεση πρωτοβουλία εκπαιδευτικών ή γονιών για συνεργασία τους. Η

συνεργασία αυτή θα έχει στόχο την καλλιέργεια της κριτικής ικανότητας και της προώθησης της πνευματικότητας των παιδιών.

Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί έκαναν λόγο για τις επικρατούσες αντιλήψεις της εκάστοτε κοινωνίας. Η χαρακτηριστική απάντηση ενός εκπαιδευτικού «*Στο συγκεκριμένο χωριό που είχα τη μικρή, όλοι οι μαθητές ήταν ανεκτικοί και ήθελαν να βοηθήσουν, σε άλλα χωριά έχω δει το ακριβώς αντίθετο, να έχει η πλειοψηφία ρατσιστικές συμπεριφορές παραδείγματος χάρη σε αλλοδαπούς μαθητές και μετά γνωρίζοντας τους γονείς, να καταλάβω ότι προέρχονται από αυτούς, αλλά γενικότερα από την τοπική κοινωνία*», περικλείει την παραπάνω πρόταση. Η κάθε κοινωνία έχει τις δικές της αρχές, μια γενική νοοτροπία η οποία επηρεάζει τα μέλη της. Όπως αποδείχθηκε από τα λεγόμενα των εκπαιδευτικών, ήρθαν αντιμέτωποι με αυτή τη νοοτροπία. Το σχολείο αποτελεί μια μικρογραφία της εκάστοτε κοινωνίας και επομένως ότι επικρατεί στην κοινωνία, επικρατεί και στο σχολείο. Όμως οι εκπαιδευτικοί δεν αποτελούν εξαρχής μέλη της εκάστοτε κοινωνίας που καλούνται να διδάξουν. Έτσι έρχονται σε ρήξη όταν ειδικά η νοοτροπία αυτής της κοινωνίας στέκεται εμπόδιο και όχι αρωγός στο εκπαιδευτικό έργο.

Η τοπική κοινωνία οφείλει να είναι συνοδοιπόρος στο έργο που επιτελούν οι εκπαιδευτικοί και όχι να προσπαθεί να το αλλοτριώσει. Τα λόγια των εκπαιδευτικών φανερώνουν τα εμπόδια και τις δυσκολίες που συνάντησαν σε κάποιες τοπικές κοινωνίες. Η αντιμετώπιση ενός παραδείγματος χάρη αλλοδαπού παιδιού από την κοινωνία, επηρεάζει όπως είναι φυσικό και τη συμπεριφορά των παιδιών. Αν το παιδί βλέπει μια ρατσιστική συμπεριφορά από την πλειονότητα, τότε θα θεωρήσει ότι αυτός είναι ο σωστός τρόπος συμπεριφοράς και θα τον υιοθετήσει. Αυτή τη συμπεριφορά πρέπει να αλλάξει άρδην ο εκπαιδευτικός. Όμως, δεν υπάρχουν μόνο τέτοιου είδους κοινωνίες. Όπως ανέφεραν κάποιοι εκπαιδευτικοί, ιδιαίτερα οι μικρές κοινωνίες όπου δεν εξέφραζαν στερεότυπα και προκαταλήψεις και δεν υπήρχε ρατσισμός. Στις μικρές κοινωνίες δεν υπάρχει αδιαφορία και αποξένωση, οι άνθρωποι γνωρίζονται ο ένας με τον άλλο και για αυτό το λόγο δεν υπάρχει ο μεγάλος ρατσισμός που επικρατεί στις μεγάλες κοινωνίες.

Όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο 1.5 για την αίσθηση του ανήκειν, έτσι και η απάντηση ενός εκπαιδευτικού συγκλίνει σε αυτήν την άποψη. Ο συγκεκριμένος εκπαιδευτικός πιθανόν να ήρθε αντιμέτωπος με την ανάγκη κάποιων παιδιών να ανήκουν σε μία ομάδα. Η νεαρή ηλικία των παιδιών στέκεται εμπόδιο στην προσπάθειά τους να ανταχθούν στην πλειονότητα. Ωστόσο, υπάρχει πιθανότητα το

παιδί να έχει καταλάβει τις λανθασμένες απόψεις ορισμένων ομάδων, παρ' όλα αυτά όμως να είναι μέλος τους. Αυτό γίνεται γιατί υπάρχει έντονος ο φόβος της απομόνωσης, που είναι κάτι σκληρό για τα παιδιά. Ο φόβος αυτός νικά κάθε ίχνος ορθής αντίληψης και σκέψης.

Η τελευταία απάντηση ενός εκπαιδευτικού διείσδυσε σε μια περιοχή που δεν είχε αναφερθεί. Κατά την άποψη του, αυτό που γεννά στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις είναι οι πιθανές στέρσεις και απαγορεύσεις που δημιουργούνται όταν μέσα στην τάξη υπάρχει κάποιο παιδί με ειδικές ανάγκες. Κάτι τέτοιο είναι μια προσωπική άποψη, η οποία λογικά στηρίζεται σε κάποια βιωματική εμπειρία. Σαφώς και η ύπαρξη παιδιών με ειδικές ανάγκες σε μια σχολική τάξη δε δημιουργεί στέρσεις και απαγορεύσεις προς τα άλλα παιδιά. Αν συμβεί κάτι τέτοιο από τον εκπαιδευτικό, αυτόματα ο ίδιος δημιουργεί τα στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις απέναντί τους. Ο εκπαιδευτικός επικαλείται τις στέρσεις και τις απαγορεύσεις, ως γενεσιουργά αίτια, αλλά δε διερωτάται με ποιο τρόπο δημιουργήθηκαν αυτά μέσα στην τάξη. Η σωστή διαχείριση της τάξης είναι ένα κρίσιμο συμβάν που χρειάζεται την απόλυτη προσοχή του εκπαιδευτικού, ώστε να αποφεύγονται τέτοια συμβάντα.

Κατηγορία: Η ύπαρξη στερεοτύπων/διακρίσεων και προκαταλήψεων απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες

Οι ερωτήσεις που τέθηκαν για αυτή την κατηγορία ήταν:

1. Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;
2. Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την πρώτη ερώτηση:

«Όχι πάντα. Όπως είπα, μου έτυχαν περιπτώσεις όπου τα παιδιά τα αγκάλιασαν. Κάθε τάξη αγκάλιαζε το αδύναμο μέλος της και αυτό το έβλεπα και το θαύμαζα. Με συγκινούσε, είναι ένα επίτευγμα των εκπαιδευτικών και των γονιών, για το τι συμβαίνει μέσα στην τάξη. Το είδα πιο έντονα σε σχολεία της επαρχίας. Στην πόλη ήταν λίγο πιο ψυχρά τα πράγματα εκεί. Στην επαρχία θεωρώ πως είναι ακραίες οι καταστάσεις, δηλαδή, ή θα χλευάσω πολύ ή θα αγκαλιάσω, χωρίς να μπορώ να το εξηγήσω.» (Σ. 4)

«Σε μεγάλο βαθμό ναι, αλλά όχι πάντα, υπάρχουν εξαιρέσεις» (Σ. 5)

«Δεν είμαστε εξοικειωμένοι με τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Εγώ αν συναντήσω κάποιο στο δρόμο, προσπαθώ να μην το κοιτάω. Πιστεύω ότι κατά βάση έτσι αντιμετωπίζονται. Όμως τα άτομα με ειδικές

ανάγκες, έστω κάποια, μπορούν να συντηρήσουν τον εαυτό τους, έχουν συναισθήματα, έχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που οι υπόλοιποι δεν τα έχουμε π.χ. κάποιος έχει πολύ καλή μνήμη.» (Σ. 6)

«Συχνά ναι. Υπάρχει μια φοβία απέναντί τους, δηλαδή μπορεί να συμπεριφερθείς κάπως, όχι επειδή έχεις κάποιο στερεότυπο αλλά επειδή φοβάσαι» (Σ. 8)

«Συχνά ναι. Αλλά πιστεύω ότι κάτι τέτοιο γίνεται σε μεγαλύτερες ηλικίες παιδιών. Εγώ δεν το έχω αντιμετωπίσει ποτέ.» (Σ. 10)

«Όχι στην εποχή μας, δεν το πιστεύω αυτό, ειδικά από την εμπειρία που έχω. Παλαιότερα γινόταν, το σχολείο βοηθά πάρα πολύ σε αυτό, ώστε να μην είναι δακτυλοδεικτούμενα.» (Σ. 9)

Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών φανερώνουν πως ακόμη η κοινωνία μας δεν είναι απαλλαγμένη από τα στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Κάποιος εκπαιδευτικός αναφέρθηκε σε μια γενικότερη φοβία που υπάρχει, ενώ κάποιος άλλος έκανε λόγο για τη μη εξοικείωση απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες, αναφέροντας τον ίδιο σα παράδειγμα. Όταν ο ίδιος ο οποίος είναι εκπαιδευτικός διακατέχεται από στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις, είναι σαν επακόλουθο ότι θα τα κληροδοτήσει και στους μαθητές του. Όπως και έχει είναι φανερή η αρνητική στάση από μέρους της κοινωνίας ή καλύτερα ενός μεγάλου μέρους της κοινωνίας, απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Ωστόσο, μπορεί η πλειοψηφία να έχει αυτή την αρνητική στάση, υπάρχουν όμως και άτομα τα οποία δε διακατέχονται από στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις και αυτό είναι θετικό και αισιόδοξο γεγονός για το μέλλον.

Όπως και σε άλλες απαντήσεις έτσι και εδώ, κάποιος εκπαιδευτικός αναφέρεται στο διαχωρισμό πόλης και επαρχίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο πρώτος εκπαιδευτικός κάνει λόγο για τις διαφορές μεταξύ πόλης και επαρχίας. Οι διαφορές έγκειται στο γεγονός της αποδοχής ή απόρριψης των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Μέσα από αυτές τις συχνές αναφορές, από κάποιους εκπαιδευτικούς, για την πόλη και την επαρχία, γίνεται αντιληπτό πως υπάρχουν βιωματικές εμπειρίες, οι οποίες κατέδειξαν αυτές τις διαφορές. Ωστόσο, με βάση την απάντηση αυτή αλλά και τις παραπάνω, οι οποίες αναφέρθηκαν στις διαφορές πόλης και επαρχίας, δημιουργείται ένα στερεότυπο. Το στερεότυπο που δημιουργήθηκε είναι πως οι άνθρωποι στην επαρχία δε θα κατακρίνουν ένα παιδί- άτομο με ειδικές ανάγκες ενώ στην πόλη θα συμβεί το ακριβώς αντίθετο. Όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 1.1 τα στερεότυπα δεν αντικατοπτρίζουν την αλήθεια και αποτελούν μια γενίκευση προς τα μέλη που ανήκουν στην ίδια ομάδα.

Ο τελευταίος εκπαιδευτικός προβάλλει μια αντίθετη άποψη σε σχέση με τις απαντήσεις των συναδέλφων του. Ο εκπαιδευτικός επισημαίνει πως τα στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις δεν υπάρχουν πια. Υποστηρίζει πως η εκπαίδευση συνετέλεσε σε αυτό το γεγονός. Γίνεται αντιληπτό πως ο ίδιος μέσω της εκπαίδευσης απαλλάχθηκε από στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις και συνεπώς και οι μαθητές του. Ωστόσο, όπως διαπιστώθηκε από τις παραπάνω απαντήσεις κάτι τέτοιο δεν είναι ακόμα εφικτό. Όμως παρ' όλα αυτά, η συγκεκριμένη απάντηση είναι αισιόδοξη για το μέλλον, καθώς σηματοδοτεί μια θετική κατεύθυνση της κοινωνίας προς τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, αλλά υπάρχει ωστόσο η απαισιοδοξία γιατί αποτέλεσε τη μειοψηφία.

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν τη δεύτερη ερώτηση:

«Σίγουρα οι περισσότεροι θεωρούν ότι τους λείπει κάτι, δεν είναι αρτιμελείς. Κατά τη γνώμη μου αυτό είναι παρερμηνεία.» (Σ. 3)

«Υπάρχει το στερεότυπο της λύπησης, κρίνοντας από τον εαυτό μου.» (Σ. 6)

«Ανάλογα με την ειδική ανάγκη του παιδιού, αλλιώς αντιμετωπίζεται ένα παιδί που δεν είναι εμφανώς αρτιμελές και αλλιώς όταν δεν γίνεται φανερό κάτι τέτοιο. Βέβαια σχετίζεται και με την προσωπικότητα του καθενός.» (Σ. 7)

«Να συμπεριφέρονται σαν να μην υπάρχουν, δηλαδή με τη σκέψη πως αν δεν του δώσω σημασία θα εξαφανιστεί.» (Σ. 8)

«Ότι οι γονείς τους έχουν και αυτοί κάποιο πρόβλημα και ότι είναι χαμηλού επιπέδου. Κυρίως δηλαδή πιστεύω ότι στιγματίζονται οι γονείς.» (Σ. 10)

Οι παραπάνω απαντήσεις των εκπαιδευτικών προβάλλουν τη στερεοτυπική στάση της κοινωνίας απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Η λύπηση, η αποφυγή κοιτάγματος και η απόρριψη των ίδιων των παιδιών αλλά και των γονιών τους, αποτελούν σύνηθες φαινόμενα. Είναι αποδεδειγμένο πως η πλειονότητα των ατόμων, δεν είναι σε θέση να φερθούν σωστά στα παιδιά με ειδικές ανάγκες και αυτό φαίνεται από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί με τις απαντήσεις τους ανέφεραν όλα τα πιθανά στερεότυπα που προσκολλούν στα παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Ως μέλη και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, μιας κοινωνίας, η οποία, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω δεν έχει απαλλαγεί από τα στερεότυπα, οι συμπεριφορές που ανέφεραν είναι πιθανόν βιωματικές και όχι υποθετικές. Η περιορισμένη επαφή με τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και η έλλειψη εμπειρίας, γνώσεων και εκπαίδευσης

έχουν σαν απόρροια τη δημιουργία στερεοτύπων. Παρ' όλα αυτά, η απόκριση ενός εκπαιδευτικού φανερώνει μια δυσάρεστη πτυχή της πραγματικότητας. Παρ' ότι πρόκειται για έναν άνθρωπο που έχει επαφή με παιδιά με ειδικές ανάγκες και γνώσεις λόγω επαγγέλματος, υιοθετεί το στερεότυπο της λύπησης.

Σε καμία περίπτωση αυτή η στάση είναι σωστή. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν μειονεκτούν σε τίποτα σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά, γι' αυτό και ο όρος μειονεξία δεν είναι δόκιμος. Αντιθέτως έχουν δυνατότητες, οι οποίες είναι ακατόρθωτες για μερικούς ανθρώπους. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο δε ζητούν ούτε χρειάζονται τη λύπηση κανενός, αλλά μια ισότιμη συμπεριφορά. Είναι μια εσφαλμένη λοιπόν, συμπεριφορά από μέρους του εκπαιδευτικού να αντιμετωπίζει τα παιδιά με ειδικές ανάγκες με λύπηση.

Ο τελευταίος εκπαιδευτικός ανέφερε την οικογένεια των παιδιών ως θύμα των στερεοτύπων της κοινωνίας. Η καθεμία οικογένεια αντιμετωπίζεται διαφορετικά από την εκάστοτε κοινωνία. Σε ορισμένες κοινωνίες οι γονείς δέχονται την απόρριψή τους, σε κάποιες άλλες τον οίκτο τους και γενικότερα η αντιμετώπιση ποικίλει ανάλογα με τις αρχές που επικρατούν στην εκάστοτε κοινωνία.

Ο στιγματισμός των γονιών όπως αναφέρθηκε στην απάντηση του εκπαιδευτικού, πιθανόν να προκλήθηκε από τους ίδιους τους γονείς. Οι οικογένειες ανάλογα με τον τρόπο που αντιμετωπίζουν την εκάστοτε κατάσταση έχουν και την αντίστοιχη αντιμετώπιση από την κοινωνία. Κυρίως όμως έχει σχέση με την κοινωνική τους θέση αλλά και τη φύση της προσωπικότητας του κάθε γονιού. Αν παραδείγματος χάρη αντιμετωπίζουν με ντροπή όποια κατάσταση βιώνουν έτσι θα τους αντιμετωπίσει και η πλειονότητα της κοινωνίας.

Κατηγορία: Η εκμηδένιση στερεοτυπικών συμπεριφορών των παιδιών με την παρότρυνση των εκπαιδευτικών

Η ερώτηση που τέθηκε για αυτή την κατηγορία ήταν η εξής:

1. Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την ερώτηση:

«Το πρώτο που πρέπει να κάνουμε είναι να εκπαιδευτούμε. Αυτό το φαινόμενο, μπορεί να υπήρχε σε διαφορετική μορφή πριν πολλά χρόνια, αλλά τα τελευταία χρόνια είναι πιο έντονο. Αυτό που πρέπει να κάνει ο εκπαιδευτικός είναι να ενημερωθεί και δεύτερον να ενημερώσει τους γονείς αλλά και να αλλάξει την εργασία του μέσα στην τάξη. Η αλλαγή εργασίας μέσα στην τάξη είναι όπλο του εκπαιδευτικού για να γκρεμίσει μια στερεοτυπική συμπεριφορά.» (Σ. 1)

«Δεν ξέρω αν είναι στο χέρι του. Η ενημέρωση, να πούμε στα παιδιά τι είναι η αναπηρία και πως αντιμετωπίζεται. Στην ελληνική κοινωνία οι άνθρωποι με αναπηρία είναι λίγο αποκλεισμένοι, δηλαδή δεν είναι κάτι σύνθετο να δεις στο δρόμο έναν άνθρωπο με αναπηρικό καροτσάκι να βγαίνει να κάνει δραστηριότητες, όπως στο εξωτερικό. Αυτό το έχει δημιουργήσει η άγνοια και η ημιμάθεια.» (Σ. 3)

«Σαν νηπιαγωγοί έχουμε εντάξει στο πρόγραμμά μας κάποιες δραστηριότητες όπως θεατρικό παιχνίδι, κάποιο παραμύθι, που έχει σχέση με τη διαφορετικότητα δηλαδή με την αποδοχή της διαφορετικότητας. Από εκεί και πέρα μέσα από συζητήσεις να καταλάβουν τα παιδιά ότι όλοι είμαστε διαφορετικοί και ότι κάποια παιδιά έχουν ιδιαίτερες ικανότητες, όχι ειδικές ανάγκες» (Σ. 9)

«Μέσα από συζήτηση να γίνει κατανοητή η αποδοχή της διαφορετικότητας, μέσα από project και μέσα από βιβλία. Γενικά είναι πιο εύκολο να μιλήσουμε στα παιδιά για τις ειδικές ανάγκες σε αυτήν την ηλικία, γιατί τα παιδιά δεν έχουν τόσο έντονα στερεότυπα και αποδέχονται το διαφορετικό. Το πρόβλημα είναι όταν η οικογένεια των παιδιών έχει στερεότυπα, ωστόσο μέσα στη τάξη μπορούμε να κάνουμε πράγματα.» (Σ. 10)

Με βάση την ερώτηση που τέθηκε και τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους εκπαιδευτικούς, είναι σκόπιμο να γίνει ένας διαχωρισμός. Ο διαχωρισμός αφορά τις απαντήσεις των δασκάλων και των νηπιαγωγών. Στη συγκεκριμένη ερώτηση οι περιοχές που εστίασαν οι δάσκαλοι και οι νηπιαγωγοί ήταν διαφορετικές. Δηλαδή η εστίαση έγινε ανάλογα με το επάγγελμά τους. Γι' αυτό και παραπάνω οι αντιπροσωπευτικές απαντήσεις, αφορούν οι δύο πρώτες τους δασκάλους και οι άλλες δύο τους νηπιαγωγούς.

Από την πλευρά των δασκάλων, έγινε κυρίως αναφορά στην εκπαίδευση των ίδιων και τη συνεργασία και την ενημέρωση με τα παιδιά. Με αυτήν τους την αναφορά οι εκπαιδευτικοί φανερώνουν έναν άνθρωπο που δεν εφησυχάζεται διαρκώς και επιθυμεί την ηθικοπνευματική του βελτίωση. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο δεύτερος εκπαιδευτικός η άγνοια και η ημιμάθεια γίνονται αρωγοί με σκοπό να δαιωνίζεται ο φαύλος κύκλος των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων.

Για να ανατραπεί η κατάσταση που επικρατεί, όπως τονίζουν οι δάσκαλοι, πρέπει οι ίδιοι να μορφωθούν. Εξάλλου, η διάσταση της εκπαίδευσης είναι διαφορετική από αυτή της μόρφωσης, οι όροι δεν είναι ταυτόσημοι. Η εκπαίδευση για πολλούς τερματίζεται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με την έλευση του πτυχίου, ενώ η μόρφωση είναι συνεχής και αποσκοπεί στην καλλιέργεια των πνευματικών

ικανοτήτων του ατόμου. Γι' αυτό πρωταρχικό μέλημα όλων των ανθρώπων πρέπει να είναι η μόρφωση του. Ο άνθρωπος ο οποίος μορφώνεται συνεχώς δεν μπορεί να γίνει δέσμιος των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων. Έτσι, όσο αναφορά και τους δασκάλους, δεν θα μεταδώσουν και στα παιδιά στερεότυπα και προκαταλήψεις αλλά θα συμβάλλουν στη δημιουργία υγιών προσωπικοτήτων έχοντας διαύγεια και κριτική ικανότητα. Αν συμβεί κάτι τέτοιο η νέα γενιά θα καθορίσει τις μελλοντικές επικρατούσες αντιλήψεις της κοινωνίας, οι οποίες θα είναι απαλλαγμένες από απαρχαιωμένες αντιλήψεις, το δογματισμό και φυσικά τα στερεότυπα/διακρίσεις και προκαταλήψεις, που δεν βοηθούν στην εξέλιξη της κοινωνίας.

Όμως η αναφορά των δασκάλων στη μόρφωση των ίδιων και των συναδέλφων τους, πιθανόν να έγινε γιατί οι ίδιοι αντιμετώπισαν ορισμένους συναδέλφους τους, οι οποίοι να ήταν πιστοί σε απαρχαιωμένες αντιλήψεις, με αποτέλεσμα να οδηγούν τους μαθητές τους προς σ' αυτές. Βέβαια, κάτι τέτοιο δε γίνεται εσκεμμένα αλλά ο κάθε δάσκαλος αποτελεί πρότυπο μίμησης για τους μαθητές του και είναι λογικό να ενστερνίζονται τις αντιλήψεις του και να υιοθετούν τις συμπεριφορές του.

Από τις αποκρίσεις των νηπιαγωγών, φανερώνεται η σύγκλισή τους στις δραστηριότητες και στη συζήτηση, με σκοπό την εξάλειψη των στερεοτύπων/διακρίσεων και των προκαταλήψεων, στα παιδιά μικρής ηλικίας. Οι περισσότερες δραστηριότητες στο χώρο του νηπιαγωγείου πραγματοποιούνται στη γωνιά της παρεούλας. Αλλά και να μην πραγματοποιούνται σε αυτή τη γωνιά, στις περισσότερες περιπτώσεις από εκεί δίνεται η αφορμή/έναυσμα. Στη γωνιά της παρεούλας συνήθως η δημοφιλέστερη μέθοδος διδασκαλίας-προσέγγιση είναι η συζήτηση. Το κέντρο της συζήτησης αποτελεί ο/η νηπιαγωγός οποίος/α έχει τη δυνατότητα να την κατευθύνει εκεί που επιθυμεί. Μέσω λοιπόν της συζήτησης ο/η νηπιαγωγός να κεντρίσει το ενδιαφέρον των παιδιών και να τα παρακινήσει μέσω δικών τους καταστάσεων και παραδειγμάτων να συνειδητοποιήσουν ορισμένα πράγματα.

Οι κατευθυνόμενες δραστηριότητες από τον/την νηπιαγωγό καταλαμβάνουν τον περισσότερο χρόνο στο ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Ο/Η νηπιαγωγός σχεδιάζοντας μια δραστηριότητα θέτει κάποιους στόχους, τους οποίους προσπαθεί να επιτύχει με την υλοποίηση της εκάστοτε δραστηριότητας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση μιλώντας εκ πείρας οι νηπιαγωγοί, θεωρούν ότι μέσω προσχεδιασμένων δραστηριοτήτων θα συμβάλλουν στην εξάλειψη των στερεοτύπων/διακρίσεων και

προκαταλήψεων. Όπως αναφέρει και η/ο μίας/ένας νηπιαγωγός, πρόσφορο έδαφος για το σκοπό αυτό αποτελεί η ηλικία των παιδιών. Λόγω της μικρής τους ηλικίας, τα παιδιά είναι πιο δεκτικά ως προς σε καινούργιες αντιλήψεις, ιδέες και συμπεριφορές. Αυτό το γνωρίζουν οι νηπιαγωγοί γι' αυτό σκοπεύουν να δώσουν στα παιδιά τις σωστές βάσεις ώστε να μην είναι δέσμια των στερεοτύπων/διακρίσεων και των προκαταλήψεων.

Κατηγορία: Οι υποθετικές δυσκολίες των εκπαιδευτικών που έχουν στην τάξη τους παιδιά με ειδικές ανάγκες

Η ερώτηση που τέθηκε για αυτή την κατηγορία ήταν η εξής:

1. Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την ερώτηση:

«Μπορεί πολλά, μπορεί και καθόλου. Πιστεύω έχει να κάνει με τον εκπαιδευτικό, πόσο έχει διαβάσει, πόσο ξέρει να χειριστεί μια κατάσταση και πόσο ευαισθητοποιημένος είναι πάνω στο θέμα.» (Σ. 3)

«Διάφορα. Πιθανό πρόβλημα με τη συνεργασία των γονιών του, με τα υπόλοιπα παιδιά, με την πορεία της διδασκαλίας. Αλλά θεωρώ ότι όλα αυτά αντιμετωπίζονται εφόσον υπάρχει διάθεση από τον εκπαιδευτικό και βέβαια να υπάρχει συνεργασία με τους γονείς, εξαρτάται και η αντιμετώπιση από τους γονείς. Αλλά κυρίως είναι θέμα του εκπαιδευτικού, αν θέλει να το αντιμετωπίσει θα τα καταφέρει και χωρίς τη συνεργασία των γονιών, βέβαια θα είναι έτσι δυσκολότερο το έργο του.» (Σ. 7)

«Ένα παιδί με ειδικές ανάγκες θέλει έναν άνθρωπο αποκλειστικά να ασχολείται με αυτό, αν όχι αποκλειστικά να έχει μια επιπλέον βοήθεια. Αν δεν υπάρχει ένα τέτοιο άτομο, ο εκπαιδευτικός θα συναντήσει πολλές δυσκολίες.» (Σ. 9)

« Γενικώς οι εκπαιδευτικοί αυτό που προσπαθούμε να κάνουμε είναι να ακολουθούμε το μέσο όρο της τάξης, δηλαδή δεν μπορούμε να πορευόμαστε ούτε με τους πολύ καλούς αλλά ούτε με τους πολύ αργούς. Ένα παιδί που έχει ειδικές ανάγκες, οποιουδήποτε είδους, νομίζω ότι κατεβάζει το μέσο όρο και δεν μπορεί να γίνει σωστή δουλειά.. Επίσης, χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα και προσοχή και έναν άνθρωπο να ασχολείται αποκλειστικά μαζί του. Θεωρώ τεράστιο λάθος των γονιών το γεγονός ότι στέλνουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες στα γενικά σχολεία. Ένα τεράστιο λάθος, για το παιδί τους. Εκείνοι νομίζουν ότι έτσι θα το κοινωνικοποιήσουν ενώ δημιουργούν στο παιδί τους τεράστια τραύματα γιατί ακόμα και στις περιπτώσεις που ανέφερα, ότι αγκάλιασαν τα παιδιά, όλο και κάποιο παιδί θα υπήρχε που θα κορόιδευε. Είναι πολύ ευαίσθητες οι ψυχές των παιδιών. Όμως, αυτές οι ευαίσθητες ψυχές, μπορούν να γίνουν πολύ σκληρές. Είναι αντιφατικά αυτά που λέω, αλλά είναι και τα δύο εξίσου αληθινά. Δεν μπορεί ο γονιός να κάνει ένα τέτοιο κακό στο παιδί του και νομίζω ότι όλα αυτά προέρχονται από το πρόβλημα των γονιών να αποδεχτούν το πρόβλημα του παιδιού τους.» (Σ. 4)

Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών σε αυτή την ερώτηση δεν ήταν συγκεκριμένες. Δηλαδή με βάση αυτά που αποκρίθηκαν, οι δυσκολίες που μπορεί ένας εκπαιδευτικός να κληθεί να αντιμετωπίσει μπορεί να είναι πολλές μπορεί ωστόσο και να μην υπάρχουν. Άρα με κριτήριο τα λόγια των εκπαιδευτικών, φανερώνεται πως δεν υπάρχει στοχοποίηση των παιδιών με ειδικές ανάγκες από μέρους τους. Δηλαδή δεν υπάρχει πιθανότητα, με γνώμονα πάντα τα λεγόμενα των εκπαιδευτικών, να ειπωθεί από τους εκπαιδευτικούς στο άκουσμα της πιθανής είδησης, ότι θα έχουν κάποιο παιδί με ειδικές ανάγκες στην τάξη τους, αυτομάτως θα σημαίνει ότι θα συναντήσουν δυσκολίες.

Παρ' όλα αυτά οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί, μπορεί να θεώρησαν τις δυσκολίες-προβλήματα κατασκευασμένα ανάλογα με τις καταστάσεις, όμως συμφώνησαν πως πρέπει να υπάρχει ένας εκπαιδευτικός με σκοπό να ασχολείται με το συγκεκριμένο παιδί. Ίσως για να έγινε αυτή η αναφορά να καταδείχθηκε ως ανάγκη μέσω των παιδιών που πιθανόν να είχαν στις τάξεις τους.

Αυτό όμως που αξίζει να σχολιαστεί είναι η απάντηση του τελευταίου εκπαιδευτικού. Ο τελευταίος εκπαιδευτικός κάνει λόγο για το μέσο όρο και ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες οδηγούν το μέσο όρο της τάξης προς τα πίσω. Αυτός ο συλλογισμός βασίζεται και στο συλλογισμό ότι τα σχολικά βιβλία και τα σχολικά εγχειρίδια απευθύνονται στο μέσο μαθητή. Αν όμως τεθεί η ερώτηση για τον ορισμό του μέσου μαθητή, απάντηση δε θα δοθεί. Δεν θα δοθεί απάντηση, γιατί ο μέσος μαθητής δεν υπάρχει. Όλη θεωρία προς το μέσο μαθητή είναι ένα κατασκεύασμα. Συνεπώς, ο συλλογισμός του εκπαιδευτικού είναι λανθασμένος. Πέρα όμως από αυτό είναι λάθος να θεωρεί πως ένα παιδί με ειδικές ανάγκες οδηγεί την τάξη προς τα πίσω. Κάθε παιδί μπορεί να μορφωθεί κατάλληλα όταν υπάρχει το ανάλογο περιβάλλον και συνθήκες. Όταν αναφέρει ο εκπαιδευτικός πως δεν γίνεται σωστή δουλειά, θα πρέπει να αναρωτηθεί για τους υπαίτιους και να βάλει και τον εαυτό του μέσα σε αυτούς. Η επίρριψη ευθυνών είναι κάτι εύκολο, η ανάληψη όμως δείχνει κατά πόσο κάποιος είναι έτοιμος να δουλέψει και να διορθωθεί.

Εκτός όμως αυτών, μέσα από τα λόγια του, τοποθετεί όλα τα παιδιά με ειδικές ανάγκες σε ειδικά σχολεία. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες μπορούν να δεχτούν εκπαιδευτική αλλά και υποστήριξη από ειδικούς, όχι μόνο σε ειδικά σχολεία αλλά παραδείγματος χάρη και σε γενικά σχολεία μέσα σε ειδικά τμήματα. Δεν μπορεί να

κατηγοριοποιεί ο εκπαιδευτικός όλα τα παιδιά ούτε έχει τη δυνατότητα να αποφασίζει ο ίδιος.

Κατηγορία: Η ενημέρωση των εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων

Η ερώτηση που τέθηκε για αυτή την κατηγορία ήταν η εξής:

1. Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την ερώτηση:

«Αρκετά αλλά και έχω διαβάσει πολύ. Γενικά προσπαθώ.» (Σ. 1)

«Ναι, πολλά χρόνια πριν. Πήρα πολλά πράγματα από αυτό, αλλά δεν κατάφερα να το τελειώσω, με πείραζε από ψυχολογικής πλευράς, επηρεάστηκα πολύ» (Σ. 2)

«Έχω παρακολουθήσει ημερίδες, όχι σεμινάριο και έχω διαβάσει, είναι κάτι που με ενδιαφέρει.»(Σ. 3)

«Κυρίως ημερίδες και προσωπική ενημέρωση.»(Σ. 8)

«Όχι» (Σ.4, Σ.5, Σ.6, Σ.7)

Η κατηγοριοποίηση των απαντήσεων σε αυτήν την ερώτηση μπορεί να γίνει με βάση τις 3 κυριότερες απαντήσεις που δόθηκαν, αφορούν την παρακολούθηση σεμιναρίων, δηλαδή τη θετική απόκριση, την παρακολούθηση ημερίδων και την αρνητική απόκριση στα δύο προηγούμενα που ήταν και η δημοφιλέστερη.

Το «όχι», χωρίς κάποια αιτιολόγηση ήταν αυτό που πρέπει να κεντρίσει το ενδιαφέρον όλων. Μέσα από αυτήν την απάντηση πρέπει να δημιουργηθούν ερωτήματα αλλά και ψήγματα αμφιβολίας για την επάρκεια των γνώσεων που αφορούν τα ζητήματα της ειδικής αγωγής. Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, η άγνοια είναι εκείνη η οποία δημιουργεί προβλήματα στο χώρο της εκπαίδευσης. Η παρεχόμενη εκπαίδευση σταματά στην τριτοβάθμια. Από εκεί και μετά, είναι στην ευχέρεια του καθενός να συνεχίσει να μορφώνεται με την παρακολούθηση σεμιναρίων και ημερίδων. Ειδικά στην εποχή που διανύουμε οι παρεχόμενες ευκαιρίες για παρακολούθηση είναι αρκετές, βέβαια υπάρχει πάντα ο γεωγραφικός παράγοντας που λειτουργεί για κάποιους ανασταλτικά. Ωστόσο, αν ο εκπαιδευτικός επιθυμεί να διευρύνει τους ορίζοντές του και την πνευματική του καλλιέργεια δεν υπάρχουν εμπόδια. Ειδικά όταν πρόκειται για ζητήματα ειδικής αγωγής, που είναι πολύ σημαντικά και οφείλουν όλοι οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν ορισμένα πράγματα.

Κατηγορία: Οι ομάδες παιδιών που πιθανόν να γίνονται έρμαιο των στερεοτύπων/διακρίσεων και προκαταλήψεων

Η ερώτηση που τέθηκε για αυτήν την κατηγορία ήταν η εξής:

1. Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Χαρακτηριστικά αποσπάσματα απαντήσεων που αφορούν την ερώτηση:

«Το 1992-1993 είχα δουλέψει σε σχολείο όπου υπήρχαν παιδιά Ρομά και είδα αυτή τη στερεοτυπική συμπεριφορά. Επίσης τα αλλοδαπά παιδιά, αλλά θα πρέπει να κάνω και πάλι διαχωρισμό σε μια μικρή και μια μεγάλη κοινωνία. Διαφορετικά αντιδρά μια μικρή κοινωνία και διαφορετικά μια μεγάλη. Στις μεγάλες κοινωνίες ο Αλβανός είναι πάντα Αλβανός. Μια ακόμη ομάδα παιδιών έχει να κάνει με την οικονομική κατάσταση των γονιών.» (Σ. 1)

«Τα αλλοδαπά παιδιά, τα αλλόθρησκα. Γενικά όποιο είναι διαφορετικό από την υπόλοιπη τάξη αλλά και όποιο φαίνεται διαφορετικό.» (Σ. 7)

«Σίγουρα είναι οι Ρομά και τα παιδιά από χαμηλά κοινωνικά στρώματα.» (Σ. 8)

«Πιστεύω ότι περισσότερο αντιμετωπίζονται με στερεότυπα και προκαταλήψεις η ομάδα των αλλοδαπών παιδιών, εκεί υπάρχουν και στερεότερες φράσεις, οι οποίες εκφράζονται λεκτικά μέσα από τις οικογένειες των παιδιών.» (Σ. 9)

«Τα αλλοδαπά παιδιά που όμως τα στερεότυπα πηγάζουν από τους γονείς των άλλων παιδιών και τα Ρομά παιδιά. Βέβαια έχω διδάξει σε νηπιαγωγείο όπου τα Ρομά παιδιά ήταν πλειοψηφία και δεν είχε δημιουργηθεί κάποιο πρόβλημα.» (Σ. 10)

Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών καταδεικνύουν κυρίως δύο ομάδες παιδιών που πιθανόν να αντιμετωπίζονται με βάση στερεοτύπων/διακρίσεων και προκαταλήψεων, οι οποίες είναι τα Ρομά παιδιά και τα αλλοδαπά παιδιά. Οι δύο ομάδες αυτές των παιδιών ήταν πρώτες στις προτιμήσεις των εκπαιδευτικών γιατί οι ίδιοι είχαν βιώσει κάποιο περιστατικό διάκρισης που αφορούσε σε αυτές τις ομάδες.

Τα στερεότυπα/διακρίσεις και οι προκαταλήψεις πηγάζουν για αυτές τις ομάδες παιδιών λόγω της έλλειψης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και διαπολιτισμικού εκπαιδευτικού υλικού. Μέσα από τη διαπολιτισμική εκπαίδευση τα παιδιά θα μπορούν να κατανοήσουν άλλους τρόπους ζωής των παιδιών που ανήκουν σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες και μέσα από τη θέαση του διαφορετικού τα παιδιά θα δουν και το δικό τους εαυτό. Το λάθος που γίνεται συχνά και από πλευράς εκπαιδευτικών και μαθητών αφορά την απόρριψη των διαφορετικά πολιτισμικών

ομάδων χωρίς να γίνει μια γνωριμία μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων. Επιπλέον, ένα ακόμη σφάλμα που διαπράττεται αφορά τις απόψεις περί πολιτισμικού ελλείμματος και τη στρατηγική της αφομοίωσης. Δηλαδή, παραδείγματος χάρη ότι οι Ρομά σαν πολιτισμική ομάδα είναι κατώτερη εκ φύσεως και αφού είναι και μειονότητα για να γίνουν αποδεκτοί από την πλειονότητα οφείλουν να προσαρμοστούν σε αυτή αφαιρώντας όλα τα στοιχεία που τους κάνουν να διαφέρουν.

Τα παραπάνω έρχονται σε αντίθεση με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Γι' αυτό και είναι απαραίτητο τα παιδιά να ενασχολούνται με διαπολιτισμικό υλικό από πολύ μικρή ηλικία και να υπάρχει η διαπολιτισμική εκπαίδευση στα σχολεία, για να αποφεύγονται τέτοιες «παγίδες». Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός μπορεί να πέσει σε αυτές τις «παγίδες», όμως στις συγκεκριμένες περιπτώσεις δε διαπιστώθηκε κάτι τέτοιο από τα λόγια των εκπαιδευτικών.

Σύμφωνα με τα λόγια του τελευταίου εκπαιδευτικού δε δημιουργήθηκαν προβλήματα που να σχετίζονται με τα παιδιά Ρομά μόνο όταν τα ίδια αποτελούσαν την πλειοψηφία στο νηπιαγωγείο. Άρα η διαφορετικότητα από μόνη της δεν επιφέρει αντιδράσεις παρά μόνο όταν ανήκει στη μειοψηφία. Στις περισσότερες περιπτώσεις όμως αυτό συμβαίνει.

Η διαφορετικότητα πάντα προκαλεί αντιδράσεις είτε σε ανήλικους είτε σε ενήλικους. Αυτό συμβαίνει γιατί όλοι κοιτούν τα πράγματα από τη δική τους οπτική γωνία, η δική τους εθνικότητα και θρησκεία είναι ανώτερη από τις άλλες και θεωρούν ότι ο δικός τους τρόπος συμπεριφοράς, ένδυσης κ.τ.λ. είναι ο σωστός. Όλος αυτός ο παγιωμένος τρόπος σκέψης μπορεί να αλλάξει μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης όπου είναι το η οποία θα είναι ο κινητήριος μοχλός της αλλαγής.

4. Συμπεράσματα

Εφόσον έγινε η παρουσίαση και η ανάλυση της έρευνας, η οποία όπως είχε αναφερθεί και αρχικά, η βασική της επιδίωξη ήταν η διερεύνηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων απέναντι στα παιδιά με ειδικές σύμφωνα με τις απόψεις των εκπαιδευτικών μέσω συνεντεύξεων, είναι σκόπιμο να γίνει η εξαγωγή των συμπερασμάτων, τα οποία προκύπτουν μέσα από την έρευνα σε συνδυασμό με αυτά που είχαν αναφερθεί και στη θεωρία.

Όπως έδειξε η έρευνα που πραγματοποιήθηκε, τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις κατακλύζουν τη σύγχρονη κοινωνία, καθώς γίνεται αλόγιστη χρήση τους από μέρους των ατόμων αλλά και χρησιμοποιούνται από μικρά παιδιά. Ωστόσο,

η χρήση τους από την πλευρά των παιδιών είναι περισσότερο περιορισμένη συγκρίνοντάς τα με τη χρήση των ενηλίκων. Τα παιδιά λόγω της έλλειψης της κριτικής σκέψης υιοθετούν στερεότυπα και προκαταλήψεις, τα οποία ενστερνίζονται οι γονείς τους, οι οποίοι αποτελούν ισχυρά πρότυπα για τη διάπλαση της προσωπικότητας των παιδιών. Ειδικά τα παιδιά προσχολικής ηλικίας δεν είναι σε θέση να αναλογιστούν αν οι γονείς τους αποτελούν ένα υγιές πρότυπο προς αυτά.

Όπως υπογραμμίστηκε και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας και αποδείχθηκε και στο ερευνητικό, τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις δημιουργούνται προς τις μειονοτικές ομάδες της κοινωνίας όπως είναι οι Ρομά, οι αλλοδαποί αλλά και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Όταν οι γονείς είναι προκατειλημμένοι απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες, αυτόματα τα παιδιά υιοθετούν τις προκαταλήψεις απέναντι σε κάποιον συμμαθητή τους που είναι παιδί με ειδικές ανάγκες.

Στην πορεία τη έρευνας έγινε η διαπίστωση, πως οι εκπαιδευτικοί παρ' όλο που συνειδητοποιούν την ύπαρξη των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων έναντι των παιδιών με ειδικές ανάγκες, από μέρους των υπολοίπων παιδιών, αναγνωρίζοντας πως η βασική αιτία της δημιουργίας είναι γονείς των παιδιών δεν ενεργούν δραστικά. Κατά πλειοψηφία η συνεργασία μεταξύ των γονιών και των εκπαιδευτικών με σκοπό την εξάλειψή τους είναι μηδενική. Η ενημέρωση των γονιών είτε δεν έγινε ποτέ είτε έγινε όταν θεωρήθηκε σκόπιμη από μέρους των εκπαιδευτικών. Ωστόσο, ο κάθε εκπαιδευτικός θεώρησε διαφορετική στιγμή πως ήταν σκόπιμη, η οποία πολύ πιθανόν να ήταν όταν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις ήταν σε έξαρση.

Το θεωρητικό μέρος της εργασίας αλλά και η έρευνα απέδειξαν πως εξαιρώντας τους γονείς, ισχυρές αιτίες δημιουργίας στερεοτύπων και προκαταλήψεων αποτελούν τα Μ.Μ.Ε., ειδικότερα η τηλεόραση, η αίσθηση του ανήκειν, η τοπική κοινωνία αλλά και οι πιθανοί περιορισμοί που νιώθουν κάποια παιδιά όταν έχουν στην τάξη τους παιδιά με ειδικές ανάγκες. Όλες οι αιτίες και ειδικά η τελευταία είναι στην ευχέρεια του εκπαιδευτικού για να εξαλειφθεί.

Τα ευρήματα της έρευνας απέδειξαν πως πολλές φορές όμως και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί όντας και εκείνοι άνθρωποι, επηρεάζονται από στερεότυπα και προκαταλήψεις έναντι των παιδιών με ειδικές ανάγκες όπως είναι το στερεότυπο της λύπησης, προβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο την έλλειψη εκπαίδευσης και επαφής που υπάρχει όχι μόνο από μέρους τους, αλλά και από όλη την κοινωνία. Εξάλλου τα στερεότυπα και η προκαταλήψεις είναι απόρροια της ημιμάθειας και της άγνοιας, τα

οποία εκτός από τα ίδια τα παιδιά μπορούν να έχουν ως αντίκτυπο μέλη της οικογένειας των παιδιών. Ουσιαστικά πρόκειται για το συλλογισμό ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα και η οικογένεια του παιδιού είναι υπαίτια. Βέβαια, είναι αβάσιμος ένας τέτοιος συλλογισμός.

Οι εκπαιδευτικοί μέσω των προσωπικών συνεντεύξεων, πρότειναν την ανατροπή των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων, η οποία γίνεται εφικτή άμεσα μέσα από τη συζήτηση με τα παιδιά όπου προβάλλοντας προσωπικά παραδείγματα αλλά και έμμεσα με την υλοποίηση κάποιου project. Πέρα όμως από αυτά, η ανατροπή δημιουργείται από την προσωπική μόρφωση του κάθε εκπαιδευτικού. Η ανατροπή είναι εφικτή και βρίσκεται στην ευχέρεια του εκάστοτε εκπαιδευτικού. Ο φαύλος κύκλος της μετάδοσης των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων μπορεί να σταματήσει.

Το αισιόδοξο εύρημα της έρευνας, είναι ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών ανέφεραν μεμονωμένα στερεοτυπικά περιστατικά έναντι των παιδιών με ειδικές ανάγκες, από μέρους των υπολοίπων παιδιών. Κατά γενική ομολογία τα παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν αντιμετωπίζονται όπως παλαιότερα. Οι εκπαιδευτικοί έχουν σωστότερους τρόπους αντιμετώπισης και ένταξης των παιδιών αλλά και τα υπόλοιπα παιδιά κατανοούν πως δε διαφέρουν από εκείνα και ότι έχουν ίδιες επιθυμίες, ίδιες σκέψεις και ίδια δικαιώματα, ωστόσο υπάρχουν πάντα εξαιρέσεις. Η περιθωριοποίηση τους λοιπόν, δεν υφίσταται πια και αν υφίσταται είναι σε μικρό βαθμό με δυνατότητα ανατροπής από τους εκπαιδευτικούς.

Με βάση όλων όσων έχουν αναφερθεί η στάση των παιδιών και των εκπαιδευτικών απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες έχει πάρει μια θετική ροπή, ειδικά τα τελευταία χρόνια, καθώς τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις δεν υπάρχουν κατά μεγάλο βαθμό. Ωστόσο σε κάποιες περιπτώσεις δεν εκλείπουν, στις οποίες χρειάζεται μια συστηματική προσπάθεια εξάλειψης. Η αδιαφορία και ο εφησυχασμός διαιωνίζουν την κατάσταση, γι' αυτό χρειάζεται να σταματήσουν με σκοπό να τεθούν οι βάσεις για την κοινωνική άνθηση.

Βιβλιογραφία

- AZIZI-KAΛANTZH A., ΣΙΔΕΡΗ-ΖΩΝΙΟΥ Α., ΒΛΑΧΟΥ Α. (2011).
Προκαταλήψεις και στερεότυπα δημιουργία και αντιμετώπιση. Αθήνα: Υ.Π.Ε.Π.Θ. & Ίδρυμα νεολαίας και δια βίου μάθησης.
- ΓΕΩΡΓΑΣ Δ. (1990). *Κοινωνική Ψυχολογία- Τόμος Α*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- ELLIOTT S., KRATOCHWILL T., LITTLEFIELD-COOK J. , TRAVERS J. (2008). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία -Αποτελεσματική διδασκαλία - Αποτελεσματική μάθηση*. Λεονταρή Α., Συγκολλίτου Ε. (Επιμ.). Αθήνα: Gutenberg.
- ΖΩΝΙΟΥ-ΣΙΔΕΡΗ Α. (2012). *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις- Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Πεδίο
- HOGG M. A., VAUGHAN G. M. (2010). *Κοινωνική ψυχολογία*. Χαντζή Α. (Επιμ.). Αθήνα: Gutenberg.
- HUGHES M., KROEHLER C. J. (2007). *Κοινωνιολογία- οι βασικές έννοιες*. Ιωσηφίδης Θ. (Επιμ.) Αθήνα: Κριτική.
- ΚΑΜΑΡΓΙΑΡΗΣ Ν., ΣΕΡΠΙΑΝΟΥ Α. (2007) *Κοινός Νους, Έκφραση-έκθεση Λυκείου, Γ τόμος*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.
- ΛΕΜΑΝΗ Δ. (2008). *Πτυχιακή εργασία με θέμα: Ένταξη παιδιών με αναπηρία στην κατασκήνωση*. Θεσσαλονίκη.
- ΜΑΓΟΣ Κ. (2011). *Σημειώσεις μαθήματος: Η διαπολιτισμική διάσταση στην προσχολική εκπαίδευση του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*.
- ΜΠΟΤΣΟΓΛΟΥ Κ. (2010). *Υπαίθριοι χώροι παιχνιδιού και παιδί -Ποιότητα, ασφάλεια, παιδαγωγικές εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg
- ΠΑΝΤΑΖΗΣ Β. (2014). *Σημειώσεις σεμιναρίου ετερότητα και εκπαίδευση του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*
- ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ Σ.(2003). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες- Σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης Τόμος Α*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση
- ROBSON C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου- Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Μιχαλοπούλου Κ. (Επιμ.). Αθήνα: Gutenberg.
- ΣΤΡΟΓΓΥΛΟΣ Β. (2011). *Σημειώσεις μαθήματος: Εισαγωγή στην ειδική αγωγή του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*.

ΣΤΡΟΓΓΥΛΟΣ Β. (2012). *Σημειώσεις μαθήματος: Παιδαγωγική της ένταξης του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*.

ΤΡΙΛΙΒΑ Σ.- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Τ.-ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ Σ. (2008). *Ούτε καλύτερος, ούτε χειρότερος... απλά διαφορετικός! Ασκήσεις εναισθητοποίησης στη διαφορετικότητα για παιδιά δημοτικού και γυμνασίου*. Αθήνα: Gutenberg.

FEILDMAN R. S. (2011). *Εξελικτική Ψυχολογία- Δια βίου ανάπτυξη*. Μπεζεβέγκης Η. Γ. (Επιμ.). Αθήνα: Gutenberg.

VANDENBROECK M. (2004). *Με τη ματιά του Γέτι. Η καλλιέργεια του σεβασμού του «άλλου» στην εκπαίδευση*. Χουντουμάδη Α., Βαφέα Α. (Επιμ.). Αθήνα: Νήσος.

Ιστοσελίδες

ΑΓΓΕΛΟΥ Δ., ΖΟΡΜΠΙΑ Β. (2006). *Εναισθητοποίηση Επιμορφωτών για Θέματα Ισότητας*. Καβάλα: Υ.Π.Ε.Π.Θ & Ε.Ε. Στο διαδίκτυο:
http://reader.ekt.gr/bookReader/show/index.php?lib=EDULLL&item=1329&bitstream=1329_01#page/1/mode/2up [Ημερομηνία Προσπέλασης: 30.10.2013]

ΒΛΗΤΣΑΚΗ Β. (2006). *Μεταπτυχιακή Εργασία, θέμα εργασίας: Προκαταλήψεις και συγκινησιακές διαδικασίες που απορρέουν από αυτές ως ρυθμιστές της γενικής κατεύθυνσης της συμπεριφοράς στη διαπροσωπική επαφή ατόμων διαφορετικών εθνικοτήτων.- Μια πειραματική έρευνα σε μαθητές της Ε' και της ΣΤ' δημοτικών σχολείων του Ν. Αχαΐας*. Πάτρα. Στο διαδίκτυο:
http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/1048/1/Nimertis_Blitsaki.pdf
[Ημερομηνία Προσπέλασης: 30.10.2013]

ΓΚΟΒΑΡΗΣ Χ., ΝΙΩΤΗ Ν., ΣΤΑΜΑΤΗΣ Π. (2003). *Προκαταλήψεις και στερεότυπα στο πολυπολιτισμικό νηπιαγωγείο. Θέσεις για την αποδυνάμωση τους από τη σκοπιά της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευση*. Στο διαδίκτυο:
<http://www.rhodes.aegean.gr/tepaes/anamorfosi/govaris/%CE%A0%CF%81%CE%B F%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B5%CE%BF%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B1.pdf>
[Ημερομηνία Προσπέλασης: 10.03.2013]

ΔΡΑΓΩΝΑ Θ. (2007). *Στερεότυπα και προκαταλήψεις Κλειδιά και Αντικλειδιά*. Αθήνα: Υ.Π.Ε.Π.Θ. & Πανεπιστήμιο Αθηνών. Στο διαδίκτυο:
http://reader.ekt.gr/bookReader/show/index.php?lib=EDULLL&item=933&bitstream=933_01#page/1/mode/2up [Ημερομηνία Προσπέλασης: 30.10.2013]

ΠΑΝΕΤΑ Ε. (2007). *Πτυχιακή εργασία, τίτλος: Οι συγκινησιακές διαδικασίες και προκαταλήψεις που απορρέουν από άτομα διαφορετικής εθνικής καταγωγής προς άλλα άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων. Μια πειραματική έρευνα σε φοιτητές του Παιδαγωγικού Τμήματος Πατρών*. Πάτρα. Στο διαδίκτυο:

http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/2029/1/Nimertis_Paneta.pdf

[Ημερομηνία Προσπέλασης: 31.01.2014]

ΣΑΚΚΑΤΟΥ Α. (2011). *Διπλωματική Εργασία , θέμα εργασίας: Στερεότυπα και προκαταλήψεις σε γηγενείς μαθητές και μαθητές πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων. Μια ερευνητική προσέγγιση στερεοτυπικών και προκαταληπτικών συμπεριφορών*.

Πάτρα. Στο διαδίκτυο:

[http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/4630/3/Nimertis_Sakkatou\(ptde\).p](http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/4630/3/Nimertis_Sakkatou(ptde).pdf)

[df](http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/4630/3/Nimertis_Sakkatou(ptde).pdf) [Ημερομηνία Προσπέλασης: 22.12.2013]

ΣΤΕΡΓΙΟΥ Λ. (2006). *Παιδαγωγική –Θεωρία και Πράξη, Τεύχος 1, Προκαταλήψεις και νηπιαγωγείο: Ένα πεδίο διαπολιτισμικής παιδαγωγικής παρέμβασης*.

Ιωάννινα. Στο διαδίκτυο :

<http://www.pedagogy.gr/index.php/journal/article/view/5/pdf> [30.10.2013]

WARNOCK H.M. (1978)*Special Education Needs: Report of the Committee of Enquiry into the Education of Handicapped Children and young people, Presented to Parliament by the Secretary of State for Education and Science, the Secretary of State for Scotland and the Secretary of State for Wales by Command of Her Majesty*.

London Στο διαδίκτυο:

[http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20101021152907/http://sen.ttrb.ac.uk/attach](http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20101021152907/http://sen.ttrb.ac.uk/attachments/21739b8e-5245-4709-b433-c14b08365634.pdf)

[ments/21739b8e-5245-4709-b433-c14b08365634.pdf](http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20101021152907/http://sen.ttrb.ac.uk/attachments/21739b8e-5245-4709-b433-c14b08365634.pdf) [Ημερομηνία Προσπέλασης:

22.05.2014]

<http://psychologein.dagorastos.net/2012/08/13/biased-media/> [Ημερομηνία

Προσπέλασης: 11.03.2013]

http://www.evliko.gr/htmls/amea/Dokimia/sxol_diadikasia.pdf [Ημερομηνία

Προσπέλασης: 25.05.2014]

Παράρτημα Συνεντεύξεων

Συνεντεύξεις από δασκάλους

Πρώτη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Είμαι 52 χρονών

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 27 χρόνια

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Πολύ τακτικά, δεν μπορώ να πω, μια είχα, μια δεν είχα. Τακτικότερα.

Ερώτηση: Ποια ήταν αυτή η οποία θυμάστε πιο έντονα και γιατί;

Απάντηση: Δύο δίδυμα παιδιά. Αλλά τα θυμάμαι όχι με άσχημο τρόπο, με έναν πολύ καλό τρόπο. Βέβαια είχα πολλά παιδιά, αλλά αυτά τα δύο τα θυμάμαι πιο πολύ. Εξάλλου, τι θα πει παιδί με ειδικές ανάγκες; Δεν καταλαβαίνω την ταμπέλα. Και εμείς οι ίδιοι δεν είμαστε άνθρωποι με κάποιες ειδικές ανάγκες και έτσι δεν το καταλαβαίνω αυτό.

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχαν τα παιδιά;

Απάντηση: Δεν είναι όλα τα παιδιά ίδια. Το κάθε παιδί έχει τα δικά του χαρακτηριστικά. Κάποιο παιδί είχε δυσλεξία, κάποιο άλλο είχε κινητικά προβλήματα. Τα δύο αυτά παιδιά είχαν ελαφριά νοητική υστέρηση.

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε τα παιδιά να ενταχθούν στην τάξη;

Απάντηση: Δυστυχώς στην κοινωνία μας υπάρχει ένας έντονος ρατσισμός. Δηλαδή, υπάρχουν σχολεία που έχουν τμήματα ένταξης και τότε τα εργαλεία του διευθυντή ή του δασκάλου είναι περισσότερα, γιατί μπορεί να μπει το παιδί μέσα στο τμήμα ένταξης και μέσα από εκεί ενδεχομένως, να γίνεται καλύτερη η ένταξή του μέσα στην τάξη. Δυστυχώς όμως, δεν έχουν όλα τα σχολεία τμήματα ένταξης και εκεί φαίνεται ο ρατσισμός. Στα σχολεία που δεν υπάρχουν τμήματα ένταξης, πρέπει να κάνουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί κάποια βήματα για να ενταχθεί το παιδί μέσα στην τάξη, για την κοινωνικοποίησή του, για το ίδιο το παιδί. Εκείνο που προσπαθούσα να κάνω είναι η εξατομικευμένη διδασκαλία πάντοτε και το ομαδικό παιχνίδι.

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με τα συγκεκριμένα παιδιά;

Απάντηση: Ας μην το στοχοποιούμε. Δε δέχομαι τη λέξη πρόβλημα. Όχι, όχι, δε μου αρέσει η λέξη πρόβλημα. Αν δημιουργήθηκε κάτι εξαιτίας των συγκεκριμένων παιδιών; Και εξαιτίας άλλου παιδιού έχει δημιουργηθεί και εξαιτίας μου έχει δημιουργηθεί. Ας μη βάζουμε ταμπέλες. Σίγουρα όμως, ναι.

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι τα παιδιά αντιμετωπίζονται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Λοιπόν, εδώ υπάρχει ένας διαχωρισμός. Οι μικρές κοινωνίες δέχονται πιο εύκολα όλα τα παιδιά με ειδικές ανάγκες απ' ό,τι οι μεγαλύτερες κοινωνίες. Δηλαδή στο σχολείο που είχα αυτά τα παιδιά ήταν διαφορετική η αντιμετώπιση των παιδιών, τα αποδεχόντουσαν. Δεν είχαμε τέτοιου είδους προβλήματα. Αλλά στις μεγαλύτερες κοινωνίες, σε μεγαλύτερα χωριά και σε μεγαλύτερες πόλεις εκεί έχουμε πρόβλημα. Εκεί δεν τα αποδέχονται εύκολα, πρέπει να γίνει διαφορετική προσέγγιση εκεί. Η μικρή κοινωνία βοηθάει αυτά τα παιδιά ή αλλιώς, τα μικρά σχολεία βοηθούν αυτά τα παιδιά.

Ερώτηση: Στις μεγάλες κοινωνίες, όπως είπατε, πως αντιμετωπίσατε μια τέτοια συμπεριφορά (στερεοτυπική/διάκρισης) ;

Απάντηση: Είχαμε το τμήμα ένταξης, γινόταν μια διαφορετική εργασία. Εκεί φαίνεται ο ρατσισμός της κοινωνίας, όπως σου είπα και πιο μπροστά, πόσο δημοκρατική είναι μια κοινωνία και πόσο δέχεται ή δε δέχεται αυτά τα παιδιά. Έχουμε πρόβλημα στις μεγάλες πόλεις και στα μεγάλα χωριά. Ενώ αντίθετα στα μικρά χωριά δεν υπάρχει τέτοιο πρόβλημα. Στα μικρά χωριά, ήταν βοηθός και ο σύλλογος γονέων και κηδεμόνων, ενώ στις μεγαλύτερες κοινωνίες ήταν διαφορετικά. Αλλά πάντοτε με την αγάπη και προσπαθώντας να ενταχθεί το παιδί μέσα στην κοινωνία των παιδιών, ενώ στα μικρά χωριά τα παιδιά αυτά ήταν ήδη ενταγμένα.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε τα παιδιά με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Επαναλαμβάνω, πως στις μικρές κοινωνίες δεν υπήρξε, στις μεγάλες ναι.

Ερώτηση: Ενημερώσατε τους γονείς των παιδιών που είχαν τη στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Αναμφισβήτητα, γιατί ήταν ευθύνη και υποχρέωσή μου, να ενημερώσω τους γονείς αυτών των παιδιών, για να αλλάξουμε τη συμπεριφορά, να τη διαφοροποιήσουμε. Διαφοροποίηση συμπεριφοράς σημαίνει μάθηση.

Ερώτηση: Σας δόθηκε η ευκαιρία συνεργασίας με τους γονείς των εκάστοτε παιδιών που εκδήλωναν στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης με σκοπό την εξάλειψή της;

Απάντηση: Βεβαιότατα. Τα παιχνίδια που κάναμε μέσα και έξω από την τάξη, το θεατράκι, το ποδόσφαιρο. Υπήρχε έτσι συνεργασία, βέβαια άλλοτε πετύχαινε εύκολα, άλλοτε δύσκολα.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Σίγουρα από τους γονείς. Οι γονείς είναι σημαντικά πρότυπα για τα παιδιά, βέβαια και αυτοί επηρεάζονται από αλλού.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Απάντηση: Η κοινωνία γενικότερα, τι είδους κοινωνία υπάρχει, τι αρχές έχει αυτή η κοινωνία. Μεγάλο θέμα είναι η τηλεόραση που επηρεάζει πολύ τα παιδιά. Αλλά όσο περνάν τα χρόνια, ειδικά τα τελευταία χρόνια που είμαστε σε αυτήν την οικονομική κρίση, τέτοιου είδους θέματα οξύνονται

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Για αυτό υπάρχει η μάθηση. Για μας τους μεγάλους το σχολείο έχει μεγάλη σημασία, γιατί εκπαιδευόμαστε ακόμα. Η τροποποίηση της συμπεριφοράς σημαίνει μάθηση. Πρέπει να γκρεμίσουμε αυτά τα στερεότυπα, που δυστυχώς υπάρχουν, με σκοπό την αποδοχή του διαφορετικού ανθρώπου από εμάς.

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Πιστεύω εξαρτάται ανάλογα με την ειδική ανάγκη του εκάστοτε παιδιού

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Το πρώτο που πρέπει να κάνουμε είναι να εκπαιδευτούμε. Αυτό το φαινόμενο, μπορεί να υπήρχε σε διαφορετική μορφή πριν πολλά χρόνια, αλλά τα τελευταία χρόνια είναι πιο έντονο. Αυτό που πρέπει να κάνει ο εκπαιδευτικός είναι να ενημερωθεί και δεύτερον να ενημερώσει τους γονείς αλλά και να αλλάξει την εργασία του μέσα στην τάξη. Η αλλαγή εργασίας μέσα στην τάξη είναι όπλο του εκπαιδευτικού για να γκρεμίσει μια στερεοτυπική συμπεριφορά.

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Τα προβλήματα δημιουργούνται ανάλογα με την ενημέρωση του εκπαιδευτικού.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Αρκετά αλλά και έχω διαβάσει πολύ. Γενικά προσπαθώ.

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Το 1992-1993 είχα δουλέψει σε σχολείο όπου υπήρχαν παιδιά Ρομά και είδα αυτή τη στερεοτυπική συμπεριφορά. Επίσης τα αλλοδαπά παιδιά, αλλά θα πρέπει να κάνω και πάλι διαχωρισμό σε μια μικρή και μια μεγάλη κοινωνία. Διαφορετικά αντιδρά μια μικρή κοινωνία και διαφορετικά μια μεγάλη. Στις μεγάλες κοινωνίες ο Αλβανός είναι πάντα Αλβανός. Μια ακόμη ομάδα παιδιών έχει να κάνει με την οικονομική κατάσταση των γονιών.

Δεύτερη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Από 40 έως 50

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 18 χρόνια

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Δύο φορές

Ερώτηση: Ποια ήταν αυτή η οποία θυμάστε πιο έντονα και γιατί;

Απάντηση: Και τις δύο, γιατί θέλουν ιδιαίτερη αντιμετώπιση, μπαίνουν στον κόσμο τους και προσπαθείς να τον καταλάβεις. Τα είχα όταν ήταν σε μικρές τάξεις και είναι πιο δύσκολο. Πρέπει να καταλάβεις τι θέλουνε

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχαν τα παιδιά;

Απάντηση: Και τα δύο είχαν νοητική υστέρηση, ελαφριά. Ειδικά με το αγόρι είχα δεθεί πάρα πολύ. Τραγουδούσα κάθε πρωί για να ξεκινήσει η μέρα του ευχάριστα. Βέβαια, είχε και προβλήματα οικογενειακά, γιατί ερχόταν το πρωί και μου έλεγε: η μανούλα πάλι έκλαιγε. Έτσι επηρεαζόταν και από εκεί.

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε το παιδί να ενταχθεί στην τάξη;

Απάντηση: Χωριστήκαμε σε ομάδες. Είχα μια θαυμάσια τάξη, τον αποδέχτηκαν.

Κάθε εβδομάδα πήγαινε σε μια ομάδα, όπου τον πρόσεχε και τον φρόντιζε, γι' αυτό έμαθε και να διαβάζει. Έμαθε και συμπεριφέρεται στο χώρο, γιατί στην αρχή δεν ήξερε να χρησιμοποιεί την τουαλέτα, να ικανοποιεί τις προσωπικές του ανάγκες, να ζωγραφίζει. Να είναι γενικά εναρμονισμένος με το χώρο, στο σχολείο, στο σπίτι δεν ξέρω. Γενικά τα παιδιά της τάξης ήταν πάρα πολύ καλά, τον αποδέχτηκαν και τον βοήθησαν πάρα πολύ.

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;

Απάντηση: Όχι ποτέ, δεν είχαμε κανένα κρούσμα. Ήταν πολύ ήρεμος, ήταν καλόβουλος στη συμπεριφορά του.

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Όχι, στις μικρές τάξεις δεν είναι και πολύ αντιληπτό αυτό το πράγμα. Εξαρτάται και από το τμήμα, εγώ είχα πολύ καλό τμήμα.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε το παιδί με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Όχι σε καμία απολύτως περίπτωση.

Ερώτηση: Ενημερώσατε τους γονείς των παιδιών που είχαν, έστω και μία φορά, τη στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Όχι δεν είχα ποτέ, ούτε μια φορά τέτοια συμπεριφορά απέναντί του. Τα παιδάκια μου τον βοήθησαν πάρα πολύ, ήταν πολύ συνεργάσιμα. Δεν μπορείς να φανταστείς πόσο τον βοήθησαν.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Οι γονείς έχουν κάποιο θέμα, λένε στα παιδιά τους ας πούμε: μην παίζεις με αυτόν.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά ;

Απάντηση: Πρώτο ρόλο παίζει το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνουν τα παιδιά, γιατί όπως μεγαλώνουν έτσι θα φερθούν. Η τηλεόραση πολλές φορές δίνει το στίγμα της

για τέτοιες συμπεριφορές, εξαρτάται όμως και από τη φύση του παιδιού, δηλαδή πώς το δέχεται, πώς το κρίνει.

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Επειδή το ζω, ο ανιψιός μου είναι παιδί με ειδικές ανάγκες, τις περισσότερες φορές ναι. Έχω μεγαλύτερη ευαισθησία απέναντι στο θέμα, επειδή είναι ο ανιψιός μου και βλέπω πως τον βλέπουν οι άλλοι. Παίρνω πολλά μαθήματα από αυτόν, πειραματίζομαι σε αυτόν, του φέρομαι ανάλογα. Έχει μυϊκή υποτονία, η νοητική του ηλικία δεν συμβαδίζει με τη σωματική του, όμως μπορείς να κάνεις πολλά πράγματα μαζί του.

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Της λύπησης, οι περισσότεροι άνθρωποι νιώθουν λύπηση προς αυτά.

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Πρώτα συνεργάζεσαι με τα ίδια τα παιδιά, προσπαθείς να δώσεις στα παιδιά να καταλάβουν για την ιδιαιτερότητα του παιδιού, πως πρέπει να φερθούν, τι πρέπει να κάνουν. Εάν υπάρξουν αντιδράσεις τότε πηγαίνεις παρά πέρα, στο περιβάλλον των παιδιών. Πολλές φορές και το παιδί που είναι με ειδικές ανάγκες, αντιμετωπίζει και από αλλού προβλήματα και μέσα στην τάξη, προκαλεί και αυτό τη συμπεριφορά των άλλων παιδιών. Έτσι πας και στη δική του πλευρά και στους δικούς του γονείς, για να βρεις μια μέση οδό.

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Μπορεί να είναι πολλά, μπορεί και καθόλου. Εξαρτάται από το παιδί με ειδικές ανάγκες και την τάξη που υπάρχει.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Ναι, πολλά χρόνια πριν. Πήρα πολλά πράγματα από αυτό, αλλά δεν κατάφερα να το τελειώσω, με πείραξε από ψυχολογικής πλευράς, επηρεάστηκα πολύ.

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Τις περισσότερες φορές αν επέμβουμε σωστά εμείς οι εκπαιδευτικοί, καμία ομάδα δε θα αντιμετωπιστεί με στερεοτυπικό τρόπο. Υπάρχουν παιδιά που έρχονται από το σπίτι του, έχοντας στερεότυπα, έχουν διαμορφώσει ήδη τη γνώμη. Πιστεύω πως τα αλλοδαπά παιδιά, εντάσσονται σε μια τέτοια ομάδα.

Τρίτη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Από 30 έως 40

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 10 χρόνια

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδί με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Μία φορά

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχε το παιδί;

Απάντηση: Άνηκε στο φάσμα του αυτισμού

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε το παιδί να ενταχθεί στην τάξη;

Απάντηση: Είχε πολλά προβλήματα συμπεριφοράς, τσιμπούσε, τραβούσε μαλλιά, χτυπούσε και εμάς τους δασκάλους. Προσπαθούσα να πω στα άλλα παιδιά να το παίρνουν μαζί τους, να παίζουνε, ευτυχώς είχα και καλή τάξη. Το παιδί αυτό παρουσίαζε και συμπεριφορά απομόνωσης, πήγαινε συνέχεια σε μια κίτρινη κούνια. Δεν ήξερε πώς να πλησιάσει τα άλλα παιδιά, πήγαινε συνέχεια και έκανε κούνια. Προσπάθησα και με τα μεγαλύτερα παιδιά, να τους πω να το παίρνουν στα διαλλείματα, να προσπαθήσει να παίξει κάποια ομαδικά παιχνίδια. Ήταν πολύ δύσκολο.

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;

Απάντηση: Όχι κάτι ιδιαίτερο.

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Οι υπόλοιποι μαθητές, όπως και όλο το σχολείο, προσπαθούσαν να παίξουν μαζί του, να το πάρει την παρέα του αλλά όταν πλέον η ίδια η μικρή δεν μπορούσε να επικοινωνήσει, μου έλεγαν τα παιδιά, “τι να την κάνουμε;”.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε το παιδί με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Όχι ποτέ, σε καμία περίπτωση δεν την περιθωριοποίησαν.

Ερώτηση: Ενημερώσατε τους γονείς των παιδιών που είχαν τη στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Δεν υπήρχε κάτι συγκεκριμένο, ωστόσο όπου κρίθηκε απαραίτητο έγινε ενημέρωση των γονιών

Ερώτηση: Σας δόθηκε η ευκαιρία συνεργασίας με τους γονείς των εκάστοτε παιδιών που εκδήλωναν στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης με σκοπό την εξάλειψή της;

Απάντηση: Δεν μπορώ να πω ότι συνεργαστήκαμε με γονείς άλλων παιδιών για αυτό το λόγο, γιατί δεν υπήρχε κάτι συγκεκριμένο. Συνεργασία με γονείς έγινε μόνο με τους γονείς του κοριτσιού, όσο αναφορά το ίδιο το παιδί, την υγεία του. Αλλά υπήρχαν προβλήματα, γιατί προέρχονταν από χαμηλό οικονομικό επίπεδο και δεν έκαναν όσα έπρεπε να κάνουν. Δηλαδή είχε προταθεί να πάνε σε συγκεκριμένο γιατρό από το ΚΕΔΔΥ αλλά λόγω χρημάτων δεν πήγαν ποτέ.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Πιστεύω πως ναι. Βλέποντας τη συμπεριφορά των γονέων, τα παιδιά νομίζουν ότι αυτό που κάνουν οι γονείς τους είναι το σωστό και φέρονται ανάλογα, μέχρι να δουν και να καταλάβουν κάτι άλλο.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Απάντηση: Σίγουρα τα Μ.Μ.Ε. Πιστεύω όμως πως έχει να κάνει και με την κοινωνία, τι έχει επικρατήσει. Στο συγκεκριμένο χωριό που είχα τη μικρή, όλοι οι μαθητές ήταν ανεκτικοί και ήθελαν να βοηθήσουν, σε άλλα χωριά έχω δει το ακριβώς αντίθετο, να έχει η πλειοψηφία ρατσιστικές συμπεριφορές παραδείγματος χάρη σε αλλοδαπούς μαθητές και μετά γνωρίζοντας τους γονείς, να καταλάβω ότι προέρχονται από αυτούς, αλλά γενικότερα από την τοπική κοινωνία.

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Εξαρτάται από το επίπεδο του καθενός.

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Σίγουρα οι περισσότεροι θεωρούν ότι τους λείπει κάτι, δεν είναι αρτιμελείς. Κατά τη γνώμη μου αυτό είναι παρερμηνεία.

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Δεν ξέρω αν είναι στο χέρι του. Η ενημέρωση, να πούμε στα παιδιά τι είναι η αναπηρία και πως αντιμετωπίζεται. Στην ελληνική κοινωνία οι άνθρωποι με αναπηρία είναι λίγο αποκλεισμένοι, δηλαδή δεν είναι κάτι σύνηθες να δεις στο δρόμο έναν άνθρωπο με αναπηρικό καροτσάκι να βγαίνει να κάνει δραστηριότητες, όπως στο εξωτερικό. Αυτό το έχει δημιουργήσει η άγνοια και η ημιμάθεια.

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Μπορεί πολλά, μπορεί και καθόλου. Πιστεύω έχει να κάνει με τον εκπαιδευτικό, πόσο έχει διαβάσει, πόσο ξέρει να χειριστεί μια κατάσταση και πόσο ευαισθητοποιημένος είναι πάνω στο θέμα.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Έχω παρακολουθήσει ημερίδες, όχι σεμινάριο και έχω διαβάσει, είναι κάτι που με ενδιαφέρει.

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Τα παιδιά από άλλες χώρες σίγουρα, τα παιδιά χαμηλού οικονομικού επιπέδου και τα παιδιά που ίσως η συμπεριφορά τους παρεκκλίνει από τη συνηθισμένη, δηλαδή τα πιο κλειστά σε χαρακτήρα, που δεν ακολουθούν την πλειοψηφία.

Τέταρτη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Μεταξύ 30 και 35

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 12 χρόνια

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδί με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Αρκετές φορές

Ερώτηση: Ποια ήταν αυτή η οποία θυμάστε πιο έντονα και γιατί;

Απάντηση: Η φορά που θυμάμαι πιο έντονα ήταν όταν πρωτοδιορίστηκα γιατί το παιδί γινόταν αντικείμενο χλευασμού, κάτι που τις υπόλοιπες φορές δεν το συνάντησα, σε άλλα σχολεία τα παιδιά αγκάλιαζαν το παιδί με ειδικές ανάγκες, ενώ σε αυτή την περίπτωση γελούσαν μαζί του.

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχε το παιδί;

Απάντηση: Είχε νοητική καθυστέρηση, αλλά όχι ελαφριά. Το πρόβλημα ήταν μεγάλο, σε καμία περίπτωση δεν έπρεπε να είναι σε γενικό σχολείο.

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε το παιδί να ενταχθεί στην τάξη;

Απάντηση: Έκανα αρκετές ενέργειες, αλλά ήταν πολύ δύσκολο. Το παιδί δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει ούτε καν σε στοιχειώδη βαθμό.

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;

Απάντηση: Ναι πολλές φορές, γιατί γινόταν αντικείμενο χλευασμού και αυτό μπορούσε να δημιουργήσει σύγκρουση είτε λεκτική είτε σωματική.

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Ναι δυστυχώς. Το παιδί αυτό είχε και μια αδερφή στην στ' δημοτικού και εκείνη έπαιρνε όλο το χλευασμό πάνω της, γιατί πολλές φορές τα παιδιά απευθύνονταν σε εκείνη είτε για να κοροϊδέψουν είτε για να παραπονεθούν για τον αδερφό της που προκάλεσε κάποιο θέμα.

Ερώτηση: Πώς το αντιμετωπίσατε;

Απάντηση: Προσπαθούσα να μιλήσω στα παιδιά ιδιαιτέρως, όταν καταλάβαινα κάτι. Τα περισσότερα όμως προβλήματα γίνονταν κατά τη διάρκεια του διαλείμματος. Λίγα παιδιά τολμούσαν να κάνουν κάτι κατά τη διάρκεια του μαθήματος, ωστόσο προσπαθούσα να έχω ενεργό ρόλο.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε το παιδί με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Ναι και σε περιθωριοποίηση και πολλές φορές το έκαναν να αντιδρά ακόμα χειρότερα, γιατί όταν έβλεπε ότι οι άλλοι ασχολούνταν μαζί του, ακόμα και με αυτό τον αρνητικό τρόπο, εκείνος επαναλάμβανε τη συμπεριφορά του, για να έχει πάλι επάνω του τα βλέμματα.

Ερώτηση: Ενημερώσατε τους γονείς των παιδιών που είχαν τη στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Νομίζω πως η δουλειά μας είναι τέτοια που καλούμαστε να λύσουμε τα προβλήματα που προκύπτουν μέσα στο σχολείο.

Ερώτηση: Σας δόθηκε η ευκαιρία συνεργασίας με τους γονείς των εκάστοτε παιδιών που εκδήλωναν στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης με σκοπό την εξάλειψή της;

Απάντηση: Όχι.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Συμπεριφορά, δεν ξέρω, αλλά νοοτροπία σίγουρα.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Απάντηση: Νομίζω ο μιμητισμός. Μου είναι αδιανόητο να πιστέψω ότι τα παιδιά έχουν έμφυτη την πεποίθηση ότι «θα κοροϊδέσω τον αδύναμο». Νομίζω ότι αυτό είναι μιμητισμός όσο αναφορά τη συμπεριφορά των γονιών είτε όσο αναφορά άλλων ανθρώπων που θαυμάζουν είτε όσο αναφορά τη συμπεριφορά των άλλων παιδιών που είναι πιο αποδεκτά.

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Όχι πάντα. Όπως είπα, μου έτυχαν περιπτώσεις όπου τα παιδιά τα αγκάλιασαν. Κάθε τάξη αγκάλιαζε το αδύναμο μέλος της και αυτό το έβλεπα και το θαύμαζα. Με συγκινούσε, είναι ένα επίτευγμα των εκπαιδευτικών και των γονιών, για το τι συμβαίνει μέσα στην τάξη. Το είδα πιο έντονα σε σχολεία της επαρχίας. Στην πόλη ήταν λίγο πιο ψυχρά τα πράγματα εκεί. Στην επαρχία θεωρώ πως είναι ακραίες οι καταστάσεις, δηλαδή, ή θα χλευάσω πολύ ή θα αγκαλιάσω, χωρίς να μπορώ να το εξηγήσω.

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Θεωρώ πως δεν υπάρχει κάτι συγκεκριμένο.

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Νομίζω πάρα πολύ συζήτηση και ανάλογα με την ηλικία παραδείγματα διαφόρων ειδών. Δηλαδή, από ένα παραμύθι μέχρι μια αληθινή ιστορία, παραβολικά.

Αυτό θεωρώ ότι μπορεί να γίνει μέσα από συζήτηση και φυσικά μέσα από το προσωπικό του παράδειγμα.

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Γενικώς οι εκπαιδευτικοί αυτό που προσπαθούμε να κάνουμε είναι να ακολουθούμε το μέσο όρο της τάξης, δηλαδή δεν μπορούμε να πορευόμαστε ούτε με τους πολύ καλούς αλλά ούτε με τους πολύ αργούς. Ένα παιδί που έχει ειδικές ανάγκες, οποιουδήποτε είδους, νομίζω ότι κατεβάζει το μέσο όρο και δεν μπορεί να γίνει σωστή δουλειά.. Επίσης, χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα και προσοχή και έναν άνθρωπο να ασχολείται αποκλειστικά μαζί του. Θεωρώ τεράστιο λάθος των γονιών το γεγονός ότι στέλνουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες στα γενικά σχολεία. Ένα τεράστιο λάθος, για το παιδί τους. Εκείνοι νομίζουν ότι έτσι θα το κοινωνικοποιήσουν ενώ δημιουργούν στο παιδί τους τεράστια τραύματα γιατί ακόμα και στις περιπτώσεις που ανέφερα, ότι αγκάλιασαν τα παιδιά, όλο και κάποιο παιδί θα υπήρχε που θα κορόιδευε. Είναι πολύ ευαίσθητες οι ψυχές των παιδιών. Όμως, αυτές οι ευαίσθητες ψυχές, μπορούν να γίνουν πολύ σκληρές. Είναι αντιφατικά αυτά που λέω, αλλά είναι και τα δύο εξίσου αληθινά. Δεν μπορεί ο γονιός να κάνει ένα τέτοιο κακό στο παιδί του και νομίζω ότι όλα αυτά προέρχονται από το πρόβλημα των γονιών να αποδεχτούν το πρόβλημα του παιδιού τους.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Όχι

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Τα παιδιά Ρομά, τα παιδιά των αλλοδαπών και ελάχιστες φορές, αλλά το έχω δει, τα παιδιά με ιδιαίτερη οικογενειακή κατάσταση. Δηλαδή μια μονογονεϊκή οικογένεια, είτε λόγω διαζυγίου, είτε λόγω θανάτου. Επίσης και τα παιδιά που έχουν αδέρφια με κάποια ιδιαιτερότητα, οποιαδήποτε είδους. Δηλαδή, όπου υπάρχει μια ιδιαιτερότητα στην οικογένεια, υπάρχουν και τέτοιου είδους φαινόμενα και αυτό ποικίλλει σε ποσοστό και σε ένταση ανάλογα με το πόσο είναι συνηθισμένο το πρόβλημα. Τώρα τελευταία, έχει εκλείψει ο «ρατσισμός» απέναντι στα παιδιά χωρισμένων γονιών, γιατί έχουν αυξηθεί τα διαζύγια.

Πέμπτη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Είμαι 50 ετών

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 16 χρόνια

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδί με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Μία φορά

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχε το παιδί;

Απάντηση: Νοητική καθυστέρηση

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε το παιδί να ενταχθεί στην τάξη;

Απάντηση: Προσπάθησα να γίνει αποδεκτός από τους συμμαθητές του, μέσα από συζητήσεις και συμβουλές προς τα άλλα παιδιά

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;

Απάντηση: Απ' όσο θυμάμαι όχι.

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Κάποιες φορές αντιμετωπιζόταν.

Ερώτηση: Πώς το αντιμετωπίσατε;

Απάντηση: Φυσικά με συζήτηση. Προσπαθήσαμε να δείξουμε στα άλλα παιδιά πως δεν πρέπει να συμπεριφέρονται με αυτό τον τρόπο.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε το παιδί με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Μπορεί να υπήρχαν κρούσματα παιδιών με στερεοτυπική συμπεριφορά, ωστόσο ποτέ δεν περιθωριοποιήθηκε το παιδί, δεν το επιτρέψαμε. Φυσικά κάποιες στιγμές δεν υπήρχε αποδοχή, αλλά δεν περιθωριοποιήθηκε

Ερώτηση: Ενημερώσατε τους γονείς των παιδιών που είχαν τη στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Όταν κρίθηκε απαραίτητο έγινε ενημέρωση, μια, δυο, φορές.

Ερώτηση: Σας δόθηκε η ευκαιρία συνεργασίας με τους γονείς των εκάστοτε παιδιών που εκδήλωναν στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης με σκοπό την εξάλειψή της;

Απάντηση: Όχι δεν έγινε κάποια ιδιαίτερη συνεργασία.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτή της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Σε ένα μέρος έχουν ευθύνη οι γονείς, όχι όμως την απόλυτη.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Απάντηση: Νομίζω ότι τα παιδιά θέλουν να ανήκουν κάπου. Όταν η ομάδα που ανήκουν κάνει κάτι, πρέπει και αυτό να ακολουθήσει.

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Σε μεγάλο βαθμό ναι, αλλά όχι πάντα, υπάρχουν εξαιρέσεις.

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Πιστεύω ότι θεωρούν ότι το παιδί με ειδικές ανάγκες δεν μπορεί να ακολουθήσει την υπόλοιπη τάξη και όχι μόνο, γενικά ότι όπου ανήκει πηγαίνει όλους προς τα πίσω.

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Η προσπάθεια ένταξης μέσα στην ομάδα, να νιώσει μέρος της ομάδας, όχι μόνο ότι αφορά το μαθησιακό κομμάτι, γενικά να είναι αποδεκτό, να ανήκει στο σύνολο και μην απομονωθεί.

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Η μη αποδοχή από τα παιδιά αλλά κυρίως πώς θα ενταχθεί αυτό το παιδί μέσα στην τάξη. Αυτή είναι η μεγαλύτερη δυσκολία αλλά και η μεγαλύτερη πρόκληση.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Όχι.

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Αυτά που έχουν κάποιες κοινωνικές και μαθησιακές διαφορές. Κοινωνικές διαφορές λόγω των χρημάτων. Στις μαθησιακές αναφέρομαι στα παιδιά που έχουν χαμηλότερη μαθησιακή επίδοση.

Συνεντεύξεις από νηπιαγωγούς
Έκτη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Από 30 έως 35

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 7 χρόνια σε δημόσιο νηπιαγωγείο και 2 σε ιδιωτικό

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδί με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: 2 φορές

Ερώτηση: Ποια ήταν αυτή η οποία θυμάστε πιο έντονα και γιατί;

Απάντηση: Φέτος, γιατί είναι πιο δύσκολη περίπτωση και πιο πρόσφατη.

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχε το παιδί;

Απάντηση: Κυρίως στο λόγο στην έκφρασή του, είχε και κινητικά προβλήματα και στην αδρή και στη λεπτή κινητικότητα. Είχε πάει στο ΚΕΔΔΥ το οποίο έβγαλε συγκεκριμένη γνωμάτευση και πήγε σε τμήμα ένταξης.

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε ότι παιδί να ενταχθεί στην τάξη;

Απάντηση: Με ομαδικά παιχνίδια και έκανα ένα πρόγραμμα διαχείρισης συναισθημάτων και ομαδοσυνεργατικότητας. Αυτό που έκανα είναι να εντάσσω το παιδί μέσα στις ομάδες, ποτέ δεν έμενε μόνο του, ούτε τον κορόιδεψαν ποτέ. Τα υπόλοιπα παιδιά ήξεραν τα πάντα για εκείνον, δεν τους ενοχλούσε που ήταν στην τάξη, τον βοηθούσαν πάρα πολύ.

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;

Απάντηση: Πρόβλημα δημιουργήθηκε στην αρχή, που είχε δαγκώσει ένα παιδάκι. Βέβαια οι γονείς ήταν καλοπροαίρετοι, κατάλαβαν το πρόβλημα και δεν είχαμε κάποιο θέμα. Όμως γενικά δεν ήταν επιθετικός, άπλα όταν προσπαθούσε να εκφραστεί επειδή δεν τον καταλάβαιναν οι άλλοι ήταν πιο έντονος στις κινήσεις του.

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Ναι υπήρχε, πιο έντονα στην αρχή.

Ερώτηση: Πώς το αντιμετωπίσατε;

Απάντηση: Με πολύ συζήτηση και με την πλήρη περιγραφή του προβλήματός του στα παιδιά, έτσι προσπαθούσαν να τον βοηθήσουν.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε το παιδί με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Από τη στιγμή που δεν μπορούσε να μιλήσει ήταν λίγο περιθωριοποιημένος, πάλι όμως στην αρχή. Με τον καιρό, παίζανε μαζί του, τον αγκάλιαζαν, τον καλούσαν σε ομάδες, προσπαθούσαν να τον μάθουν να μιλάω, δηλαδή του επαναλάμβαναν λέξεις.

Ερώτηση: Ενημερώσατε τους γονείς των παιδιών που είχαν τη στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Επειδή δεν είχαμε ιδιαίτερα προβλήματα, δεν μίλησα με κάποιον συγκεκριμένα.

Ερώτηση: Σας δόθηκε η ευκαιρία συνεργασίας με τους γονείς των εκάστοτε παιδιών που εκδήλωναν στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης με σκοπό την εξάλειψή της;

Απάντηση: Όχι.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Γενικά πιστεύω ότι όταν εκδηλώνονται στερεοτυπικές συμπεριφορές προέρχονται από την οικογένεια.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Απάντηση: Η κοινωνία, οι φίλοι οι οποίοι επηρεάζουν πάρα πολύ.

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Δεν είμαστε εξοικειωμένοι με τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Εγώ αν συναντήσω κάποιο στο δρόμο, προσπαθώ να μην το κοιτάω. Πιστεύω ότι κατά βάση έτσι αντιμετωπίζονται. Όμως τα άτομα με ειδικές ανάγκες, έστω κάποια, μπορούν να συντηρήσουν τον εαυτό τους, έχουν συναισθήματα, έχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που οι υπόλοιποι δεν τα έχουμε π.χ. κάποιοι έχουν πολύ καλή μνήμη.

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Υπάρχει το στερεότυπο της λύπησης, κρίνοντας από τον εαυτό μου.

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Να δίνει τη δυνατότητα να εκφράσει κάποια πράγματα. Ίσως αν ασχοληθεί πιο εξατομικευμένα, θα καταλάβει, πως όπως όλοι οι άνθρωποι, έχει κάτι να δώσει. Αν τα εντοπίσει, να του δίνει ευκαιρίες έκφρασης.

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Πιστεύω παρόμοια προβλήματα που αντιμετώπισα και σε αυτή την περίπτωση.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Όχι.

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Τα αλλοδαπά παιδιά και κυρίως τα έγχρωμα παιδιά.

Έβδομη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Από 30 έως 40

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 12 χρόνια

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδί με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Μία φορά

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχε το παιδί;

Απάντηση: Δεν θυμάμαι ακριβώς.

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε το παιδί να ενταχθεί στην τάξη;

Απάντηση: Μέσα από διάφορες δραστηριότητες, εξήγησα στα υπόλοιπα παιδιά ότι θέλει μια μικρή βοήθεια για να ενταχθεί το σύνολο της τάξης.

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;

Απάντηση: Όχι, ήταν ένα πολύ καλό παιδί κατ' άλλα, τα υπόλοιπα παιδιά το αγαπάνε, οπότε δεν υπάρχει κάποιο θέμα..

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Όχι δεν είχαμε τέτοιο θέμα. Τους ενοχλούσε στο παιχνίδι, γιατί άρπαζε παιχνίδια, δεν μπορούσε να μιλήσει καθόλου στην αρχή. Υπήρχε διαμαρτυρία από τα άλλα τα παιδιά, αλλά μέχρι εκεί. Ήταν πολύ καλή τάξη και έτσι το παιδί δεν αντιμετωπιζόταν διαφορετικά.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε το παιδί με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Όχι σε καμία περίπτωση.

Ερώτηση: Ενημερώσατε τους γονείς των παιδιών που είχαν εκδηλώσει έστω μία φορά στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Όχι δε χρειάστηκε κάτι τέτοιο, οι γονείς εξάλλου γνώριζαν γι' αυτό το παιδί και δεν δημιουργήθηκε κάποιο πρόβλημα.

Ερώτηση: Σας δόθηκε η ευκαιρία συνεργασίας με τους γονείς των εκάστοτε παιδιών που εκδήλωναν στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης με σκοπό την εξάλειψή της;

Απάντηση: Όχι γιατί δεν είχαμε κάποιο περιστατικό ώστε να ενημερώσω τους γονείς και να γίνει κάποια συνεργασία.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Ναι κατά ένα μεγάλο ποσοστό.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Απάντηση: Ίσως το ότι ενοχλούνται π.χ. από ένα παιδί με ειδικές ανάγκες, τους δημιουργεί κάποιες στέρησεις στο παιχνίδι, στην εργασία τους. Αυτός θεωρώ ότι είναι ένας πολύ σημαντικός λόγος. Βέβαια η επιρροή των γονιών είναι μεγαλύτερη, τους πιστεύουν για οτιδήποτε και αυτό φαίνεται μέσα στην τάξη. Γενικότερα φέρνουν τις αντιλήψεις των γονιών τους μέσα στην τάξη.

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Όχι, επειδή το συγκεκριμένο παιδί δεν αντιμετωπίστηκε με βάση στερεοτύπων. Σίγουρα όμως γίνεται, αλλά όχι πάντα, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση. Δε θεωρώ ότι τα στερεότυπα είναι δεδομένα απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Ανάλογα με την ειδική ανάγκη του παιδιού, αλλιώς αντιμετωπίζεται ένα παιδί που δεν είναι εμφανώς αρτιμελές και αλλιώς όταν δεν γίνεται φανερό κάτι τέτοιο. Βέβαια σχετίζεται και με την προσωπικότητα του καθενός.

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Πολλές δραστηριότητες, πολύ κουβέντα, ώστε να κατευθύνεις τα παιδιά να μην στοχοποιούν κάποια συγκεκριμένα παιδιά για κάποιους συγκεκριμένους λόγους.

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Διάφορα. Πιθανό πρόβλημα με τη συνεργασία των γονιών του, με τα υπόλοιπα παιδιά, με την πορεία της διδασκαλίας. Αλλά θεωρώ ότι όλα αυτά αντιμετωπίζονται εφόσον υπάρχει διάθεση από τον εκπαιδευτικό και βέβαια να υπάρχει συνεργασία με τους γονείς, εξαρτάται και η αντιμετώπιση από τους γονείς. Αλλά κυρίως είναι θέμα του εκπαιδευτικού, αν θέλει να το αντιμετωπίσει θα τα καταφέρει και χωρίς τη συνεργασία των γονιών, βέβαια θα είναι έτσι δυσκολότερο το έργο του.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Όχι.

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Τα αλλοδαπά παιδιά, τα αλλόθρησκα. Γενικά όποιο είναι διαφορετικό από την υπόλοιπη τάξη αλλά και όποιο φαίνεται διαφορετικό.

Όγδοη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Από 40 έως 50

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 9 χρόνια

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδί με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Μου έτυχαν κάποιες φορές, αλλά δεν θυμάμαι ακριβώς πόσες.

Ερώτηση: Ποια ήταν αυτή που θυμάστε ποιο έντονα και γιατί;

Απάντηση: Φέτος, γιατί είναι αυτό που ζω αυτή τη στιγμή.

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχε το παιδί;

Απάντηση: Ακριβώς δε γνωρίζω, δεν μπορεί να μιλήσει και δυσκολεύεται σε όλους τους τομείς της τάξης, δεν υπάρχει επικοινωνία με τα άλλα τα παιδιά, έχει γενικά πολλά προβλήματα στη συμπεριφορά του.

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε το παιδί να ενταχθεί στην τάξη;

Απάντηση: Μίλησα με τη μητέρα του, την εργοθεραπεύτρια του, τη λογοθεραπεύτριά του και γενικά όλη τη χρονιά είμαστε σε ανοιχτή επικοινωνία, μαθαίνω τα προγράμματά τους και μέσα από αυτή τη συνεργασία προσπαθώ να το εντάξω μέσα στην τάξη, Αλλά έχει πολλά συμπεριφορικά προβλήματα.

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;

Απάντηση: Όχι, γιατί είναι αγαπητό και επειδή δεν μπορεί να μιλήσει το θεωρούν μικρότερό τους.

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι το παιδί αντιμετωπίζεται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Όχι. Κάνουν παρέα μαζί του.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε το παιδί με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Όχι ποτέ, ειδικά σε χωριά τα παιδιά στο σχολείο δεν περιθωριοποιούνται.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Γενικότερα ναι και μάλιστα σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Απάντηση: Αυτά που βλέπουν στο οικείο τους περιβάλλον, γιατί μικρά ακόμη και επηρεάζονται εύκολα. Η αρχή και το τέλος τους είναι το οικείο τους περιβάλλον. Δηλαδή η οικογένεια με μια ευρύτερη έννοια. Δεν μπορούν ακόμη να διαβάσουν για να έχουν μια δική τους άποψη και να καλλιεργήσουν το μυαλό τους διαβάζοντας.

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Συνήθως ναι. Υπάρχει μια φοβία απέναντί τους, δηλαδή μπορεί να συμπεριφερθείς κάπως, όχι επειδή έχεις κάποιο στερεότυπο αλλά επειδή φοβάσαι.

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Να συμπεριφέρονται σαν να μην υπάρχουν, δηλαδή με τη σκέψη πως αν δεν του δώσω σημασία θα εξαφανιστεί.

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Πολλά. Κυρίως είναι η συζήτηση, η ενημέρωση, η ανάγνωση σχετικών βιβλίων αλλά και η δική σου συμπεριφορά, γιατί ο εκπαιδευτικός είναι πρότυπο για τα παιδιά.

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Ένα παιδί με ειδικές ανάγκες θέλει έναν άνθρωπο αποκλειστικά να ασχολείται με αυτό, αν όχι αποκλειστικά να έχει μια επιπλέον βοήθεια. Αν δεν υπάρχει ένα τέτοιο άτομο, ο εκπαιδευτικός θα συναντήσει πολλές δυσκολίες.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Κυρίως ημερίδες και προσωπική ενημέρωση.

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Σίγουρα είναι οι Ρομά και τα παιδιά από χαμηλά κοινωνικά στρώματα.

Ένατη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Είμαι 47 ετών

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 12 χρόνια

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Την πρώτη φορά που εργάστηκα είχα 2 παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Ερώτηση: Ποιο από τα δύο παιδιά θυμάστε πιο έντονα και γιατί;

Απάντηση: Και τα δύο, γιατί είχα ασχοληθεί πολύ μαζί τους.

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχαν τα παιδιά;

Απάντηση: Είχαν νοητική καθυστέρηση, κινητικά προβλήματα και προβλήματα εκφοράς λόγου. Ήταν σοβαρές περιπτώσεις.

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε τα παιδιά να ενταχθούν στην τάξη;

Απάντηση: Είχα συνεργαστεί με το ΕΛΕΠΑΠ και μου είχαν συστήσει κάποιες ασκήσεις και είχα πάει στο 1^ο ειδικό σχολείο Θεσσαλονίκης, όπου εκεί μου έδειξαν κάποια πράγματα, τόμπολες, παιχνίδια μνήμης. Μία ώρα την ημέρα κάναμε αυτά και τα υπόλοιπα παιδιά απασχολούνταν με κάτι άλλο. Μετά από αυτό που κάναμε με τα παιδιά ήταν πιο εύκολο να ενταχθούν στην τάξη.

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με τα συγκεκριμένα παιδιά;

Απάντηση: Το ένα από τα δύο είχε κάποιες επιθετικές αντιδράσεις, δημιουργούνταν κάποια προβλήματα αλλά όχι σοβαρά, μπορούσαν να αντιμετωπιστούν.

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι τα παιδιά αυτά αντιμετωπίζονται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Όχι, πάντοτε τα άλλα παιδιά προσπαθούσαν να τα στηρίξουν να τα βοηθήσουν.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε τα παιδιά με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Όχι καμία περίπτωση.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Ναι αν εκδηλώνεται, πιστεύω ότι οφείλεται καθαρά στους γονείς, οι οποίοι λειτουργούν σαν πρότυπα μίμησης.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Απάντηση: Τα ΜΜΕ και διάφοροι ενήλικες που βρίσκονται στο κοντινό περιβάλλον των παιδιών. Αν κάποιος ενήλικας χρησιμοποιήσει το χαρακτηρισμό «ο τρελός του χωριού» τότε αμέσως και το παιδί θα τον χρησιμοποιήσει.

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Όχι στην εποχή μας, δεν το πιστεύω αυτό, ειδικά από την εμπειρία που έχω. Παλαιότερα γινόταν, το σχολείο βοηθά πάρα πολύ σε αυτό, ώστε να μην είναι «δακτυλοδεικτούμενα».

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Δε νομίζω ότι υπάρχει κάποιο.

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Σαν νηπιαγωγοί έχουμε εντάξει στο πρόγραμμά μας κάποιες δραστηριότητες όπως θεατρικό παιχνίδι, κάποιο παραμύθι, που έχει σχέση με τη διαφορετικότητα δηλαδή με την αποδοχή της διαφορετικότητας. Από εκεί και πέρα μέσα από συζητήσεις να καταλάβουν τα παιδιά ότι όλοι είμαστε διαφορετικοί και ότι κάποια παιδιά έχουν ιδιαίτερες ικανότητες, όχι ειδικές ανάγκες

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Αν δεν υπάρχει βοήθεια από τις δομές του σχολείου, από δομές της εκπαίδευσης όπως η παράλληλη στήριξη, το τμήμα ένταξης, υπάρχουν πολλές δυσκολίες. Ειδικά αν το τμήμα του νηπιαγωγείου είναι πολυάριθμο, γιατί τα παιδιά αυτά θέλουν μια ιδιαίτερη δουλειά και προετοιμασία για να συμμετέχουν στην τάξη. Νομίζω ότι πρέπει να υπάρχει και ένα άτομο για να είναι αποκλειστικά με αυτό το παιδί μέσα στην τάξη.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Κατά καιρούς κάποιες ημερίδες, όχι σεμινάριο.

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Πιστεύω ότι περισσότερο αντιμετωπίζονται με στερεότυπα και προκαταλήψεις η ομάδα των αλλοδαπών παιδιών, εκεί υπάρχουν και στερεότυπες φράσεις, οι οποίες εκφράζονται λεκτικά μέσα από τις οικογένειες των παιδιών.

Δέκατη Συνέντευξη

Ερώτηση: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Απάντηση: Είμαι 34 ετών

Ερώτηση: Πόσα χρόνια εργάζεσθε ως εκπαιδευτικός;

Απάντηση: 8 χρόνια

Ερώτηση: Μέσα σε αυτά τα χρόνια πόσες φορές έτυχε να έχετε στην τάξη σας παιδί με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Μία φορά.

Ερώτηση: Τι είδους ειδική ανάγκη είχε το παιδί;

Απάντηση: Ακριβώς δε θυμάμαι, νομίζω ελαφριά νοητική καθυστέρηση.

Ερώτηση: Ποιες ενέργειες πραγματοποιήσατε ώστε το παιδί να ενταχθεί στην τάξη;

Απάντηση: Κυρίως με παιχνίδια, αν και τα υπόλοιπα παιδιά δεν είχαν κάποιο πρόβλημα, το αντιμετώπιζαν σα μικρότερο. Όταν μου δινόταν η ευκαιρία δούλευα και εξατομικευμένα. Επίσης το έβαζα να συνεργάζεται με τα άλλα παιδιά γιατί αυτό το βοηθούσε πολύ.

Ερώτηση: Δημιουργήθηκε ποτέ κάποιο πρόβλημα στην τάξη που να συνδεόταν με το συγκεκριμένο παιδί;

Απάντηση: Το μόνο πρόβλημα που δημιουργήθηκε αφορούσε την τάξη. Δηλαδή πηγαίναμε λίγο πίσω ώστε το παιδί να μας «προλάβει» στο γνωστικό τομέα.

Ερώτηση: Αντιληφθήκατε ποτέ ότι τα παιδιά αυτά αντιμετωπίζονται από τα άλλα παιδιά με στερεοτυπικό τρόπο/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Όχι ποτέ.

Ερώτηση: Υπήρχε κάποια περίπτωση όπου η στάση των υπόλοιπων παιδιών οδήγησε τα παιδιά με ειδικές ανάγκες σε περιθωριοποίηση;

Απάντηση: Όχι, ίσα ίσα όλα τα παιδιά το είχαν υπό την προστασία τους.

Ερώτηση: Λόγω της ύπαρξης της μη κριτικής σκέψης σε αυτή την ηλικία τα παιδιά παραδειγματίζονται από τους γονείς τους. Θεωρείτε ότι η εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο μέρος από τη συμπεριφορά των γονιών;

Απάντηση: Σίγουρα. Οι γονείς είναι σημαντικοί για τα παιδιά, τους θεωρούν αλάνθαστους και συνεπώς κάνουν ότι κάνουν.

Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας ποιες άλλες αιτίες οδηγούν στη δημιουργία στερεοτύπων/ διακρίσεων και προκαταλήψεων στα παιδιά;

Απάντηση: Θεωρώ γενικά τις κοινωνικές συναναστροφές των παιδιών είτε αφορούν ενήλικες είτε όχι.

Ερώτηση: Γενικότερα πιστεύετε ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται βάση στερεοτύπων/διακρίσεων ή προκαταλήψεων;

Απάντηση: Συχνά ναι. Αλλά πιστεύω ότι κάτι τέτοιο γίνεται σε μεγαλύτερες ηλικίες παιδιών. Εγώ δεν το έχω αντιμετωπίσει ποτέ.

Ερώτηση: Ποιο θεωρείτε ως το συνηθέστερο στερεότυπο που τα ακολουθεί;

Απάντηση: Ότι οι γονείς τους έχουν και αυτοί κάποιο πρόβλημα και ότι είναι χαμηλού επιπέδου. Κυρίως δηλαδή πιστεύω ότι στιγματίζονται οι γονείς.

Ερώτηση: Τι μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός ή ο κάθε εκπαιδευτικός για να εξαλείψετε μια στερεοτυπική συμπεριφορά/συμπεριφορά διάκρισης από μέρους των παιδιών;

Απάντηση: Μέσα από συζήτηση να γίνει κατανοητή η αποδοχή της διαφορετικότητας, μέσα από project και μέσα από βιβλία. Γενικά είναι πιο εύκολο να μιλήσουμε στα παιδιά για τις ειδικές ανάγκες σε αυτήν την ηλικία, γιατί τα παιδιά δεν έχουν τόσο έντονα στερεότυπα και αποδέχονται το διαφορετικό. Το πρόβλημα είναι όταν η οικογένεια των παιδιών έχει στερεότυπα, ωστόσο μέσα στη τάξη μπορούμε να κάνουμε πράγματα.

Ερώτηση: Ποια πιθανά προβλήματα-δυσκολίες θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός που έχει στην τάξη του παιδιά με ειδικές ανάγκες;

Απάντηση: Θεωρώ ότι το πιο σημαντικό ρόλο παίζει το πρόβλημα που έχει το παιδί. Υπάρχουν κάποια παιδιά που είναι πολύ λειτουργικά και δεν δημιουργούν κάποιο πρόβλημα ενώ κάποιες πιο βαριές περιπτώσεις χρειάζονται κάποιον να ασχολείται αποκλειστικά μαζί τους. Οπότε αν υπάρχει ένα παιδί με πολλαπλές ειδικές ανάγκες

δημιουργεί μεγάλη αναστάτωση μέσα στην τάξη, γιατί θέλει να είσαι συνεχώς δίπλα και δε μπορείς να προχωρήσεις με την υπόλοιπη τάξη.

Ερώτηση: Έχετε ποτέ παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που αφορά σε ζητήματα ειδικής αγωγής;

Απάντηση: Ναι αλλά έχει πολλά χρόνια, αφορούσε τη δυσλεξία.

Ερώτηση: Εκτός από τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ποια άλλη ομάδα παιδιών πιστεύετε ότι αντιμετωπίζεται με στερεοτυπική συμπεριφορά/ συμπεριφορά διάκρισης;

Απάντηση: Τα αλλοδαπά παιδιά που όμως τα στερεότυπα πηγάζουν από τους γονείς των άλλων παιδιών και τα Ρομά παιδιά. Βέβαια έχω διδάξει σε νηπιαγωγείο όπου τα Ρομά παιδιά ήταν πλειοψηφία και δεν είχε δημιουργηθεί κάποιο πρόβλημα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000123935